

KŁODZKO

PRZEWODNIK PO MIEŚCIE
PRŮVODCE MĚSTEM

KŁODZKO
PRZEWODNIK PO MIEŚCIE
PRŮVODCE MĚSTEM

SŁOWNICZEK POLSKO - CZESKI

Do widzenia	Na shledanou
Cześć	Ahoj
Jak się nazywasz?	Jak se jmenuješ?
Nazywam się Adam	Jmenuji se Adam
Ile kosztuje bilet do muzeum?	Kolik stojí vstupenka do muzea?
Skąd jesteś?	Odkud jsi?
Jestem z Kłodzka.	Jsem z Kladzka.
Jak dojechać do parku?	Jak se dostanu do parku?
Jesteś moim przyjacielem/przyjaciółką	Jsi můj kamarád/ moje kamarádka.
Lubię Cię	Mám Tě rád.
Musisz iść prosto, potem skręcić w lewo, następnie w prawo i dojdiesz do celu.	Musíš jít rovně, pak odbočit doleva, pak doprava a budeš na místě.

» SŁÓWKA / SLOVÍČKA:

atrakcja turystyczna / **turistická zajímavost**,
zabytki / **památky**, zamek / **hrad**, pałac / **zámek**,
muzeum / **muzeum**, wieża widokowa / **rozhledna**,
bilet / **vstupenka**, lody / **zmrzlina**, godziny otwarcia / **otevřací doba**, chłopak / **chlapec**, dziewczyna / **dívka**, dziecko / **dítě**,
mama / **maminka**, tato / **tatínek**, przedszkole / **mateřská škola**, szkoła / **škola**, samochód / **auto**, autobus / **autobus**,
pociąg / **vlak**, parking / **parkoviště**, droga / **silnice**,
sklep / **obchod**, restauracja / **restaurace**, jedzenie / **jídlo**,
sok / **džus**, herbata / **čaj**, kawa / **káva**, śniadanie / **snídaně**,
obiad / **oběd**, kolacja / **večeře**, północ / **sever**,
południe / **jih**, wschód / **východ**, zachód / **západ**,
pies / **pes**, kot / **kočka**, książka / **kniha**,
mapa / **mapa**, przewodnik turystyczny / **turistický průvodce**,
przewodnik (człowiek) / **průvodce (člověk)**

» Partnerzy Projektu
„My turyści – Wy turyści /
My turisti – Vy turisti”:

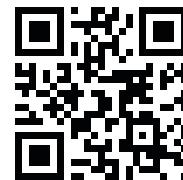

GMINA MIEJSKA
KŁODZKO

MIASTO KŁODZKO

pl. B.Chrobrego 1,
57-300 Kłodzko
tel.: +48 74 865 46 00
bol@um.klodzko.pl
www.klodzko.pl

[f /umklodzko](#)

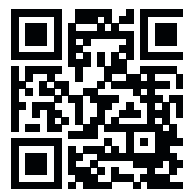
www.klodzko.pl

MĚSTO ČESKÁ SKALICE

třída T. G. Masaryka 80,
552 03 Česká Skalice
tel.: +420 491 490 011
urad@ceskaskalice.cz
www.ceskaskalice.cz

[f /icceskaskalice](#)

www.ceskaskalice.cz

KŁODZKO to jedno z najpiękniejszych miast Dolnego Śląska z bogatą, ponad 1000-letnią historią, w której swoją obecność zaznaczyli Czesi, Niemcy i Polacy. Te trzy kultury wpłynęły na rozwój miasta, jego kształt i charakter, a także toczące się w nim życie gospodarcze i społeczne.

Kłodzko było osadą targową, miastem rzemieślników i kupców, a także garnizonem wojskowym, miastem niezwykłych wydarzeń, mekką twórców i artystów, wpływowym ośrodkiem religijnym.

Współcześnie Kłodzko jest centrum turystycznym i kulturalnym Kotliny Kłodzkiej oraz stolicą powiatu kłodzkiego.

Oferuje tak wiele atrakcji, że każdy znajdzie tu coś dla siebie: młodszy i starsi, miłośnicy aktywnego wypoczynku i szukający spokoju, wielbicielowie militariów, historii i kultury.

Przez cały rok w mieście odbywają się imprezy cykliczne i okazjonalne, kulturalne, sportowe i rekreacyjne – festiwale muzyczne i koncerty

(organowe, gitarowe, akordeonowe), występy chórów, solistów i zespołów, Dni Kłodzka, Dni Twierdzy, Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Zderzenie”, Oktober Festung, Open Summer Festival, Rajd Dolnośląski.

Mogą tu Państwo trafić na tradycyjne jarmarki w czasie świąt czy dni miasta, podczas których można zapoznać się z produktami regionalnymi i ciekawymi pamiątkami. Niech nie zdziwi Państwa widok spacerującego ulicami żołnierza pruskiego regimentu w historycznym mundurze ani wystrzał z armaty. Albo widok białogłowy czy rycerza w średnio-wiecznym stroju. Czasem uda się zobaczyć barwny korowód aktorów uczestniczących w festiwalu teatralnym albo usłyszeć dobiegające z wnętrza kościoła dźwięki organów – tradycje kulturalne są w Kłodzku równie bogate jak historia.

Wspaniała architektura, zabytki, dzieła sztuki, magiczne miejsca i współczesne wydarzenia – to wszystko tworzy dziś niepowtarzalny klimat Kłodzka: miasta gościnnego, otwartego i przyjaznego.

KLADSKO je jedno z najkrásnějších měst Dolního Slezska s bohatou historií, přesahující 1000 let, během níž zde stopy své přítomnosti zanechali Češi, Němci a Poláci. Tyto tři kultury ovlivnily rozvoj města, jeho podobu a charakter, ekonomický a společenský život.

Kladsko bylo z jedné strany tržištěm, městem řemeslníků a kupců a sídlem vojenské posádky. Z druhé strany bylo městem nezvyklých událostí, mekkou tvůrčích osobností a umělců, vlivným náboženským střediskem.

Současně Kladsko je turistickým a kulturním centrem a hlavním střediskem Kladského výběžku.

Nabízí tolik atrakcí, že si zde každý najde to své: mladí a staří, milovníci aktivního odpočinku a klidu, příznivci vojenské techniky, historie a kultury.

Po celý rok se ve městě konají pravidelné a příležitostné akce, kulturní, sportovní a rekreační – hudební festivaly a koncerty (varhanní, kytarové, akordeonové), vystoupení sborů,

solistů a skupin, Dny Kladska, Dny pevnosti, Mezinárodní divadelní festival Zderzenie, Oktober Festung, Open Summer Festival, Dolnoslezské rallye.

Narazíte zde na tradiční vánoční jarmarky nebo na dny města, během nichž se můžete zasoobit regionálními produkty i zakoupit zajímavé suvenýry. Neměl by vás překvapit pohled na vojáka pruského regimentu procházejícího se ulicemi v historické uniformě, ani výstřel z děla, nebo pohled na středověké urozené dámy či rytíře v dobovém oblečení. Jindy se vám podaří spatřit barevný průvod herců během divadelního festivalu nebo uslyšet zvuky varhan linoucí se během koncertu z kostela. Je to tím, že kulturní tradice jsou v Kladsku stejně bohaté jako jeho historie.

Úžasná architektura, památky, umělecká díla, magická místa a dnešní slavnosti – to vše dnes tvoří jedinečnou atmosféru Kladska – města pohostinného, otevřeného a přátelského.

Zapraszamy do Kłodzka!

Zveme do Kladska!

**Kłodzko
Smugami kolorów
ku rzece
spełza z Fortecznej Góry
miasto.
Nad śniedzającą falą
wrzawa wszystkich wieków
co ucichły tutaj pod złotym dnem...**

(Anna Zelenay, Kłodzko, 1962)

**Kladsko
Šmouhami barev
k řece
pláží se z Pevnostní hory
město,
Nad zašlou vlnou
vřava všech staletí
co zde utichly pod zlatým dnem...**

(Anna Zelenay, Kłodzko, 1962)

Twierdza Kłodzko to jeden z najważniejszych i najbardziej okazałych zabytków Dolnego Śląska, w którego zespół wchodzi udostępniona do zwiedzania **Twierdza Główna** i **fort pomocniczy Owcza Góra**. Przyjęto się nazywać Twierdzą Główną nazwą całego kompleksu: Twierdza Kłodzko.

Z wyższych partii Twierdzy Kłodzko (Twierdzy Głównej) można podziwiać przepiękną **panoramę miasta** i okolicznych gór, wewnątrz – zobaczyć dobrze zachowane **ślady kultury militarnej** i wystawy poświęcone historii tego miejsca, a w podziemnych **labiryntach** – poczuć grozę wojny minerskiej.

Twierdza Główna położona jest na **Górze Fortecznej** (369 m n.p.m.), wcześniej zwanej Zamkową, w centrum miasta i zajmuje powierzchnię ponad 30 ha.

Historia kłodzkiej twierdzy rozpoczyna się w chwili powstania średniowiecznego drewnianego warownego grodu w X w., przebudowanego na mury w mieszkalno-obronny zamek władców Kłodzka, aż do nowoczesnego systemu fortyfikacyjnego zaprojektowanego zgodnie z najnowszymi, jak na XVII i XVIII w., wymaganiami sztuki wojennej.

KLADSKÁ PEVNOST

Pevnost Kladsko je jednou z nejvýznamnějších a nejkázalejších památek Dolního Šleska, kterou tvoří veřejnosti zpřístupněná Hlavní pevnost a fort Ovčí vrch. Pro Hlavní pevnost se vžil označení Pevnost Kladsko, volně převzaté z názvu celého hradního komplexu. Z vyvýšených částí Pevnosti Kladsko se lze kochat působivým panoramatem města a okolních hor. Uvnitř je možné prohlédnout si solidně zachovalé památky vojenské minulosti tohoto místa a výstavy věnované jeho historii, v podzemních labiryntech pak zakusíme hrůzy minerských bojů.

Hlavní pevnost je situovaná na návrší (369 m n. m.) zvaném Góra Forteczna (Pevnostní hora), dřívě nazývaném Góra Zamkowa (Zámecká hora), v centru města, kde zaujímá plochu více než 30 hektarů.

Dějiny Pevnosti Kladsko začínají vztčením středověkého dřevěného strážného hradíště v 10. století, později přestavěného na zděné obranné sídlo kladských hrabat, a končí vznikem moderního pevnostního systému, projektovaného v duchu nejmodernějších vojenských trendů běžných v 17. a 18. století.

Twierdza Kłodzko jest wyjątkowym zabytkiem nowożytniej architektury militarnej, wciąż jeszcze pełnym tajemnic.

Początek fortyfikacji nowożytnej w Kłodzku sięga wojny trzydziestoletniej. Dokładnie w 1622 r., kiedy trwały przygotowania do oblężenia twierdzy, przed kłodzkim zamkiem od strony północnej – według projektu nieznanego dziś niderlandzkiego inżyniera – powstało dzieło koronowe, czyli obiekt obronny składający się z trzech bastionów połączonych dwoma kurtynami. Czoło tych umocnień skierowano na północ, gdyż była tam najtrudniejsza do obrony otwarta przestrzeń z łagodnym terenowo podejściem. Od południa, tam, gdzie dziś znajduje się wejście główne, zamek miał ochronę w postaci stromej kamienistej zbocza góry. Po zdobyciu Kłodzka przez wojska cesarskie dzieło koronowe zostało przebudowane na podstawie projektu włoskiego architekta Giovanniego de Galliano Pieroni. Na tym jednak Austriacy nie poprzestali. Wykonali oni fortyfikacje bastionowe wokół zamku, a przed dziełem koronowym zbudowali raweliny, czyli fortyfikacje osłaniające kurtyny dzieła koronowego. W latach 80. XVII w. dzieła planował i nadzorował słynny włoski architekt i budowniczy – Jakobo Carove.

Pevnost Kladsko je výjimečnou památkou novověké vojenské architektury, skrývající stále mnohá tajemství.

Počátky moderního opevnění v Kladsku sahají do období třicetileté války. Konkrétně do roku 1622, kdy probíhaly přípravy na obležení a kdy byla před severní částí kladského zámku postavena podle plánů dnes již neznámého holandského architekta korunní hrabě, sestávající ze tří bastionů spojených dvěma kurtynami. Čelem se tato část opevnění obracela na sever a kryla tak nejobtížnější hájitelný úsek, vyznačující se otevřeným prostranstvím a snadným přístupem k pevnosti. Na jižní straně, kde se dnes nachází hlavní vchod, byl zámek chráněn strmým kamenitým svahem. Po dobytí Kladska císařskými vojsky se přistoupilo k přestavěni korunní hrabě, a to podle projektu italského architekta Giovannio de Galliano Pieroniho. Rakušané však nezůstali jen u toho. Hrad oběhali bastionovým opevněním a před korunní hrabě postavili raweliny neboli část opevnění kryjící kurtiny korunní hrabě. V 80. letech 17. století stavební práce projektoval a dozoroval italský stavební architekt Jakobo Carove.

Za drugą kluczową etapą budowy widać Pevnost Kladsko pruskému králi Frídričoví II. Ten poté, co po vítězné I. slezské válce v roce 1742 získal Kladské hrabství na Rakousku, nařídil pevnost rozšířit a vytvořit z ní jeden z nejdůležitějších obranných bodů na nově dobytém území. Rok nato mu generál holandského původu Gerhard Cornelius de Wallrave předložil nové plány na změny ve fortifikaci města. Zpočátku vedl stavební práce sám de Wallrave, nicméně brzy upadl u krále v nemilost a nahradil jej plukovník Friedrich Christian von Wrede. V té době byl vybudován fort na Ovčí hoře, zvaný tehdy Nová pevnost, v dalším desetiletí pak vyrostly okolo města další obranné prvky. Třešničku na doru pruského rozšiřování pevnosti představovalo nahrazení budovy zámku donjonem, jenž se stal ústředním bodem obrany pevnosti. Je dílem Franze Ignatze Pinta, piemontského architekta ve službách Frídricha II. Velikého, a zahrnoval několikopadlaňní kasematy, do nichž Pinto umístil 42 palebných pozic pro artilerii, zbrojnici, sklady potravin, pekárnou a ubytovací prostory pro posádku.

Největší územní rozsah zaujímal pevnost v 1. polovině 19. století, kdy jí doplnily četné šance opevněného tábora – nejdříve zde v roce 1807 během válek s Francií rychle vyrostly vyložené jen jako provizorní posílení obrany, posléze byly po roce 1809 přestavěny, doplněny a postupně úspěšně modernizovány, a to až do 60. let 19. století.

Objekt pozbyl svůj pevnostní charakter ve 2. polovině 19. století – poté co byl přeměněn na skladiště a vězení. Umístování sem byli političtí vězni, za II. světové války vojáci podezřelí z podvratné činnosti proti třetí říši a vojenští zajatci různé národnosti. Během II. světové války se zde nacházel tábor nucených prací. Od roku 1960, kdy byla pevnost zapsána do seznamu památek, spadá pod ochranu památkové péče.

Druhý klíčový etap rozbudovy Twierdza Kłodzko zawdzięcza królowi pruskiemu Fryderykowi II Wielkiemu, który odebrawszy Austrii hrabstwo kłodzkie w wyniku I wojny śląskiej w 1742 r., wydał rozkaz rozbudowy twierdzy, jako jednego z ważniejszych punktów obrony nowo zdobytych terenów. Rok później generał Gerhard Cornelius de Wallrave, z pochodzenia Holender, sporządził nowe projekty dla fortyfikacji miasta. Na początku pracami kierował Wallrave, który jednak szybko popadł u króla w niełaskę i został zastąpiony przez pułkownika Friedricha Christiana von Wredego. W tym okresie powstał fort pomocniczy na Owczej Górze, wówczas zwany **Nową Twierdzą**, a w kolejnej dekadzie zostały wybudowane fortyfikacje wokół miasta. Dopełnieniem pruskiej rozbudowy twierdzy było wyburzenie zamku, w którego miejsce powstał donżon – centralne dzieło obronne twierdzy. Donżon jest dziełem Piemontczyka w służbie Fryderyka II Wielkiego – Franza Ignatza Pinta – i zawierał kilkopoziomowe kazamaty, a w ich wnętrzach 42 działobitnie, zbrojownię, magazyny żywności, piekarnię i pomieszczenia dla załogi.

Największy zasięg przestrzenny twierdza osiągnęła w I poł. XIX w., kiedy to powstały liczne szanice obozu warownego – najpierw szybko wzniesione w ramach prowizorycznego wzmocnienia w czasie wojny z Francją w 1807 r., a od 1809 r. przebudowane, uzupełnione oraz sukcesywnie modernizowane aż po lata 60. XIX w.

Swój obronny charakter twierdza straciła w II poł. XIX w., gdy została przekształcona w magazyny i więzienie. Osadzano tu więźniów politycznych, żołnierzy podej-

rzanych o działanie na szkodę III Rzeszy w trakcie II wojny światowej oraz jeńców wojennych różnej narodowości. Podczas wojny znajdował się tutaj także zakład pracy przemysłowej. Od 1960 r., kiedy obiekt wpisano do rejestru zabytków, twierdza podlega ochronie konserwatorskiej.

HODNIKI KONTRMINOWE

Jedną z metod zdobywania twierdz było robienie przez wrogich minerów podkopów pod zewnętrzne dzieła obronne w celu ich wysadzenia. Aby zabezpieczyć Twierdzę Kłodzko przed takim działaniem, stworzono system chodników kontrminowych, czyli podziemnych korytarzy, dzięki którym obrońcy mogli rozpoznawać podziemne zagrożenia płynące ze strony przeciwnika, jak również za pomocą min likwidować podkopy wroga. W Kłodzku łączna długość tych korytarzy wynosi ok. 7 km. Obecnie chodniki kontrminowe stanowią ważną atrakcję turystyczną twierdzy, jedyną taką w Polsce.

WIELKIE KLESZCZE

Budowla w obrębie Twierdzy Głównej, położona pomiędzy Donżonem a Dziełem Koronowym. Kazamaty Wielkich Kleszczy zajmuje ekspozycja stała pt. *W kleszczach armii*, która pokazuje życie pruskiego żołnierza z XVIII–XIX w., począwszy od jego rekrutacji, na skoszarowaniu w twierdzy skończywszy. Na szczególną uwagę zasługuje fragment wystawy prezentujący umundurowanie i specyfikę służby ośmiu formacji armii pruskiej, stacjonującej w Kłodzku w XIX w.

MINERSKÉ CHODBY

Jednou z metod dobývání pevností bylo podkopávání vnějších částí opevnění nepřátelskými minéry a jejich následné vyhození do vzduchu. Proto byl v Kladské pevnosti vybudován systém minerských protipodkopů neboli podzemních chodeb, díky nimž mohli obránci odhalovat nebezpečí plynoucí jim od nepřátel z podzemí a likvidovat pomocí min jejich podzemní podkopy. Tyto chodby měří celkem asi 7 km a v současnosti jsou vyhledávanou turistickou atrakcí, jedinou svého druhu v Polsku.

VELKÉ KLEŠTĚ

Jedná se o budovu ležící v areálu Hlavní pevnosti, mezi donjonem a korunou hradbou. V současnosti se zde nacházejí výstavní sály, kde je ve stále expozici nazvané *W kleszczach armii* (V armádních kleštěch) ukázán každodenní život pruského vojáka v 18.–19. století, jeho rekrutským obdobím počínaje a umístěním do kasáren konče. Za pozornost stojí mj. i část vystavy, na níž je možné zhlédnout specifika uniformy a služby osmi útvarů pruské armády, které v Kladsku v 19. století sloužily.

BITWA O TWIERDZĘ

W czasie wojen napoleońskich miało miejsce oblężenie kłodzkiej twierdzy. Potyczki toczyły się w całej okolicy przez ponad trzy miesiące, aż w nocy z 23 na 24 czerwca 1807 r. Francuzi podjęli szturm, w wyniku którego dowódca obrony generał von Götzen zdecydował się poddać twierdzę. Na pamiątkę tych wydarzeń od 2006 r. organizowane są Dni Twierdzy Kłodzko, w której ramach na stokach twierdzy odbywa się rekonstrukcja bitwy. W Dniach Twierdzy Kłodzko biorą udział grupy rekonstrukcyjne z całej Polski oraz zza granicy. W ostatnich latach dotychczasowa formuła imprezy została rozbudowana, liczba scen rekonstruktorskich została zwiększona i urozmaicona warsztatami i pokazami w klimacie epoki, a główną areną liczniejszych rekonstrukcji stała się sama Twierdza Główna.

SŁYNNI WIĘŹNIOWIE TWIERDZY

FRIEDRICH VON DER TRENCK – oficer pruski, adiutant Fryderyka II, skazany na pobyt w twierdzy za romans z siostrą króla Amalią. Jego słynna ucieczka z twierdzy miała miejsce w 1746 r.

CHARLOTTA URSINUS – słynna w swoim czasie trucicielka, więziona w latach 1807–1828, początkowo w twierdzy, następnie w areszcie domowym.

WOJCIECH KĘTRZYŃSKI – polski historyk, etnograf i działacz patriotyczny z czasów Powstania Styczniowego, skazany na rok więzienia w twierdzy (1865–1866).

KAROL LUX – kapitan francuskiego wywiadu, skazany za działalność szpiegowską na sześciomiesięczny pobyt w twierdzy, spędził w niej jedynie pół roku, wsławił się brawurą ucieczką.

BITWA O PEWNOST

Během napoleońských válek byla obléhána i Pevnost Kladsko. Boje probíhaly v širokém okolí více než tři měsíce. V noci z 23. na 24. června 1807 podnikli Francouzi útok, na což velitel obrany generál von Götzen následně zareagoval vydáním pevnosti nepříteli. Na památku těchto událostí se od roku 2006 konají Dny pevnosti Kladsko, v jejichž rámci probíhá na svazích u pevnosti rekonstrukce bitvy, které se účastní polské i zahraniční kluby vojenské historie věnující se historickým rekonstrukcím. V posledních letech nabyla podoba slavnosti širších rozměrů, navýšil se počet vojenských rekonstrukcí, které doplnily četné workshopy vracející svým založením i svými scénkami diváky do dané epochy, a hlavním místem konání početnějších rekonstrukcí se stala sama Hlavní pevnost.

SLAVNÍ VĚZNI V PEVNOSTI

FRIEDRICH VON DER TRENCK – pruský důstojník, pobočník Fridericha II.; byl odsouzen k pobytu v pevnosti za domnělý románek s královou sestrou Annou Amálií; proslavil jej útěk z pevnosti v roce 1746.

CHARLOTTA URSINUS – ve své době slavná travička; byla vězněna mezi lety 1807–1828, přičemž v pevnosti strávila pouze začátek svého trestu, zbytek pak v domácí vězení.

WOJCIECH KĘTRZYŃSKI – polský historik, etnograf a vlastenec; za účast v polském Lednovém povstání (1863) byl odsouzen k ročnímu vězení v pevnosti (1865–1866).

KAREL EVŽEN LUX – kapitán francouzské rozvědky, za špionáž měl být v pevnosti žalářován šest let; strávil v ní ovšem pouhého půl roku – v roce 1911 se totiž proslavil bravurně provedeným útěkem.

OFERUJEMY TRZY TRASY ZWIEDZANIA / NABÍZÍME TŘI NÁVŠTĚVNICKÉ OKRUHY :

- **Główna Trasa Turystyczna** – po górnej część twierdzy i po ekspozycjach – czas zwiedzania ok. 1 godz. 15 minut – zwiedzanie samodzielne lub z przewodnikiem o określonych godzinach / **Hlavní turistická trasa** – po horní části pevnosti a po expozicích – čas prohlídky cca 75 minut – prohlídka samostatně anebo s průvodcem ve stanovených časech.
- **Labirynt** – część podziemna, chodniki kontrminowe – czas zwiedzania ok. 1 godz. – zwiedzanie z przewodnikiem o określonych godzinach / **Labyrinth** – podzemní část, minérské chodby – čas prohlídky cca 60 minut – prohlídka s průvodcem ve stanovených časech.
- **Ścieżka wokół twierdzy** – trasa do samodzielnego zwiedzania, niebiletowana, czas zwiedzania 45 minut / **Stezka okolo pevnosti** – nezpłatná trasa pro samostatnou prohlídku, čas prohlídky cca 45 minut.

GODZINY OTWARCIA / OTEVÍRACÍ DOBA:

sezon letní: kwiecień – październik /
letní sezona: duben–říjen

9.00–19.00

(ostatnie wejście: godz. 18.00 / poslední prohlídka v 18.00)

sezon zimowy: listopad – marzec /
zimní sezona: listopad–březen

9.00–16.00

(ostatnie wejście: godz. 15.00 / poslední prohlídka v 15.00)

UWAGA: Ze względu na panujący w podziemiach przez cały rok chłód, warto mieć ze sobą coś ciepłego do ubrania.

POZOR: Vzhledem k celoročnímu chladu panujícímu v podzemních prostorách doporučujeme mít na sobě teplé oblečení.

Twierdza Kłodzko / Kladská Pevnost

ul. Grodzisko 1

57-300 Kłodzko

+48 74 867 34 68

twierdza@twierdza.klodzko.pl

www.twierdza.klodzko.pl

PODZIEMNA TRASA TURYSTYCZNA

IM. 1000-LECIA PAŃSTWA POLSKIEGO

została wytyczona w latach 60. XX w. Jest częścią rozległych podziemi, które przez wieki rozciągały się na obszarze starego miasta. Pawilon wejściowy do Podziemnej Trasy Turystycznej znajduje się przy ul. Czeskiej u podnóża Twierdzy Kłodzko. Trasa ma długość ok. 600 m. Podczas zwiedzania można poznać bogatą **historię Kłodzka** i dowiedzieć się wielu nieoczywistych faktów: co znajdowało się w podziemiach, dlaczego powstały, jakie miały znaczenie na przestrzeni lat. Ponadto część bogatej ekspozycji poświęcono profesji karta, niegdyś stosowanym karam, a nawet polowaniom na czarownicę. Na trasie znajdują się liczne multimedia, które w nowoczesny sposób przybliżają bogatą historię Kłodzka.

Sięgając do początków powstania miasta, warto zwrócić uwagę na jego położenie. Musiało ono być dla założycieli wręcz idealne. Wzgórze (Góra Forteczna), na którym umieszczono gród, ułatwiało **obronę**. Krzyżowały się tutaj szlaki handlowe, co sprzyjało rozwojowi handlu, rzemiosła, świadczenia usług. Wokół pierwotnych zabudowań można było z powodzeniem rozwijać struktury miejskie – oprócz naturalnych linii obrony (rzeka) stawiano miejskie mury obronne i w ich granicach budowano kolejne domostwa, warsztaty. Żyły w nich i pracowały całe rodziny, służba, czeladnicy i uczniowie. Miejsca było coraz mniej, a w dodatku nierzadko zdarzały się groźne pożary niszczące całe dobytek. Zaczęto zatem schodzić w dół, kopiąc pod swoimi domami rozległe piwnice. Sprzyjało temu miękkie podłoże z polodowcowych osadów.

➤ Stała, niska, ale przez cały rok dodatnia temperatura panująca w podziemiach sprzyjała przechowywaniu tam żywności i innych towarów. Na leżakowaniu w chłodnych piwnicach zyskiwał smak kłodzkiego **piwa**. Pod ziemię przenoszono też dla bezpieczeństwa niektóre warsztaty, np. piekarnie, bo mniejsze było wówczas ryzyko zaprószenia ognia. Podziemnymi korytarzami towary dostarczano prosto do otaczających ratusz straganów. Głębokie podziemia przydawały się także podczas licznych wojen przetaczających się przez ziemię kłodzką, dając schronienie mieszkańcom miasta i pozwalając uchronić przez zniszczeniem najcenniejszy dobytek.

PODZEMNÍ TURISTICKÁ TRASA TISÍCILETÍ POLSKÉHO ŠTÁTU

Podzemní turistická trasa byla vytyčena v labyrintu kladského podzemí v 60. letech 20. století. Vede od ulice České (Česka) do ulice Zawiszy Czarnego na úpatí kladské pevnosti a měří kolem 600 metrů. A zajímavé jsou jak dějiny prostorných sklepů, tak samotný vznik turistické trasy.

Středověké Kłodzko vznikalo na úpatí tvrze na Pevnostní hoře (Góra Forteczna). Město leželo na křižovatce obchodních cest, což přispívalo k rozvoji řemesel a obchodu. Četní kupci a řemeslníci si stavěli domy ve městě oběhnaném hradbami a korytem Kladské Nisy. V úzkých domech bývaly byty a dílny. V nich žily a pracovaly celé rodiny, sloužebnictvo, tovaryši i učedníci. Místa bylo málo, mnohdy navíc vypukl nebezpečný požár, který zničil celý majetek. Není se tedy čemu divit, že někdejší obyvatelé města začali pod svými domy hloubit rozsáhlé sklepy. Napomáhalo tomu měkké podloží z ledovcových sedimentů.

➤ V podzemí panovala po celý rok stálá, nízká teplota, která však nikdy neklesla pod nulu. Díky tomu bylo možné ve sklepech uchovávat potraviny a další zboží. V chladných sklepeních dozrávalo i kladské pivo. V rámci bezpečnosti byly pod zem přesunuty také některé výrobní dílny, např. pekárný. V těchto místech byla menší pravděpodobnost vzniku požáru. Podzemními chodbami bylo přímo do stánek obklopujících radnici dodáváno zboží. Hluboké podzemní prostory našly své uplatnění i během válek, které se přes kladské území přehnalý. Staly se úkrytem pro obyvatele města, kteří zde mohli schovat svůj nejcennější majetek.

Kłodzkanie przez kilkaset lat, od XIII do XVII w., drążyli pod miastem głębokie, liczące nawet 30 m głębokości piwnice. W ten sposób powstała gęsta, kilkukondygnacyjna sieć korytarzy i komór. Jednak stopniowo malało znaczenie podziemnych magazynów. Kłodzko utraciło swój średniowieczny charakter, rozrosło się i unowocześniło.

Kładští obyvatelé od 13. do 17. století pod městem razili místy až 30 metrů hluboké sklepy. Takto vznikla hustá, několikapatrová síť chodeb a komor. Význam podzemních skladů však postupem času upadal. Kłodzko ztratilo svůj středověký charakter, rozrostlo se a zmodernizovalo.

Po II wojnie światowej Kłodzko, wcześniej niemieckie, znalazło się w granicach Polski. Przybywający tu od 1945 r. polscy osadnicy nie mieli pojęcia o podziemnym labiryncie znajdującym się pod starym miastem, a i opuszczający miasto Niemcy mieszkańcy o nim nie pamiętali. I być może jeszcze długo pozostałyby zapomniane, gdyby nie przemówiły kamienice kłodzkiej starówki. Na początku lat 50. XX w. ściany staromiejskich kamienic zaczęły pękać i się osuwać. Mieszkańcy musieli opuścić zagrożone zawaleniem domy, które trzeba było rozebrać. Okazało się, że brak regularnych remontów i konserwacji to nie jedyna przyczyna złej kondycji zabytkowych kamienic. Stan budynków starego miasta pogorszał się w wyniku podmywania wodami opadowymi z kłodzkiej twierdzy i przez niestabilny grunt, dodatkowo osłabiony przez rozległe podziemia.

W 1958 r. na ratunek kłodzkiej starówce ruszyli specjaliści z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Najpierw podziemia były badane przez ekipy speleologów i planetunurków. Dzięki temu ustalono przebieg korytarzy i opracowano ich szczegółowe plany. Na tej podstawie inżynierowie stworzyli koncepcję zabez-

Po 2. světové válce se tehdy německé Kłodzko (Glatz) dostalo na území Polska. Polští osidleníci přijíždějící po roce 1945 o podzemním labyrintu pod starým městem vůbec netušili. A odjíždějící němečtí obyvatelé se o podzemí nijak nestarali. A zůstalo by možná ještě dlouho zapomenuto, kdyby nepromluvily domy starého města. Na začátku 50. let 20. století začaly zdi staroměstských domů prskat a domy se začaly sesouvat. Obyvatelé museli domy, jimž hrozilo zřícení, opustit a domy bylo třeba rozebrat. Vyšlo najevo, že nepravdivé opravy a nedostatečná údržba nejsou jediným důvodem špatného stavu historických domů. Stav budov ve starém městě zhoršovala dešťová voda, která stékala z kládkové pevnosti, a nestabilní terén, který byl navíc narušen rozsáhlými podzemními prostory.

V roce 1958 přišli starému městu na pomoc odborníci z Hornicko-hutnické akademie z Krakova. Podzemí nejprve prozkoumávaly týmy speleologů a potápěčů. Zmapovali strukturu chodeb a následně zakreslili jejich podrobné plány. Na tomto základě pak inženýři vytvořili koncepci

pieczenia podziemi. Następnie w 1962 r. rozpoczęła się cała akcja: stopniowo odwadniano i wypełniano podziemne korytarze i komory. Plany specjalistów z AGH realizowali górnicy z wałbrzyskiego Przedsiębiorstwa Robót Górniczych. Dzięki zabezpieczeniu podziemi i stabilizacji podłoża udało się uniknąć rozbiórki wielu pięknych zabytkowych kamieniczek. W trakcie prac pojawił się pomysł, by pozostawić część piwnic niezasypanych i udostępnić je turystom. W 1966 r., gdy mijają 1000. rocznica chrztu Polski, wyznaczono przebieg Podziemnej Trasy Turystycznej, której nadano imię 1000-lecia Państwa Polskiego. W 1976 r. podziemi szlak otwarto dla zwiedzających.

Obecnie podziemia podziemnej wędrówki można poczuć atmosferę dawnego Kłodzka: posłuchać mieszczkańskiej muzyki, biesiadników w karczmie, odgłosów jarmarku, zobaczyć dawnych mieszkańców miasta – piekarka, praczkę czy kata, odwiedzić kantor kupiecki, karczmę, piekarnię, skład amunicji i katownię wyposażoną w mrozące krew w żyłkach narzędzia tortur. Zwiedzający spotkają tu także zupełnie innych mieszkańców podziemi w postaci interaktywnych animowanych obrazów. Jakich? O tym warto przekonać się osobiście.

zajištění podzemí. V roce 1962 byly zahájeny zabezpečovací práce: podzemní chodby a komory byly postupně odvodňovány a vyplňovány. Plány specialistů z krakovské vysoké školy realizovali horníci z valbříšského Podniku hornických prací. Díky zajištění podzemí a stabilizaci podloží nebylo nutné přistoupit k rozembrání mnoha krásných, historicky cenných domů. Během prací byl vznesen návrh nezasypaných částí sklepů a zpřístupnit je pro turisty. V roce 1966, kdy si Polsko připomínalo tisíciletí výročí přijetí křesťanství, byla vytyčena podzemní turistická trasa, která byla nazvána Trasou tisíciletí polského státu. V roce 1976 byla podzemní stezka otevřena pro návštěvníky.

Dnes při podzemním putování můžeme nasát atmosféru starého Kłodzka, můžeme si poslechnout měšťanskou hudbu, zaslechnout hodovníky v křčmě, halas jarmarku nebo zahlédnout někdejší obyvatelé města – pekaře, pradleny či kata; můžeme navštívit kupce za pultem, křčmu, pekařství, sklad munice nebo mučirnu, kde při samotném pohledu na mučící nástroje tuhne krev žilách. Návštěvníci tu také potkají úplně jiné obyvatelé podzemí v podobě interaktivních animovaných obrazů. Jakých? Nejlepší je se o tom přesvědčit osobně.

GODZINY OTWARCIA / OTEVÍRACÍ DOBA:

1 kwietnia – 31 października / 1. dubna – 31. října
poniedziałek – niedziela / pondělí – neděle:
9.00–18.00 (ostatnia trasa o 17.30 / poslední prohlídka v 17.30)

1 listopada – 31 marca / 1. listopadu – 31. března
poniedziałek – niedziela / pondělí – neděle:
9.00–15.00 (ostatnia trasa o 14.30 / poslední prohlídka ve 14.30)

przerwa w sezonie letnim i zimowym / přestávka v letní i zimní sezoně: **13.00–13.30**

UWAGA: W Podziemnej Trasie Turystycznej panuje przez cały rok stała temperatura ok. 8–10°C. Przed wejściem do podziemi, nawet w gorący dzień, lepiej ubrać się ciepłej.

POZOR: V Podzemní turistické trase panuje celý rok stálá teplota kolem 8–10 °C. Chystáte-li se do podzemí v horkých letních dnech, nezapomeňte na teplejší oblečení.

Podziemna Trasa Turystyczna / Podzemní turistická trasa

wejscie / vstupní pavilón – ulice Zawiszy Czarnego
wejscie / výstupní pavilón – ulice Czeska
tel. 74 663 18 00, 519 409 181
e-mail: trasa@podziemia.klodzko.pl

MUZEUM ZIEMI KŁODZKIEJ mieści się w barokowym gmachu dawnego konwiktu jezuickiego. Konwikt, czyli internat dla uczniów pobliskiego kolegium jezuickiego (obecnie LO im. Bolesława Chrobrego), budowany był, z przerwami, od połowy XVII do połowy XVIII w. Wśród jego projektantów i budowniczych są najwybitniejsi włoscy, a pracujący w Czechach, architekci tamtych czasów – Carlo Lurago i Andrea Carove.

Muzeum Ziemi Kłodzkiej działa od 1963 r. Jego pierwszą siedzibą był budynek dawniej komendantury kłodzkiego garnizonu znajdujący się w rynku, w ciągu kamienic u podnóża twierdzy, a jego pierwszym dyrektorem był pochodzący ze Lwowa artysta malarz, absolwent krakowskiej ASP, Wacław Brejter. Po kilku latach działalności i przygotowaniu tak ważnych wystaw jak *Miasto pod miastem* oraz *X wieków Kłodzka*, na skutek zapadania się podziemi pod kłodzką starówką muzeum musiało zmienić siedzibę, bowiem budynek groził zawaleniem. Dotychczas zgromadzone zbiory w 1968 r. ulokowano w renesansowym dworze w Jaszkowej Górnej. W 1971 r. na cele muzealne miasto przeznaczyło budynek przy ul. Ignacego Łukasiewicza 4. W latach 1976–1986 obiekt został gruntownie wyremontowany. Przywrócono mu dawną świetność, zachowując wszystkie elementy zabytku – stylową elewację, pierwotny wewnętrzny układ architektoniczny i wystrój, dostosowując

MUZEUM ZEMĚ KLADSKÉ

se nachází v barokní budově bývalého jezuitského konviktu. Konwikt, tedy bývalý internát pro studenty nedalekého jezuitského kolegia (nyní Gymnázia Chrabrého) byl postaven v období od 20. let 17. století do poloviny 18. století. Mezi jeho projektanty a stavitele se skví jména nejvýznamnějších pražských architektů té doby, jakými byli Carlo Lurago a Andrea Carove.

Kladské muzeum působí od roku 1963. První jeho sídlo se nacházelo v budově bývalého velitelství kladské posádky nedaleko Náměstí (Rynek) v řadě domů u paty pevnosti. Prvním ředitelem byl umělecký malíř pocházející ze Lvova, absolvent krakovské Akademie výtvarných umění, Wacław Brejter. Po několikaleté činnosti a přípravě některých důležitých výstav (mj. „Město pod městem“, „10 století Kladska“) se muselo v důsledku propadání podzemí pod kladským starým městem muzeum přestěhovat, neboť budově hrozilo sesunutí. Tehdejší sbírky byly v roce 1968 přemístěny do renesančního dvora v obci Jaszkowa Górna. Roku 1971 pak město určilo pro muzejní účely současnou budovu v ulici Łukasiewicza 4. Celý objekt byl v letech 1976–1986 od základu opraven, opět získal původní lesk a zachoval si přitom všechny prvky památky – stylovou fasádu a původní vnější architektonické

jednocześnie budynek do celów wystawienniczo-muzealnych. Nowa siedziba Muzeum Ziemi Kłodzkiej otwarta została w grudniu 1986 r.

Na parterze, w dawnym refektarzu konwiktu z oryginalną dekoracją sztukatorską na stropie, mieści się biblioteka muzealna z bogatymi zbiorami wydawnictw o regionie. Na pierwszym i drugim piętrze znajdują się: barokowy salon zwany Złotym, sala koncertowa (w dawnej kaplicy pw. św. Alojzego Gonzagi, patrona konwiktu) oraz obszerne sale wystawiennicze. W dobowanej części obiektu mieszczą się magazyny i pracownice muzeum. Na wewnętrznym dziedzińcu znajduje się muzealne lapidarium, gdzie wśród zieleni zgromadzone rzeźby i fragmenty zabytkowej kamieniarki. Zwiedzającym udośćpniono także średniowieczne, ponad 6-metrowej głębokości podziemia, w których w ramach wystawy *Z dziejów Kłodzka* prezentowane jest życie codzienne dawnych mieszkańców miasta.

W Muzeum Ziemi Kłodzkiej znajdziemy bogate zbiory zabytków związanych z ziemią kłodzką – historycznych, archeologicznych, etnograficznych, artystycznych i przyrodniczych. Placówka posiada kolekcje: zegarów śląskich, szkła artystycznego, numizmatów, cyny, malarstwa, grafiki i rysunków oraz map ziemi kłodzkiej; kolekcje prezentowane są na wystawach stałych lub czasowych. Na wystawach czasowych często pokazywane są również dokonania współczesnych artystów związanych z regionem.

Muzeum prowadzi działalność edukacyjną, popularyzatorską, wydawniczą i badawczą. Jest miejscem koncertów, wystaw, prelekcji, spotkań, konferencji i sesji naukowych.

členění a výzdobu, současně byla stavba uzpůsobena expozičně-muzeijním účelům. Nové sídlo Muzea země kladské bylo otevřeno v prosinci 1986.

V přízemí se v původním refektáři konviktu nachází muzejní knihovna s pěknou výzdobou a bohatými knižními sbírkami o regionu a z regionu. V prvním a druhém patře se nacházejí: barokní „Zlatý“ salón, koncertní síň (v původní kapli sv. Aloise Gonzagy, patrona konviktu) a prostorné výstavní sály. V nově dostavěné části objektu se nacházejí sklady a pracovny. Na vnitřním nádvoří se nachází lapidárium. Pro návštěvníky je také zpřístupněno středověké, více než 6 metrů hluboké podzemí, kde je představen každodenní život někdejších kladských obyvatel.

V Muzeu země kladské nalezneme bohaté sbírky regionální, ať už historických, archeologických, etnografických, uměleckých nebo přírodních, spojených s kladským regionem. Muzeum vlastní sbírky slezských hodin, uměleckého skla, numismatické sbírky, sbírky cínů, malířství, grafiky a kreseb nebo map a plánů země kladské, které jsou prezentovány na stálých či časových výstavách. V rámci krátkodobých výstav jsou také představovány počiny současných umělců spojených s regionem.

V muzeu se konají koncerty, výstavy, konference či vědecké programy; muzeum rovněž vede vzdělávací, popularizační, nakladatelskou a výzkumnou činnost.

CYKLICZNE WYDARZENIA

Targi Staroci (maj, sierpień), Giełda Mineratów (maj), Noc w Muzeum (maj), Dni Kłodzka (maj), Dni Twierdzy (sierpień), Lato w Muzeum (lipiec – sierpień), Ferie w Muzeum (w czasie ferii zimowych).

Podczas **EUROPEJSKIEJ NOCY MUZEÓW** kłodzka placówka co roku proponuje nieodpłatne nocne zwiedzanie oraz szereg specjalnie na tę okoliczność przygotowanych atrakcji – przedstawień teatralnych, koncertów, wystaw, pokazów multimedialnych i happeningów.

WYSTAWY STAŁE

Z DZIEJÓW KŁODZKA

Wystawa ulokowana w podziemiach i na parterze muzeum poświęcona jest tysiącletniej historii Kłodzka. Zaprezentowano tu dzieje miasta począwszy od pierwszej wzmianki w Kronice Czechów, sporządzonej przez czeskiego kronikarza Kosmasa, a skończywszy na powodzi tysiąclecia, która miała miejsce w 1997 r.

OCZY CZASU. ZEGARY MECHANICZNE POPULARNE NA ŚLAŚKU W XIX I W I POŁOWIE XX WIEKU

Na wystawie zgromadzono zegary szafkowe, skrzynkowe, gabinetowe, kominkowe słoneczne, a także zegary kieszonkowe i pozytywki.

WSPÓŁCZESNE KŁODZKIE SZKŁO ARTYSTYCZNE NA TLE TRADYCJI SZKLARSTWA ZIEMI KŁODZKIEJ

Wystawa prezentuje historyczny rozwój przemysłu szklarskiego w regionie kłodzkim od połowy XIV w. do lat 90. XX w. oraz kolekcję ponad 200 unikatowych dzieł projektantów i artystów szkła mieszkających na ziemi kłodzkiej lub w inny sposób związanych z tym obszarem i działających w dolnośląskich hutach po 1945 r.

PRAWIDELNÉ AKCE

Bleši trh, Burza minerálů, Noc v muzeu, Dny Kladská (květen), Dny pevnosti (srpen), Léto v muzeu (červenec-srpen), Prázdniny v muzeu (během zimních prázdnin).

Každý rok během **EVROPSKÉ MUZEJNÍ NOCI** nabízí kladské pracoviště bezplatné noční prohlídky a řadu speciálně připravených atrakcí – divadelních představení, koncertů, výstav, multimediálních ukázek a happeningů.

STÁLÉ VÝSTAVY

Z DĚJIN KŁODZKA

Výstava je věnována tisícileté historii Kladská. V podzemí a v přízemí muzea jsou představeny dějiny města od první zmínky v Kosmově „Kronice Čechů“ až po tisíciletou povodeň, jež město zasáhla v roce 1997.

OČI ČASU. MECHANICKÉ HODINY POPULÁRNÍ VE SLEZSKU V 19. STOLETÍ A V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Na výstavě jsou shromážděny např. skříňové, stolní, krbové, sluneční hodiny, ale také kapesní hodinky či hrací strojky.

SOUČASNÉ KŁODSKÉ UMĚLECKÉ SKLO NA POZADÍ SKLÁŘSKÉ TRADICE ZEMĚ KŁODSKÉ

Výstava představuje historický vývoj sklářského průmyslu v kladském regionu od poloviny 14. století do 90. let 20. století a sbírku 200 unikátních děl návrhářů a sklářských umělců, kteří žili v Kladsku a působili v dolnośląských hutích po roce 1945.

GODZINY OTWARCIA / OTEVÍRACÍ DOBA:

październik – kwiecień / říjen-duben:
wtorek, środa, czwartek i piątek / úterý, středa, čtvrtek, pátek
10.00–16.00
sobota i niedziela / sobota a neděle
11.00–17.00

maj – wrzesień / květen-září:
wtorek, środa, czwartek i piątek / úterý, středa, čtvrtek, pátek
10.00–17.00
sobota i niedziela / sobota a neděle
11.00–17.00
(w poniedziałki nieczynne / v pondělí zavřeno)

Biblioteka muzealna czynna jest w środy, czwartki i piątki /
Muzejní knihovna je otevřená vždy ve středu, čtvrtek a pátek
10.00–16.00

Muzeum Ziemi Kłodzkiej w Kłodzku / Muzeum země kladské

ul. I. Łukasiewicza 4
57-300 Kłodzko
tel. 74 867 35 70, 74 867 38 95
fax 74 865 96 65
www.muzeum.klodzko.pl

MOST GOTYCKI

🇵🇱 Nie mamy pewności co do daty powstania mostu, gdyż legendy i przekazy późniejszych kronikarzy zawierają często sprzeczne informacje. Wzniesiono go między 1281 a 1390 r. w miejscu wcześniejszego, drewnianego. Most św. Jana znajduje się przy południowo-wschodnim odcinku dawnych murów obronnych, ma około 52,5 m długości i ok. 5,7 m szerokości. Po obu stronach wzdłuż mostu biegną masywne balustrady, które są nakryte kamiennymi parapetami. W ciągu wieków w wyniku wielu zniszczeń, był on wielokrotnie wzmocniany i odbudowywany. Posiadał on także dwie bramy. Brama Górna pełniła funkcję baszty i tworzyła całość z murami obronnymi miasta. Brama mostowa dolna, przebudowana w 1543 r. przez Jakuba Adlera, nie pełniła funkcji obronnych. Była raczej rogatką zamykaną na noc. Ostatecznie obie bramy zostały rozebrane po 1870 r. podczas likwidacji obwarowań.

🇵🇱 GOTYCKÝ MOST

Nejsme si jisti datem vzniku mostu, protože pověsti a sdělení pozdějších kronikářů obsahují často si navzájem odporující informace. Byl vystavěn mezi lety 1281 a 1390, na místě dřívějšího dřevěného mostu. Most sv. Jana se nachází u jihovýchodního úseku dřívějších městských hradeb, má délku asi 52,5 metru a šířku asi 5,70 metru. Na obou stranách podél mostu probíhá masivní zábradlí, které pokrývají kamenné parapety. V průběhu staletí byl v důsledku mnoha zničení mnohokrát posilován a obnovován. Měl také dvě brány. Horní brána zastávala funkci bašty a utvářela celek s městskými hradbami. Dolní mostní brána, přestavěná v roce 1543 Jakubem Adlerem, neplnila obrannou roli. Šlo spíše o závoru zavíranou na noc. Nakonec byly obě brány rozebrány po roce 1870 během demolice hradeb.

Most gotycki został zbudowany z częściowo ciosanego kamienia oraz barokowej cegły. Zaprawą do budowy mostu było spoiwo wapienne z dodatkiem kurzych białek, które zbierano po wszystkich wsiach w okolicy. Tak przekazuje nam to wydarzenie XVII-wieczny kronikarz Georg Promnitz: „W roku 1286 musiały wszystkie wsie należące do Kłodzka oddawać jaja. Dwóch pachotków miejskich odbierało białka, a dodawało żółtka, sprzedawane później po jednym halerzu za pełną łyżkę. Białka te szły do wapna na budowę mostu”.

Uwagę zwiedzających najbardziej przyciąga sześć figur wotywnych ozdabiających most. Zostały one ufundowane przez mieszkańców Kłodzka oraz okoliczną szlachtę. Wyrzeźbione przez prowincjonalnych rzeźbiarzy, są doskonałym świadectwem zmian zachodzących w kulturze europejskiej oraz kontrreformacyjnych ruchów, jakie działy wówczas w kościele katolickim. Pierwszą figurą ustawioną na balustradzie mostu była Pieta. To ona rozpoczęła rzeźbiarskie, barokowe dekorowanie mostu.

Gotický most byl vystavěn z kamene, částečně otesaného, a z barokních cihel. Maltu pro stavbu mostu představovalo vápenné pojivo s příměsí vaječných bílků, které se sbíraly po všech vesnicích v okolí. Takto nám tuto událost interpretuje kronikář ze 17. století Georg Promnitz: „V roce 1286 musely všechny vesnice patřit ke Kladsku odevzdávat vejce. Dva městští pacholci oddávali bialek od žloutku, který poddělji prodávali po jednom haléři za plnou lžičku. Bílky putovaly do vápna na stavbu mostu”.

Věci, která nejvíce přitáhne pozornost návštěvníků, je šest votivních soch zdobících most. Byly fundovány kladskými měšťany a okolní šlechtou. Vysochány provincionálními sochaři představují dokonale svědectví o změnách probíhajících v evropské kultuře a o kontrareformačním hnutí probíhajícím tehdy v katolické církvi. První sochou umístěnou na zábradlí mostu byla Pieta. Právě ona zahájila sochařské, barokní zdobení mostu.

PIETA

Pieta (Matka Boska z ciałem Chrystusa) jest środkową rzeźbą ustawioną po lewej stronie mostu, jeśli idziemy od strony ul. Grottgera w górę, w kierunku rynku. Pochodzi z 1655 r., a jej głównymi fundatorami, co poświadczają zachowane do naszych czasów herby i inskrypcje w języku niemieckim, byli ówczesny starosta Kłodzka – hrabia Jan Jerzy von Gotzen – oraz jego małżonka Maria Elżbieta. Nie znamy autora ani miejsca wykonania rzeźby. Pieta jest ikonograficznym wyobrażeniem Madonny z ciałem Chrystusa na kolanach. Ból malujący się na twarzach postaci dodaje figurze powagi. Tak przedstawiony motyw wywodzi się najprawdopodobniej ze średniowiecznych traktatów pasyjnych i ma wyrażać współudział Maryi w dziele zbawienia.

PIETA

Pieta (Panna Marie s tělem Krista) je centrální socha stojící na levé straně mostu, když přicházíme z ul. Grottgera nahoru, směrem k náměstí. Pochází z roku 1655. Jejimi hlavními fundátory byl tehdejší kladský hejtman - hrabě Jan Jiří von Götzen a jeho manželka Marie Alžběta, což dodnes potvrzují dochované erby a nápisy v němčině. Neznáme autora, ani místo vzniku sochy. Pieta je ikonografické zachycení Panny Marie s tělem Krista na kolenou. Bolest zračící se na tvářích sochy jí dodává ještě větší vážnost. Takto představený motiv pochází nejpravděpodobněji ze středověkých pašijových traktátů a má vyjadřovat Mariinu spoluúčast na díle spásy.

ŚWIĘTY WACŁAW

To rzeźba znajdująca się poniżej Piety, ustawiona po tej samej stronie mostu. Nie znamy jej fundatora ani wykonawcy. Jedyną informacją o niej jest napis znajdujący się na dolnym cokole: „Errichtet in Jahre 1715” („Wykonano w roku 1715”). Kłodzkie przedstawienie patrona Czech ukazuje młodego mężczyznę ubranego w zbroję, który podtrzymuje w prawej ręce sztandar, w drugiej trzyma tarczę z wizerunkiem orła – symbolem czeskiej państwowości.

SVATÝ VÁCLAV

socha nacházející se pod Pietou, stojící na stejné straně mostu. Její fundátor ani zhotovitel nejsou známi. Jedinou informací o ní je nápis nacházející se na dolním soklu: „Errichtet in Jahre 1715” (Zhotoveno v roce 1715). Kladské vyobrazení patrona Čech ukazuje postavu mladého muže oděného ve zbroji, který v pravé ruce drží zástavu, a ve druhé třímá štít s vyobrazením orlice – symbolem české státnosti.

ŚWIĘTY JAN NEPOMUCEN (z Nepomuka)

Ostatnia figura znajdująca się po lewej stronie mostu, gdy idzie się w kierunku rynku. Głównym fundatorem rzeźby był syn hrabiego von Götzena - Franciszek. Do dzisiaj na cokole widnieją kartusze herbowe fundatora i jego żony, z domu księżniczki Lichtenstein. Na kłodzkim przedstawieniu świętego postać stoi w lekkim kontrapoście, ubrana jest w sutannę, na głowie ma biret, a w rękę trzyma krucyfiks symbolizujący męczeńską śmierć świętego oraz jego poświęcenie dla chrześcijaństwa. Postać Świętego Jana Nepomucena bardzo często występuje na terenach Śląska oraz przyległych Czech i Moraw. Przedstawiające go rzeźby i pomniki są niemalże w każdym mieście, w wielu wsiach, niekiedy także na mostach i przy drogach. Również w Kłodzku święty był bardzo popularny. Jego rzeźba znajduje się m.in. przy kościele parafialnym Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny.

ŚWIĘTY FRANCISZEK KSAWERY

Stoi po przeciwniej stronie mostu i jest pierwszą figurą ustawioną od strony ul. Grottgera. Rzeźba przedstawia grupę rzeźbiarską, w której centrum stoi patron Kłodzka św. Franciszek z rękami uniesionymi na wysokości piersi, zawsze gotowy do przyjęcia potrzebującego. Ubrazy w udrapowaną sutannę, przy pasie ma przewieszony różaniec. Jedna z postaci kłęczących u stóp świętego przedstawia rycerza dzierżącego w ręce tarczę z herbem Kłodzka. Poniżej znajduje się dwóch chorych, proszących o opiekę świętego, oraz postać Indianina. Fundatorami rzeźby byli mieszkańcy Kłodzka, którzy w 1714 r. postawili ją jako wotum za ocalenie od zarazy, która podobno pochłaniała „sto osób dziennie”. Na cokole do dzisiaj widnieje niemiecki napis: „Im Jahre 1714 von der Burgerschaft Errichtet Renovatum 1847, 1882, 1890, 1920” („W roku 1714 sporządzony przez mieszkańców, odnawiany w 1847, 1822, 1890, 1920”). Twórcą pierwowzoru rzeźby był najprawdopodobniej Sebastian Plag, syn wiedeńskiego mieszczanina i krawca. Niestety kruchy piaskowiec, z którego wykonano rzeźbę, uległ zniszczeniu i w 1920 r. figura została zastąpiona kopią wiernie odtwarzającą oryginał.

ŚWIĄTY JAN NEPOMUCKÝ (z Pomuku)

To je poslední socha na levé straně mostu, když jdeme směrem na náměstí. Hlavním fundátorem sochy byl syn hraběte von Götzena - František (zem. 31. 10. 1707). Dodnes na soklu vidíme erbovou kartuši fundátora a jeho manželky, rozené kněžny Lichtenštejnové. Kladská podoba svätce zachycuje postavu stojící v lehkém kontrapostu, oděnou do sutany, na hlavě má biret a v ruce drží krucifix. Má symbolizovat mučednickou smrt svätce a jeho obětování se pro křesťanství. Postava svätého Jana Nepomuckého se na území Slezska a přiléhajících Čech a Moravy vyskytuje velmi často. Jeho sochy a pomníky najdeme téměř v každém městě, mnoha vesnicích a někdy také na mostech a podél silnic. I v Kladsku se svätce těšil veliké oblibě. Jeho sochu najdeme např. u farního kostela Nanebevzetí Panny Marie.

ŚWIĄTY FRANTIŠEK XAVERSCKÝ

stojí na opačné straně mostu, je to první figura stojící na straně ul. Grottgera. Představuje sochařskou skupinu, v jejímž centru stojí patron Kladzka sv. František s rukama pozvednutými do výše hrudi, vždy připraven přijmout potřebného. Je oblečen do drapované sutany, v pasu má zavěšený różanec. Jedna z postav kłęczících u pat svätce představuje rytíře, držícího ruce štít se znakem Kladzka. Pod ní se nacházejí dva nemocní žádající o péči svätce a postavu indiána. Fundátory sochy byli obyvatelé Kladzka, kteří ji v roce 1714 vztyčili jako votivní dar za záchranu před epidemií, která údajně schvátla „sto osob denně”. Na soklu dodnes vidíme německý nápis „Im Jahre 1714 von der Burgerschaft Errichtet Renovatum 1847, 1882, 1890, 1920” (V roce 1714 zhotoven měšťany, Obnoven 1847, 1822, 1890, 1920). Autorem předlohy sochy byl nejpravděpodobněji Sebastian Plag, syn vídeňského měšťana a krejčího. Bohužel, křehký pískovec, ze kterého byla socha zhotovena, podlehl v roce 1920 zkáze, a musela ji nahradit kopie věrně reprodukcující originál.

CHRYSTUS NA KRZYŻU I ŚW. MARIA MAGDALENA

następna rzeźba znajdująca się po prawej stronie mostu została ustawiona 5 października 1734 r. na miejscu stojącego tu niegdyś drewnianego krzyża. Jak wynika z herbu znajdującego się na cokole oraz zatartej już dzisiaj inskrypcji, fundatorem rzeźby był przypuszczalnie hrabia von Herberstein lub jego żona. Obok herbu ofiarodawcy znajduje się również słabo czytelny napis: „Anno 1281 ist die Bruce Gebauer, Anno 1701 den 22 August ist selbe erneuert worden” („W roku 1281 most ten zbudowano, w roku 1701, 22 sierpnia, odnowiono”). Posąg przedstawia nam męczeńską śmierć Chrystusa, „która to śmierć dała nam życie wieczne”.

TRÓJCA ŚWIĘTA I UKORONOWANIE NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY

ostatnia z figur znajdujących się na moście. Grupa koronacji przedstawia kłęczącą w chmurach Marię. Po jej obu stronach znajdują się postacie symbolizujące postacie Boga Ojca i Chrystusa, trzymających ponad jej głową koronę. Rzeźba zwieńczona jest dynamicznym i pełnym barokowego przepychu wyobrażeniem Ducha Świętego w postaci gołębic, która rozpościera nad pozostałymi postaciami promienistą glorię. Jak wynika z kartusza herbowego i monogramu znajdującego się przy rzeźbie, jej fundatorem był Franciszek Ferdynand baron Fitschen, właściciel Gorzuchowa.

W swojej długiej historii most opart się uderzeniem wielu fal powodziowych, przetrzymał także to największe, jakie miało miejsce w 1997 r. Do dzisiaj na konstrukcji mostu widać ślad wskazujący maksymalny poziom wody. Zachwyt budzi niegaspnący urok tego niezwykłego, barokowego zabytku. Jest to jeden z najpiękniejszych i najcenniejszych zabytków Kłodzka.

KRISTUS NA KRŽIŽI A SV. MAŘI MAGDALENA

následující socha nacházející se na pravé straně mostu, když jdeme směrem k náměstí byla postavena 5. října 1734 na místě dřívě tu stojícího dřevěného kříže. Jak vyplývá z erbu nacházejícího se na soklu a dnes už setřeného nápisu, byl fundátorem sochy hrabě von Herberstein nebo jeho manželka. Vedle erbu obdarovatele se nachází slabě čitelný nápis: „Anno 1281 ist die Bruce Gebauer, Anno 1701 den 22 August ist selbe erneuert worden” („V roce 1281 byl tento most zbudován, v roce 1701, 22. srpna, obnoven”). Sousoší nám představuje mučednickou smrt Krista „kterážto smrt nám dala život věčný”.

NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE A KORUNOVANÍ PANNY MARIE

poslední z figur nacházejících se na mostě. Skupina korunovace představuje v obláčích klečící Marii. Po obou jejích stranách se nacházejí postavy symbolizující postavy Boha Otce a Krista, držící nad její hlavou korunu. Socha je zakončena dynamickým a barokního přepychu plným vyobrazením Ducha svätého v podobě holubice. Ta nad zbyvajících postavami rozprostírá zářící gloriolu. Jak vyplývá z erbové kartusky a monogramu nacházejícího se u sochy, byl jejím fundátorem František Ferdinand baron Fitschen, majitel Gorzuchowa.

Ve své dlouhé historii most odolal nárazům mnoha povodňových vln, přečkal také tu nejvyšší, k níž došlo v roce 1997. Dodnes na konstrukci mostu můžeme pozorovat mokrou stopu ukazující maximální vodní hladinu. Přes to vše dodnes okouzluje nehasnoucí krásou této jedinečné, barokní památky. Je to jedna z nejkrásnějších a nejhodnotnějších památek Kladzka.

 Park Miniatur Minieuroland w Kłodzku to kraina wspaniałych miniatur oraz królestwo baśniowych roślin. Można w nim przeżyć ciekawą przygodę i odkryć tajemnice miniaturowego świata ukrytego pośród tysięcy najpiękniejszych kwiatów, drzew i krzewów. Każdy, kto odwiedzi to magiczne miejsce, zobaczy z perspektywy olbrzyma najciekawsze zabytki Europy i świata oraz te miejsca, z których słynie ziemia kłodzka i stolica Dolnego Śląska. Podróż po baśniowych zakamarkach parku łączy zabawę z edukacją, relaksem i aktywnym wypoczynkiem.

Każdego roku, w czerwcu, niczym za dotknięciem czarodziejskiej różdżki Minieuroland zamienia się w kwiatowy ogród. Do późnej jesieni odbywa się tu Festiwal Kwiatów, podczas którego można podziwiać blisko 100 000 najpiękniejszych kwiatów jednorocznych. O każdej porze roku Minieuroland odkrywa przed zwiedzającymi różne, zaskakujące oblicza, sprawiając, że każda wizyta jest niezapomnianą przygodą.

 PARK MINIATUR MINIEUROLAND w Kłodzku je mistem úžasnych miniatur, jakož i královstvím poetických rostlin. Na návštěvníka v něm čeká spousta nevědných zážitků a může v něm objevit tajemství miniaturního světa, ukrytého uprostřed tisíců nádherných květů, keřů a stromů. Každý, kdo toto magické místo navštíví, spatří ze své perspektivy obra nejzajímavější evropské stavby a světa vůbec, ale i ty, jimiž se pyšní Kladská kotlina, a Vratislav, metropole Dolního Slezska. Procházka po poetických zákoutích parku v sobě snoubí zábavu s poznáním, relaxací a aktivním odpočinkem.

Každoročně v červnu se Minieuroland promění jakoby dotykem kouzelné hůlky v květinovou zahradu. Až do pozdního podzimu zde probíhá Festival květů, během něhož lze obdivovat bezmála 100 000 nejkrásnějších jednoletých květů. V každém ročním období odhaluje Minieuroland před návštěvníkem svou proměnlivou a až překvapivou tvář, díky čemuž se každá návštěva stává nezapomenutelným prožitkem.

GODZINY OTWARCIA / OTEVÍRACÍ DOBA:

sezon letní / letní sezona:
maj – wrzesień / květen – září
9-19

sezon zimowy / zimní sezona:
luty – kwiecień, październik / únor – duben, říjen
9-17
listopad – styczeń / listopad – leden
9-16

Minieuroland Park Miniatur
57-300 Kłodzko
ul. Noworudzka 11
tel.: +48 792 444 333
e-mail: biuro@minieuroland.pl
minieuroland.pl

RYNEK

■ Rynek w Kłodzku stanowi integralną część zabytkowej starówki miasta, kryjącej uroczę zakątki warte odwiedzenia.

Reprezentacyjną i najokazalszą budowlą w rynku jest **ratusz**, jednakże nie pełni on już dawnych funkcji handlowych. Dzięki zachowanym do dziś elementom architektonicznym z przeszłości zachwyca różnorodnością stylów. Budynek jest ozdobiony zegarem podtrzymywany przez rzeźbę lwa z kłodzkiego herbu wskazującego na związki miasta z Czechami. Na przestrzeni wieków swoją okazałością ratusz kłodzki wyróżniał się spośród innych obiektów użyteczności publicznej. Data wzniesienia pierwszego ratusza nie jest znana, przesłanki wskazują jednak na 1324 r. – czas wykupu wójtostwa. Nie znamy pierwotnego wyglądu ratusza, gdyż spłonął już w 1366 r. W późniejszym okresie jeszcze dwukrotnie pożary niszczyły budynek. Ostatni raz stało się to 20 września 1886 r. Prace nad wzniesieniem nowego ratusza rozpoczęły się już rok po pożarze. Projektantem obecnej neorenesansowej budowli był znany architekt z Nowej Rudy Ewald Berger. Ratusz rozbudowano w kierunku północnym – dziś zajmuje prawie całą centralną część placu. Jediną zachowaną częścią dawnego ratusza jest kwadratowa wieża z pogranicza renesansu i baroku. Ratuszowa elewacja nie jest utrzymana w jednolitym stylu – mieszają się na niej różne elementy architektoniczne.

■ Hlavní náměstí v Kladzku

Hlavní náměstí v Kladzku tvoří integrální součást historického centra města, skrývajícího kouzelná zákoutí, která stojí za to objevit.

Nejreprezentativnější a nejkázalejší budovou na náměstí je **radnice**, ale neplní už dřívější obchodní funkci. Díky dochování prvků z minulosti dodnes okouzluje různorodostí architektonických stylů. Budovu zdobí hodiny podpírané sochou lva z kladského znaku, který poukazuje na vazby města s Čechami, Kladská radnice se během staletí, tak jako ve většině měst, svou okazalostí odlišovala od jiných veřejných objektů. Datum vystavění první radnice neznáme, zmínky ale poukazují na rok 1324 – dobu zakoupení fojtství. Známe není původní vzhled radnice, protože, jak uvádějí městské kroniky, shořela už v roce 1366. V pozdějším období budovu úplně zničil požár ještě dvakrát. Naposledy se to stalo 20. září 1886. Práce na vztyčení nové radnice začaly už rok po požáru. Projektantem současné novorenesanční budovy byl známý architekt z Nowé Rudy, Ewald Berger. Radnice se rozšířila severním směrem – dnes zabírá téměř celou centrální část náměstí. Jedinou dochovanou částí staré radnice je čtvercová věž z pomezí renesance a baroka. Radniční fasáda neudrží jednotný styl. Mísí se na ní různé architektonické prvky.

Przez wieki ratusz był centralnym punktem miasta. Zwykle to w nim urzędowały władze miejskie. Od 1906 r. przez pewien czas dwa jego pomieszczenia zajmowało nowo założone muzeum. Obecnie, obok Urzędu Miasta, w jego wnętrzu mieszczą się również biblioteka i czytelnia.

Na wprost głównego wejścia do ratusza stoi **fontanna**. Już w połowie XVI w. mieszkańcy Kłodzka zainstalowali w tym miejscu studnię. Obecna studnia publiczna pochodzi z przełomu XVII i XVIII w. Jej elementem charakterystycznym jest duża koncha stojąca na czterech delfinach, a nad nią na tarczy herbowej wspiera się **lew** czeski w kielichowej koronie. Postać lwa odnajdziemy także w kłodzkim herbie pochodzącym od dynastii królów czeskich Przemysławów. Kłodzko wchodziło w skład państwa czeskiego od XII w. aż do jego upadku w XVII w. Fontanna szczególnie pięknie prezentuje się w wieczornym świetle.

Radnice po staletí tvořila ústřední bod města. Právě na ní obvykle úřadovaly městské orgány. Od roku 1906 po jistou dobu dvě její místnosti zaujímal nově založené muzeum. V současnosti se kromě Městského úřadu v jejím interiéru nachází také knihovna a čítárna.

Fontána Naproti hlavního vstupu do radnice stojí **fontána**. Už v polovině 16. století kladští obyvatelé na tomto místě instalovali kašnu. Současná veřejná kašna pochází z přelomu 17. a 18. století. Její charakteristický prvek představuje velká lastura podepřená na čtyřech delfínech, nad kterou se vzpíná erbovním štítu český **lev** v kalichovité koruně. Postavu lva najdete také na kladském znaku. Znak pochází od dynastie českých králů, Přemyslovců. Kladsko tvořilo součást českého státu od 12. až do 17. století. Obzvláště krásně vypadá fontána ve večerním světle.

W niewielkiej odległości od studni, nieco na południe, stał niegdyś **pręgierz miejski**. Wzniesiony w latach 1551–1552, stał się głównym symbolem praworządności w Kłodzku. Jak przekazują nam kroniki, wykonano przy nim sporo kar chłosty. Wielu w ten sposób ukaranych, zwłaszcza złodziei, wyganiano dożywotnio z miasta. Pręgierz został ostatecznie usunięty na początku XIX w., jednak w 2011 r. na pojawił się ponownie – dokładnie w miejscu, gdzie stał w średniowieczu. Na szczycie pręgierza w Kłodzku znajduje się złodziejaszek z workiem pełnym łupów na plecach.

Po zachodniej stronie ratusza stoi wotywna **figura Najświętszej Marii Panny**. Upamiętnia ona dwa tragiczne wydarzenia, które dotknęły miasto. Najpierw w 1676 r. miasto nawiedził straszny pożar, który uszkodził wiele budynków, w tym m.in. kłodzką Tawernę. Następnie wiosną 1680 r. dotarła do miasta epidemia dżumy, która w ciągu niespełna 10 miesięcy pochłonęła życie 1479 mieszkańców. Chcąc zapobiec dalszemu nieszczęściu, kłodzcy jezuiti, władze miejskie oraz Jerzy Ignacy Pacy – proboszcz Różanki – postanowili ufundować na rynku kolumnę z figurą Najświętszej Marii Panny. Był to stały motyw wykorzystywany w okresie baroku niemalże w całej Europie. Pierwsza tego typu kolumna powstała już w 1614 r. w Rzymie z fundacji papieża Pawła V. Również cesarz Ferdynand III Habsburg, ogłaszając równocześnie dekret o oddaniu cesarskich krajów pod opiekę Marii, ufundował dwie kolumny maryjne: w 1647 r. w Wiedniu i w 1650 r. w Pradze. Ta druga stała się najprawdopodobniej wzorem dla twórców kłodzkiego pomnika. Barokowa kolumna maryjna była elementem bogatego programu architektonicznego kłodzkich jezuitów. Maryja ukazana jest na nim w trakcie modlitwy podczas zwiastowania. Nie był to jednak przypadek. Tak życzyli sobie fundatorzy, ponieważ pożar miasta również miał miejsce w święto Zwiastowania. Pomnik był zatem wotum za uratowanie miasta od zarazy i pożaru.

Kolumna otoczona jest kamienną balustradą z furtką pośrodku i czterema kamiennymi postumentami. Na balustradzie stoją święci: Franciszek Ksawery, Karol Boromeusz, Roch i Sebastian (patroni

Nepřiliš daleko od kašny, poněkud jižněji, kdysi stál **městský pranýř**. Byl vztyčen v letech 1551–1552, stal se z něj hlavní symbol právního řádu v Kladsku. Jak nám sdělují kroniky, provádělo se u něj mnoho trestů zmrskání. Spousta tímto způsobem potrestaných lidí, hlavně zlodějů, bylo následně navždy vyhnáno z města. Pranýř byl nakonec odstraněn na začátku 19. století. V roce 2011 se na kladském náměstí pranýř objevil znovu, přesně na tom samém místě, kde stál ve středověku. Na vrcholku pranýře v Kladsku se nachází zlodějíček s pytlém plným lupů na zádech.

Na západní straně radnice stojí **maríánský sloup**. Připomíná dvě tragické události, které zasáhly město. Nejdříve v roce 1676 město zasahl strašný požár, který poškodil mnoho budov, včetně např. kladské krčmy. Následně na jaře 1680 do města dorazila epidemie moru, která za necelých deset měsíců pohltila životy 1479 jeho obyvatel. Ve snaze zabránit dalšímu neštěstí se kladští jezuité, městské úřady a Jerzy Ignacy Pacy – farář Różanki rozhodli fundovat na náměstí sloup se sochou Panny Marie. Šlo o stálý motiv využívaný v období baroka téměř v celé Evropě. První sloup tohoto typu vnikl v Římě už v roce 1614 jako fundace papeže Pavla V. Také císař Ferdinand III. Habsburský, při vyhlášení dekretu o svěření císařských zemí do péče Panně Marii, fundoval dva maríánské sloupy: v roce 1647 ve Vídni a v roce 1650 v Praze. Ten druhý se nejpravděpodobněji stal vzorem pro autory kladského pomníku. Barokní maríánský sloup tvořil součást bohatého architektonického programu kladských jezuitů. Marie je na něm zachycena jako modlící se během Zvěstování. To ale nebyla náhoda. Přáli si to fundátoři, protože požár města proběhl právě na svátek Zvěstování. Pomník byl tedy zároveň votivní dar za záchranu města před epidemií a požárem.

Sloup obklopuje kamenné zábradlí s brankou uprostřed a čtyřmi kamennými postavci, na kterých stojí svatí: František Xaverský, Karel Boromejský, Roch

chroniący przed chorobami zakaźnymi). Poniżej w centralnym punkcie znajduje się nisza z leżącą figurą św. Rozalii, nad którą czuwają posągi Archanioła Gabriela, Anioła Stróża Miasta oraz świętych Floriana i Józefa. Najważniejszą częścią tego zabytku jest wysoka kolumna z osobnym postumentem, na której znajduje się posąg Najświętszej Marii Panny. Balustrada pierwotnie zamknięta była kratą z dwoma orłami habsburskimi, która znajduje się obecnie w Muzeum Ziemi Kłodzkiej. Wykonawcą pomnika byli kłodzki rzeźbiarz Jan Adam Bayerhoff i ślusarz Jan Scholz. Jest to jeden z najstarszych tego typu obiektów na ziemi kłodzkiej.

Wojny i epidemie były dla Kłodzka do końca czasów nowożytnych prawdziwą katastrofą demograficzną. W wyniku wojny trzydziestoletniej liczba ludności stolicy hrabstwa zmniejszyła się prawie o połowę. Sama epidemia dżumy, jaka wybuchła w hrabstwie w 1633 r., w ciągu niespełna 16 tygodni przyniosła 4284 ofiary.

W miejscu, gdzie obecnie znajduje się budynek Banku Spółdzielczego, znajdowała się kiedyś **Tawerna**. Nie wiadomo dokładnie, kiedy powstała, być może na początku była to stara karczma księżęca. Jako najstarsza gospoda gminy miejskiej miała ona bardzo duże znaczenie dla rozwoju miejscowego piwowarstwa. Kłodzka Taverna nie była jednak zwykłą karczmą piwną. Pełniła ona również bardzo ważną funkcję w życiu kulturalnym miasta. To tutaj mieściła się pierwsza świecka biblioteka w mieście, a w osobnej „izdebce dla panów” było miejsce do pracy dla miejscowych rajców. Od XVIII w. wnętrze Tawerny służyło jako scena dla licznych grup teatralnych, dzięki czemu zaczęto ją nazywać kłodzką świątynią muz. To właśnie tutaj „wykształcone stany mieszkanców” w czasie licznych przedstawień operetkowych czy sztuk teatralnych znajdowały rozrywkę i odpoczynek. W tym budynku, 2 marca 1881 r., miało miejsce walne zgromadzenie Kłodzkiego Towarzystwa Górskiego „GLATZER GEBIRGS VEREIN”. Wydarzenie to upamiętnia tablica wmurowana w zewnętrznej elewacji budynku.

a Šebestián (patrony chránící před nakažlivými nemocemi). Niže se v centrálním bodě nachází vyklenek s ležící sochou sv. Rozálie, na kterou dohlíží postavy archanděla Gabriela, anděla strážce města, svatých: Floriána a Jozefa. Nejvyšší částí této památky je vysoký sloup se samostatným podstavcem, na kterém se nachází socha Panny Marie. Zábradlí původně uzavírala mříž s dvěma habsburskými orly, která se dnes nachází v Muzeu regionu Kladsko. Zhotovitelem pomníku byl kladský sochař Jan Adam Bayerhoff a telesař Jan Scholz. Jedná se o jeden z nejstarších objektů tohoto typu v regionu Kladsko.

Války a epidemie byly pro Kladsko až do konce novověku skutečnou demografickou katastrofou.

V důsledku třicetileté války počet obyvatel hlavního města hrabství poklesl téměř o polovinu. Samotná epidemie moru, která v hrabství propukla v roce 1633, si během necelých 16 týdnů vyžádala 4284 obětí.

Na místě, kde se dnes nachází budova banky Bank Spółdzielczy se kdysi nacházela **Taverna**. Není známo, kdy přesně vznikla, snad šlo na začátku o starou knížecí krčmu. Jako nejstarší hospoda městské obce měla v minulosti velmi velký význam pro rozvoj lokálního pivovarnictví. Kladská taverna ale nebyla obyčejná pivnice. Zastávala také velice důležitou úlohu v kulturním životě města. Právě tady se nacházela první světská knihovna ve městě, a v samostatné „komůrce pro pány” se nacházelo místo k práci pro místní radní. Od 18. století sloužil interiér Taveny jako scéna pro četné divadelní soubory, díky čemuž se jí začalo říkat „kladská svatyně muz”. Právě zde nacházely „vzdělané stavy obyvatel” v době mnoha operetních představení a divadelních kusů zábavu a odpočinek. V této budově se 2. března 1881 konalo valné zasedání Kladské horské jednoty „GLATZER GEBIRGS VEREIN”. Tuto událost připomíná pamětní deska zazděná do vnější fasády budovy.

■ Kłodzki rynek otaczają zabytkowe kamieniczki będące niegdyś domami kłodzkich rzemieślników, kupców czy szlachty. Z niektórymi budynkami związane są legendy. Jedną z nich dotyczy słynnej kłodzkiej trucicielki Charlotty Ursinus, która pomogła wojskom Napoleona w oblężeniu miasta, zatruwając wodę w Studni Piekarskiej na twierdzy. Charlotta była właścicielką domu nr 36, w którym obecnie znajduje się sklep zielarski. W budynku nr 13 znajduje się już od 400 lat apteka, której pierwszym właścicielem był Erasmus Lyranus. Apteka nosiła nazwę „Pod Murzynem”, co miało ją odróżnić od konkurencyjnej – „Pod Żłotym Jeleniem”. Dom, w którym znajduje się apteka „Pod Jeleniem”, to kamienica nr 5 – w 1772 r. na jej fasadzie umieszczono charakterystyczny symbol jelenia.

■ HISTORICKÉ MĚSTSKÉ DOMY

Kladské náměstí obklopují historické městské domy, kdysi domovy kladských řemeslníků, kupců nebo šlechty. S některými z nich jsou spojeny legendy. Jednou z nich je příběh slavné kladské travičky, která pomohla Napoleonově armádě při obléhání města, když otrávilá vodu v Pekařské studni v pevnosti. Charlottě Ursinus patřil domů č. 36, ve kterém v současnosti najdeme bylinkářství. V budově č. 13 už 400 let sídlí lékárna, jejímž prvním majitelem byl Erasmus Lyranus. Svou lékárnu pojmenoval „U Moufenina”, aby ji odlišil od vzniklé konkurence – „U Zlatého jelena”. Dům, ve kterém se nachází lékárna „U Jelena”, je č. 5, v roce 1772 se v jeho průčelí objevil charakteristický symbol jelena.

ZABYTKOWE KAMIENICE

KAMIENICA NR 5 „POD ŻŁOTYM JELENIEM”

Jest jedną z najstarszych kamienic w rynku, w której już w XVII w. powstała znana apteka. Symbolem kamienicy stał się kłęczący jeleni, który przyozdabia jej fasadę. Aptekę nazywano odtąd „Pod Żłotym Jeleniem”. W budynku tym zachowały się również średniowieczne fragmenty piwnic wykorzystywanych przez kupców i rzemieślników do przechowywania towarów. To właśnie podziemne komory, których głębokość dochodziła do 30 m, i panująca w nich niska temperatura pozwalająca na dłuższe zachowanie świeżości przechowywanych w nich produktów stanowiły o sukcesie kłódzkich kupców. Kamienica nr 5 to budynek o trzech kondygnacjach, z oficynami oraz szczytowymi poddaszami. W II poł. XVII w. wykonano stonowaną elewację barokową. Nad przypuszczalnie starszym parterem przebiega pięć pilastrów korynckich na małych, wałkowatych wspornikach. Skrajny i środkowy pilaster wyrobiono w lustra, pozostałe dwa są żłobkowane. Belkowanie i gzyms są delikatnie krepowane na każdym pięttrze. Okna pierwszego piętra wykonano z przepychem – mają obdasznicę zewnętrzną łukową, a wewnętrzną – trapezową z płaskorzeźbami w polach tynku. Okna drugiego piętra mają skromniejsze obdasznicę – zamarkowane i słabo faliste. Dom ten jest jednym z najpiękniejszych, pochodzących z tego okresu.

► DŮM Č. 5 „U ZLATÉHO JELENA”

Je jedním z nejstarších domů na hlavním náměstí, v němž už v 17. stol. vznikla známá lékárna. Symbolem domu se stal kličející jelen, který zdobí její fasádu. Odtud se vzalo pojmenování lékárny „U Zlatého jelena”. V této budově se také dochovaly fragmenty středověkých sklepů. Sklepy využívali kupci a řemeslníci k uskladnění zboží. Právě podzemní komory, jejichž hloubka dosahovala 30 metrů, a v nich panující nízká teplota umožňující dlouho uchovat svěžest v nich skladovaných produktů, rozhodovaly o úspěchu kladských kupců. Dům č. 5 je budova se třemi podlažími, hospodářskými budovami a štítovými podkrovními. Ve druhé polovině 17. století vznikla sladěná barokní fasáda. Nad zřejmě starším přízemím probíhá pět korintských sloupů na malých, válcových konzolách. Krajní a středový sloup jsou hladké jako zrcadlo, zbývající dva žłobkované. Na každém sloupu jsou jemně neseny trámy a římsa. Okna 1. patra byla zhotovena přepychově – mají obloukovitě vnější frontony, vnitřní lichoběžníkové s reliéfy v polích omítky. Okna druhého patra mají skromnější frontony – naznačené a slabě zvlhněné. Tento dům je jedním z nejkrásnějších z daného období.

KAMIENICA NR 12

Ciekawą architektonicznie kamienicą pierzei południowej rynku jest kamienica nr 12. Jednak to nie zabytkowe fasady i bogato zdobione portale stanowią o jej wyjątkowości. Jest to jedna z niewielu zachowanych kamienic na planie gotyckim. Szerokość kamienicy to 7,30 m, długość razem z podwórkiem i później dobudowanymi oficynami – 34,25 m. Przebudowana w XIX i XX w., ostatecznie posiada cztery kondygnacje. Neoklasycyistyczny budynek oraz jego dekoracyjna elewacja pochodzą z XIX w.

Wiele kamienic, które uzyskały nowe, efektowne fasady, przyozdobionych zostało również ciekawymi godłami przedstawiającymi zwierzęta. Należy do nich m.in. budynek przy ul. Grottgera ozdobiony rzeźbą wilka. Rzeźby zwierząt znajdują się również przy kamienicy nr 9 na placu Chrobrego, gdzie jako element dekoracyjny umieszczony został spacerujący niedźwiedź, oraz przy ul. Jana Matejki, gdzie przed wejściem znajduje się rak. Kamienica nr 14 przy ul. Braci Gierymskich otrzymała charakterystycznego lwa.

► DŮM Č. 12

Architektonicky je zajímavý dům na jižní frontě náměstí č. 12. O jeho výjimečnosti ovšem nerozhodují historické fasády a bohatě zdobené portály. Je to jeden z mála městských domů dochovaných na gotickém půdorysu. Šířka domu je 7,30 m, délka společně s dvorkem a později přistavěnými hospodářskými budovami 34,25 m. V 19. a 20. století se dočkal přestaveb, v konečném podobě má čtyři podlaží. Novoklasicistní budova a výzdoba její fasády pocházejí z období přestavby v 19. století.

I mnoho domů, které dostaly nové, efektní fasády zdobí zajímavá domovní znamení zachycující zvířata. Patří k nim např. budova v ul. Grottgera ozdobená sochou vlka. Sochy zvířat se nacházejí také na domě č. 9 na náměstí Chrobrego, kde byl jako dekorativní prvek umístěn procházející se medvěd, a v ul. Jana Matejki, kde před vstupem najdeme raku. Dům č. 14 v ul. Braci Gierymskich obdržel charakteristického lva.

W 1644 r. kłodzki aptekarz Erasmus Lyranus kupił tę okazałą kamienicę i otworzył na parterze budynku aptekę, którą nazwał „Pod Murzynem”. Chciał w ten sposób odróżnić ją od znajdującej się kilka kamienic wcześniej konkurencyjnej apteki „Pod Złotym Jeleniem”. Główną atrakcją kamienicy jest charakterystyczna barokowa rzeźba Murzynka, która ozdabia wejście, oraz zachowane secesyjne wyposażenie apteki pochodzące jeszcze z XVIII w. Ze wspomnianymi aptekami wiąże się bardzo ciekawa historia. W II poł. XIX w. w pobliżu Kłodzka na Mariąnskiej Górze żył pewien pustelnik, Johannes Treutler. Zasłynął on z wyrobu doskonałego leku, który zwalczał bardzo wiele dolegliwości. Lek zwano Balsamem Jerozolimskim. Recepturę jego wyrobu pustelnik zdradził niewielu osobom. Byli wśród nich właściciele obu kłodzkich aptek, u których Treutler zaopatrywał się w zioła i korzenie potrzebne do wyrobu specyfiku. Po jego śmierci w 1892 r. wybuchł spór o to, kto może produkować i sprzedawać Balsam Jerozolimski przygotowywany według receptury zmarłego pustelnika. Spór trwał przez dziesięciolecia i zakończył się dopiero w 1932 r. Ostatecznie prawa do jego produkcji uzyskał właściciel apteki „Pod Murzynem”, Johann Schittny. Jego rodzina zajmowała się produkcją specyfiku w Kłodzku aż do 1945 r.

V roce 1644 kladský apatykář Erasmus Lyranus koupil tento okazalý měšťanský dům a v přízemí otevřel lékárnu, kterou pojmenoval „U Mouřenína”. Chtěl ji tak odlišit od o několik domů dále se nacházející konkurenční lékárny „U Zlatého jelena”. Její charakteristickou atrakcí je barokní socha mouřenína, která zdobí vstup do domu, a zachované secesní vybavení lékárny pocházející ještě z 18. století. S dvěma konkurenčními lékárnami: „U Jelena” a „U Mouřenína” se pojí velice zajímavý příběh. Ve 2. pol. 19. stol. žil nedaleko Kladka, na Mariánské hoře, jistý poustevník, který se jmenoval Johannes Treutler. Proslul výrobou dokonalého léku, který porážel spoustu potíží. Říkalo se mu „Jeruzalémský balzám”. Recepturu tohoto výrobku poustevník prozradil jen několika osobám. Byli mezi nimi majitelé obou kladských lékáren, u kterých si Treutler opatřoval bylinky a kořinky potřebné k výrobě přípravku. Po jeho smrti v roce 1892 propukl spor o to, kdo může vyrábět a prodávat „Jeruzalémský balzám” podle receptury zesnulého poustevníka. Trval desetiletí a skončil teprve v roce 1932. Nakonec práva na jeho výrobu získal majitel lékárny „U Mouřenína” Johann Schittny. Jeho rodina léčivo v Kladsku vyráběla až do roku 1945.

Przy ul. Braci Gierymskich stoją dwie zabytkowe kamieniczki pochodzące z dwóch różnych okresów: renesansu i późnego baroku. W II poł. XIX w. zostały one połączone wspólną klatką schodową. Odtąd nazywano je Jaś i Małgosia. Budynek nr 8 – czyli renesansowa Małgosia – pochodzi z końca XVI w. Do dzisiaj zachowały się liczne elementy tworzące wystrój fasady budynku. Należą do nich m.in. dwukondygnacyjny szczyt elewacji zachodniej oraz kamienny późnorenansowy portal dekorowany motywem rozety. Pierwotnie kamienica nosiła nazwę „Pod Kozłem”, od godła umieszczonego niegdyś na jej szczytce. Dopiero ok. 1900 r. nowy właściciel, który był stolarzem, zastąpił je wizerunkiem narzędzi stolarskich. Drugi budynek – Jaś – to późnobarokowy dom pochodzący z przełomu XVII i XVIII w. W latach 1971–1973, po pożarze, przeprowadzono remont obydwu kamienic. Dokonano wtedy pełnej modernizacji wnętrza, wymieniono stropy i więźbę dachową. Dzięki wprowadzonym zmianom Jaś i Małgosia do dzisiaj ozdabiają Wyspę Piasek, jeden z najbardziej urokliwych fragmentów Kłodzka.

Dva historické měšťské domy pocházející ze dvou různých období: renesance a pozdního baroka. Ve 2. pol. 19. století je spojilo společné schodiště. Odtud se vzal jeho název Jeníček a Mařenka. Budova č. 8, tedy renesanční Mařenka, pochází z konce 16. století. Dnes se dochovaly četné prvky tvořící výzdobu průčelí budovy. Patří k nim. např. dvoupatrový štít západní stěny a kamenný, pozdně renesanční portál zdobený motivem rozet. Původně se dům jmenoval „U Kozla” podle znaku kdysi umístěného v jeho štítu. Kolem roku 1900 nový majitel, který se živil jako truhlář, jeho vyobrazení nahradil truhlářským nářadím. O něco pozdější budova – Jeníček, je pozdně barokní dům pocházející z přelomu 17. a 18. století. V letech 1971–1973 proběhla oprava obou domů po předchozím požáru. Tehdy proběhla naproti modernizace interiéru, vyměnily se stropy a krov. Díky provedeným změnám Jeníček a Mařenka dodnes zdobí Pískový ostrov, jednu z nejkouzelnějších částí Kladka.

Najstarszy i najbardziej charakterystyczny dom przy ul. Grottgera, który wzniesiono przypuszczalnie jeszcze pod koniec XVII w. Dom zwał się „Pod Wilkiem” i na początku XX w. był wielokrotnie modernizowany. W 1927 r., aby podkreślić nazwę budynku, w niszy ponad portalem przy wejściu do kamienicy umieszczono podobiznę wilka. Jej autorem był kłodzki rzeźbiarz Franz Wagner.

Nejstarší a nejcharakterističtější dům na ulici Grottgera, který byl snad vystavěn už na konci 17. stol. Domu se říkalo „U Vlka” a byl na začátku 20. stol. opakovaně modernizován. V roce 1927, pro zdůraznění názvu budovy, byla do výklenku nad portálem, u vstupu do domu, umístěna podobizna vlka. Jejím autorem byl kladský sochař Franz Wagner.

Z podobizną wilka związana jest pewna legenda. Jasnovidz, który mieszkał na terenie ziemi kłodzkiej, przepowiedział, że miasto nawiedzi tak straszliwa powódź, że wilk znajdujący się na kamienicy napije się wody. Tak też się niestety stało podczas olbrzymiej powodzi w nocy z 7 na 8 lipca 1997 r. Owym jasnovidzem był Filip Fediuk, a z jego usług korzystała podobno nawet policja poszukująca zaginionych osób.

S vlkovým zpodobněním se pojí jistá legenda. Jasnovidce, který žil v regionu Kladka, předpověděl, že město zasáhne tak strašlivá povodeň, že se vlk umístěný na domě napije vody. Tak se také, bohužel, stalo během ohromné povodně v noci ze 7. na 8. července 1997. Oním jasnovidcem byl Filip Fediuk, jehož služby údajně využívala dokonce policie při hledání pohřešovaných osob.

Historia tego zabytku jest bardzo bogata i wiąże się ściśle z historią zakonu franciszkanów w Kłodzku. Pierwsi przedstawiciele Zakonu Braci Mniejszych przybyli do Kłodzka z Czech ok. połowy XIII w. Wiadomo, że konsekracja kaplicy franciszkanów miała miejsce w 1257 r., dlatego musiał już wtedy istnieć zaczątek budowy kościoła. Niedługo też ufundowano dla świątyni franciszkańskiej trzy ołtarze. Nie wiemy jednak dokładnie, kiedy rozpoczęła się budowa kościoła i klasztoru. W 1270 r. król czeski Ottokar II wydał dokument stwierdzający nadanie franciszkanom ziemi na Wyspie Piasek. Niestety kolejne stulecia nie były dla nich tak przychylnie. Najpierw w 1428 r. kościół i klasztor, które znajdowały się poza obrębem murów miejskich, zostały zburzone przez husytów. Potem świeżo odbudowany kościół doznał poważnych szkód podczas powodzi w 1475 r. Został opuszczony przez braci w 1564 r., a następnie rozebrany.

■ KOŚCIÓŁ PANNY MARIE RŹEŃCOWEJ

Historie této památky je velmi bohatá a úzce se pojí s dějinami řádu minoritů v Kladsku. První představitelé řádu menších bratrů do Kladska dorazili z Čech kolem poloviny 13. století. Víme, že vysvěcení minoritské kaple proběhlo v roce 1257, proto se už tehdy muselo začít se stavbou kostela. Záhy rovněž byly fundovány tři oltáře pro minoritský chrám. Ovšem, kdy přesně stavba kostela a kláštera začala, nevíme. V roce 1270 český král Přemysl Otakar II. vydal listinu potvrzující minoritům nadání země na Pískovém ostrově. Bohužel, několik následujících staletí už k nim nebylo tak přívětivých. Nejdříve v roce 1428 kostel a klášter nacházející se mimo okruh městských hradeb zbořili husité. Znovu obnovený kostel později utrpěl vážné škody během povodně v roce 1475. Bratři jej v roce 1564 opustili a následně byl rozebrán.

Dawna posiadłość powróciła w ręce franciszkanów na rozkaz Ferdynanda II, który w 1622 r. zdobył miasto. Obecna barokowa świątynia wzniesiona została w latach 1628–1631. Wykańczano ją jednak bardzo długo na skutek niespokojnych czasów oraz trudności finansowych. Po odbudowaniu jednak i tym razem los nie był dla franciszkanów łaskawy. Już w 1783 r. olbrzymia powódź naruszyła fundamenty i mury zabudowań kościoła i przyległego klasztoru. W 1810 r. na skutek wydanego w państwie pruskim dekreту o sekularyzacji klasztor uległ kasacji. Kościół przekształcono w magazyn słomy i siana dla garnizonu pruskiego. W klasztorze zaś osiedlił z rodzinami podoficerowie i urzędnicy wojskowi. Przejściowo część klasztoru pełniła również funkcję szpitala. W 1834 r. rząd pruski zamienił kościół z katolickiego na ewangelicki.

W opisywanych czasach bardzo ucierpiały zabytkowe wnętrza klasztoru. Na szczęście do dzisiaj przetrwały freski Feliksa Antoniego Schefflera zdobiące sklepienie sali jadalnej. Na większym malowidle uwiecznił on adorację Trójcy Świętej przez Matkę Boską oraz skupionych w czterech grupach braci zakonnych. Na innych freskach znajdują się m.in. patron zakonny św. Franciszek z Asyżu, najważniejsze postacie zakonu oraz bracia, którzy ponieśli śmierć męczeńską. Dwa mniejsze malowidła przedstawiają adorację krzyża przez świecki odłamek zakonu, tzw. tercjarzy, oraz adorację eucharystii przez siostry klaryski skupione wokół św. Klary z Asyżu, ich założycielki. Dzieło dodatkowo uzupełniają mniejsze freski obrazujące główne cnoty zakonu: ubóstwo, pokorę, posłuszeństwo, nadzieję, wiarę i miłość.

W 1619 r. Rada Miejska, która na krótko przejęła klasztor, zorganizowała w nim pierwszą w Kłodzku drukarnię.

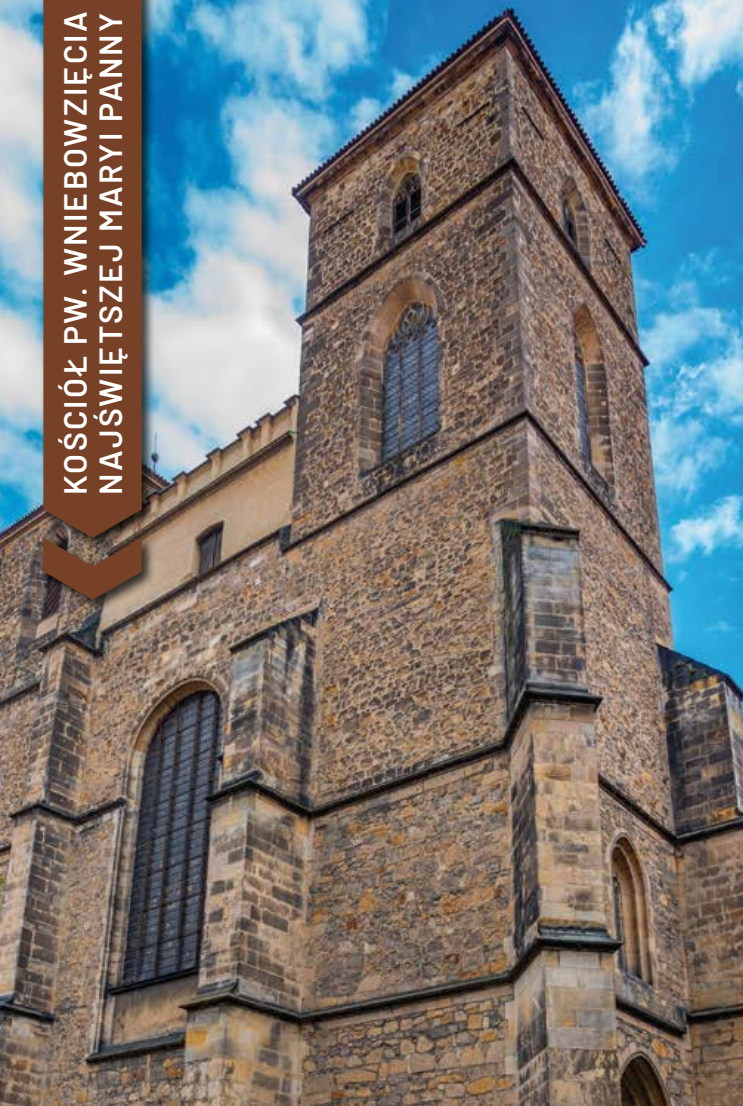

Drívější pozemky se do rukou minoritů vrátili na rozkaz Ferdinanda II., který město v roce 1622 dobyl. Současný barokní chrám byl vystavěn v letech 1628–31. Kvůli neklidným časům a finančním potížím ale jeho dokonění trvalo velmi dlouho. Ani po obnově ale osud minoritům neukázal laskavou tvář. Už v roce 1783 narušila základy a zdi budov kostela a přiléhajícího kláštera obří povodeň. V roce 1810 byl klášter na základě dekreту o sekularizaci vydaném v pruském státě zrušen. Kostel se proměnil ve sklad slámy a sena pro pruskou posádku. V klášteře se zase usadili poddůstojníci a vojenští úředníci s rodinami. Přechodně část kláštera zastávala také úlohu nemocnice. V roce 1834 pruská vláda kostel proměnila z katolického na evangelický.

V této době velmi utrpěl historický interiér kláštera. Naštěstí se dodnes dochovaly fresky Felixe Antonina Schefflera zdobící refektář. Na větší malbě zachytil adoraci Nejsvětější Trojice Pannou Marií a ve čtyřech skupinách uspořádanými řeholníky. Najdeme mezi nimi např. patrona řádu sv. Františka z Assisi, nejdůležitější osobnosti řádu a bratry, kteří zahynuli mučednickou smrtí. Dvě menší malby představují adoraci kříže světskou odnoží řádu, tzv. terciáři, a adoraci eucharistie klariskami seskupenými kolem sv. Kláry z Assisi, zakladatelky řádu. Dílo dále doplňují menší fresky vyobrazující hlavní ctnosti řádu: chudobu, pokoru, poslušnost, naději, víru a lásku.

V roce 1619 městská rada, která na krátkou dobu klášter převzala, v jeho prostorách provozovala první tiskárnu v Kladsku.

▣ Ta przepiękna świątynia jest najstarszym zachowanym kościołem w Kłodzku. Podziwiając jej przebogatą architekturę, dekoracje i wyposażenie wnętrza, jesteście świadkami pasjonującej historii budowl.

Pierwsze wzmianki o budowie kościoła w tym miejscu pochodzą jeszcze z 1194 r. Przypuszczalnie był to wtedy jeszcze bardzo skromny, drewniany kościółek. Kamień węgielny pod obecną budowlę położyli w 1344 r. kłodzcy joannici. Ziemia kłodzka, będąca częścią Królestwa Czeskiego, znajdowała się wówczas w nowo utworzonym arcybiskupstwie praskim. Właściwa budowa kościoła rozpoczęła się jednak dopiero po śmierci jego głównego fundatora – pierwszego arcybiskupa praskiego **Arnošta z Pardubic**. W 1364 r., przed śmiercią, zapisał on znaczne sumy pieniędzy na kontynuowanie budowy. Zmienne koleje losu, nieustanne wojny i pożary, jakie nawiedzały miasto, sprawiły, że budowa kościoła stała się przedłużała. Do czasu wojen husyckich zdołano podciągnąć mury trójnawowej bazyliki. Prace wznowiono w 1462 r. Zaczęto wtedy budowę **wieży południowej zwanej Białą**. Na jej zewnętrznych schodach zachował się do dziś znak krzyża maltańskiego i data 1465. W rzeczywistości jednak jej budowa zakończyła się trzy lata później. Stawianie **wieży północnej – Czarnej** – rozpoczęto w 1487 r., ale ukończono dopiero w XVI w. Stąd na charakterze architektury i wystroju wnętrza kłodzkiej świątyni zaważyły najmocniej późny gotyk oraz barok.

Z Arnoštem z Pardubic, głównym fundatorem kościoła parafialnego, związanych było wiele legend. Przez mieszkańców Kłodzka uważany był on za świętego, choć nigdy nie doczekał się kanonizacji. Podobno w czasie swojej młodości, gdy uczęszczał do kłodzkiej szkoły joannitów, był świadkiem cudu, który na zawsze odmienił jego życie. Młody Arnošt, jako syn kłodzkiego kasztelana, pysznił się swoim pochodzeniem. W czasie odbywającego się nabożeństwa, gdy śpiewał wspólnie z kolegami hymn „Salve Regina”, zobaczył, jak stojąca w ołtarzu głównym figura Matki Boskiej odwróciła od niego twarz. Jak głosi legenda, późniejszy arcybiskup przeżył wtedy duchową przemianę i stał się wielkim czcicielem Matki Boskiej.

▣ KOSTEL NANEBEVZETI PANNY MARIE

Tento nádherný chrám je najkrásnější dochovaný kládký kostel. Při obdivování jeho bohaté architektury, dekorací a vybavení interiéru jsme svědky vzrušující historie stavby.

První zmínky o stavbě kostela na tomto místě pocházejí ještě z roku 1194. Můžeme se ovšem domnívat, že tehdy šlo ještě o velmi skromný, dřevěný kostelík. Základní kámen současné budovy položili v roce 1344 kladští joannité. Kladsko, které bylo součástí českého království, se tehdy ocitlo, z církevního hlediska, v nově vytvořené pražské arcidiecézi. Samotná stavba kostela začala ale teprve po smrti jeho hlavního fundátora - prvního pražského arcibiskupa **Arnošta z Pardubic**. Když v roce 1364 umíral, odkázal značnou peněžitou částku na pokračování stavby. Klikaté cesty osudu, neustálé války a požáry, které sužovaly město, způsobily, že se stavba kostela stále prodlužovala. Do období husitských válek se podařilo vztyčit zdi trojlodní bazyliky. Práce se dočkaly obnovení v roce 1462. Tehdy se začalo se stavbou jižní věže, které se říká **Bílá**. Na jejích vnitřních schodech se dodnes dochoval znak maltézského kříže a letopočet 1465. Ve skutečnosti ale její stavba skončila o tři roky později. Severní - **Černá** - věž se začala stavět v roce 1487, ale dokončit se jí podařilo až v 16. století. Charakter architektury a zařízení interiéru kládkého chrámu nejsilněji formovala pozdní gotika a především baroko.

S Arnoštem z Pardubic, hlavním fundátorem farního kostela, se pojila celá řada pověstí. Obyvatelé Kladska ho považovali za svatého, i když se kanonizace nikdy nedařila. Údajně se v době svého mládí, kdy navštěvoval kládkou školu joannitů, stal svědkem zázraku, který navždy proměnil jeho život. Mladý Arnošt se, jako syn kládkého kastelána, pyšnil svým původem. Během probíhající pobožnosti, při zpívání hymnu „Salve Regina“ se spolužáky uviděl, jak na hlavním oltáři stojící socha Panny Marie k němu otočila obličej. Jak hlásá pozdější legenda, arcibiskup tehdy prožil duchovní obrodu a stal se velkým ctitelem Panny Marie.

Cuda zdarzały się podobno również po jego śmierci. Arcybiskup, zgodnie z własnym życzeniem, został pochowany w krypcie książęcej ufundowanego przez niego kościoła Wniebowzięcia NMP. Na posadzce nad kryptą postawiono wyrzeźbiony w piaskowcu nagrobek przedstawiający postać Arnošta. Został on umieszczony na tumbie, która została wykonana z czerwonego marmuru. Wkrótce jednak w tajemniczych okolicznościach dopiero co postawiony nagrobek popękał. Ówczesni uznali, że jest to wynik jakiejś nadludzkiej siły. Na dodatek w 1468 r. dwukrotnie z nagrobka arcybiskupa wyciekał tajemniczy olej. Podobno posiadał on wyjątkowe cechy: wydzieliał miły zapach, nie palił się i nie pływał na wodzie. Kłódczanie uznali, że olej ma cudowne właściwości. Było go tak dużo, że mieszkańcy zbierali go łyżkami do naczyń. Był to bardzo trudny okres dla kłódczkich katolików, ponieważ w hrabstwie kłódczim nie odbywały się wtedy msze św., pochówki ani kazania. Nad miastem ciążyła klątwa, którą rzucił papież na króla Jerzego z Podiebradu. Był on husytą i właścicielem hrabstwa kłódczkiego. Cudowny olej był dla mieszkańców dowodem na to, że nawet po śmierci arcybiskup nie zapomniał o Kłódczku i jego mieszkańcach.

W 1562 r. świątynię przejęli protestanci. W tym okresie katolickie nabożeństwa joannitów odbywały się tylko w kaplicy św. Jakuba i w nawie południowej kościoła. Jednak już pod koniec XVI w. do Kłódczka sprowadzono jezuitów, którzy rozpoczęli intensywną akcję rekoliczacji. W 1624 r. dzięki poparciu cesarza Ferdynanda II Habsburga wykupili oni kościół i komandorię od coraz mniej popularnych w mieście joannitów. Od razu podjęli też intensywne działania nie tylko w sferze duchowości, ale także przygotowali bogaty program architektoniczny. Oprócz prac w kościele parafialnym wiele uwagi poświęcili wznoszonemu przy farze konwiktowi i kolegium. Cały plan składał się niejako z dwóch etapów. Podczas pierwszej barokowej przebudowy wzniesiono m.in. trzy kaplice z zakrystią w nawie południowej oraz Kaplicę Zmarłych, która przylega bezpośrednio do nawy północnej. Tam, w rodzinnej krypcie pochowany został jej fundator hrabia Montani z Ołdrzychowic. Dodatkowo kłódczy jezuitę sprowadzili północno-włoskich sztukatorów, którzy w latach 1660-1670 przeprowadzili modernizację wnętrza.

Zázraky se údajně odehrávaly také po jeho smrti. Arcibiskup byl v souladu s vlastním přáním pohřben v knížecí kryptě jím založeného kostela Nanebevzetí Panny Marie. Na podlaze nad kryptou byl postaven z pískovce vysochaný náhrobek představující postavu Arnošta. Své místo našel na tumbě zhotovené z červeného mramoru. Nedávno vztyčený náhrobek ale záhy za tajemných okolností popraskal. Soudobí měšťané uznali, že jde o výsledek nějaké nadlidské síly... Navíc v roce 1468 z náhrobku arcibiskupa dvakrát začal vytékat tajemný olej. Údajně měl záhadné vlastnosti: vydával příjemnou vůni, nehořel a neplaval na vodě. Kladští obyvatelé shledali, že má zázračné vlastnosti. Bylo ho tolik, že ho sbírali lžičkami do nádob. Šlo o pro kladské katolíky těžké období, protože v Kladském hrabství se tehdy nekonaly mše svaté, pohřby ani kazání. Na měště ležela klátba, kterou papež uvalil na krále Jiřího z Poděbrad. Byl to husita a majitel Kladského hrabství. Kouzelný olej se pro Kladské stal důkazem, že arcibiskup na Kladsko a jeho obyvatele nezapomněl dokonce ani po své smrti.

V roce 1562 chrám převzali protestanté. Katolické pobožnosti johanitů tehdy probíhaly jen v kapli sv. Jakuba a v jižní lodi kostela. Ale už na konci 16. století byli do Kladska přivedeni jezuité, kteří zahájili intenzivní rekolicizační akci. V roce 1624, díky podpoře císaře Ferdinanda II. Habsburského, zakoupili kostel a komendu od ve městě čím dál méně oblíbených johanitů. Okamžitě se intenzivně pustili do díla, nejen v duchovní sféře, ale také připraveného bohatého architektonického programu. Kromě prací na farním kostele věnovali mnoho pozornosti konviktu a koleji budovaným u fary. Celý plán se vlastně sestával ze dvou etap. Během první barokní přestavby byly vystavěny např. tři kaple se sakristií v jižní lodi a kaple zesnulých, která přiléhá přímo k severní lodi. V rodinné kryptě tam byl pochován její fundátor, hrabě Montani z Oldřichovic. Navíc kladští jezuité přivedli severoitalské štukatéry, kteří v letech 1660-1670 provedli modernizaci interiéru.

Druhý etap nastąpił w I poł. XVIII w. Powstały wtedy główne elementy wystroju kościoła, które zachowały się do dzisiaj: ambona, ołtarze, chór organowy i konfesjonały. Okres ten charakteryzuje się zwłaszcza doskonałą rzeźbą, której wiele przykładów możemy podziwiać w kościele parafialnym. Wśród artystów wykonujących prace na terenie kłódczkich jezuitów czołowe miejsce zajmuje **Michał Klahr Starszy**. W latach 1717-1725 wykonał on m.in. pojedyncze rzeźby, ambonę, konfesjonały oraz dekorację ornamentową i figuralną prospektu organowego. Sam artysta, pochodzący z ziemi kłódczkiej, rzeźby uczył się w warsztacie przybyłego z Austrii Karola Sebastiana Flackera. Tradycję warsztatu klahrowskiego podtrzymywali również jego kolejni potomkowie, aż do początku XIX w. Jeżeli chodzi o sam kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, to po skasowaniu zakonu jezuitów w 1776 r. dostał się on pod patronat Królewsko-Pruskiego Zarządu Szkół. Pod wojskowo-administracyjną władzą pruską przez dłuższy okres pomniki architektury sakralnej pozostawały były własne losowi. Dopiero w 1814 r. po restytucji zakonu świątynią na nowo zaopiekowali się jezuiti, którzy pozostają w niej do dziś. W 500. rocznicę śmierci zasłużonego fundatora, Arnošta, przeniesiono rozpadający się nagrobek arcybiskupa z nawy głównej, stawiając go w północnej nawie bocznej. Nieco wcześniej, w latach 1836-1841, dokonano renowacji kościoła.

Druhá etapa proměny kostela proběhla v 1. pol. 18. století. Tehdy vznikly hlavní prvky vybavení kostela, které se dochovaly dodnes: kazatelna, oltář, varhanní kůr a zpodobněnice. Toto období se vyznačuje především dokonalým sochařstvím: mnoho jeho projevů můžeme obdivovat přímo ve farním kostele. Mezi umělci pracujícími na zakázku kladských jezuitů zaujímá čelní místo **Michael Klahr starší**. V letech 1717-1725 zhotovil např. jednotlivé sochy, kazatelnu, zpodobněnice a ornamentální a figuralní dekoraci varhanního prospektu. Sám umělec pocházel z kladského regionu a učil se v dílně Karla Sebastiana Flackera, který dorazil z Rakouska. Tradici klahrovské dílny udržovali i jeho potomci, až do začátku 19. století. Co se samotného farního kostela Nanebevzetí Panny Marie týče, dostal se po zrušení jezuitů v roce 1776 pod patronát Královsko-pruské školní rady. Pod vojenko-administrativní pruskou vládou byly architektonické sakrální památky po delší dobu ponechány vlastnímu osudu. Teprve v roce 1814, po obnovení zakonu, se o chrám začali znovu starat jezuité, kteří zde zůstali dodnes. V pětisté výročí skonu zasluženého fundátora Arnošta byl přenesen rozpadající se náhrobek arcibiskupa z hlavní lodi a postaven do severní boční lodi. O něco dříve, v letech 1836-1841, proběhla renovace kostela.

Do najciekawszych zabytków sztuki sakralnej w kłodzkim kościele parafialnym, obok wspomnianego już nagrobka Arnošta z Pardubic, należą m.in.:

ołtarz główny z gotycką figurą maryjną w promienistej glorii pochodzący z lat 1727-1729, wykonany według projektu kłodzkiego jezuitę Krzysztofa Tauscha;

figura Madonny z Czyżykiem wykonana między 1360 a 1364 r. z drewna dębowego, której autorem mógł być, jak się przypuszcza, budowniczy katedry św. Wita w Pradze – mistrz Piotr Parler;

figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem znajdująca się na ołtarzu głównym, wykonana ok. 1450 r. z drewna lipowego, pochodząca najprawdopodobniej z wcześniejszego gotyckiego ołtarza;

pomnik arcybiskupa praskiego Arnošta z Pardubic wykonany z marmuru, wyrzeźbiony przez znanego czeskiego rzeźbiarza Jana Jandę;

ołtarz Wniebowzięcia NMP wykonany przez Michała Klahra Starszego w 1725 r., należy do jednego z najpiękniejszych ołtarzy wykonanych w tym okresie na Śląsku.

Są to tylko niektóre zabytki sztuki sakralnej, jakie znajdują się w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP. Ta okazała barokowa świątynia w wyniku niemal 350-letnich prac była stale udoskonalana i upiększana. Zwiedzającym trudno oderwać oczy od licznych, przepięknych rzeźb i malowideł, niezwykłych ołtarzy i olbrzymich konfesjonatów. Tworzone na przestrzeni wieków przez wybitnych artystów do dzisiaj zachwycają swoim kunsztem.

Czarna Brama jest jedynym zachowanym fragmentem dawnych murów cmentarnych przy Kościele pw. Wniebowzięcia NMP. Ta piękna późnobarokowa brama została postawiona na zlecenie jezuitów w 1703 r. Flankowana parą zbrojnych słupów toskańskich, na zwieńczeniu posiada figury trzech świętych. Po lewej stronie umieszczona została rzeźba św. Franciszka Ksawerego trzymającego krzyż – symbol męki pańskiej. W środku stoi założyciel zakonu jezuitów św. Ignacy Loyola trzymający w swym ręku księgę reguły. Po prawej stronie znajduje się znany wyznawca i propagator kultu maryjnego – św. Franciszek Borgiasz. Na fryzie bramy znajduje się skrót hasła jezuitskiego „A.M.D.G. “. Jest to skrót znanej sentencji łacińskiej św. Ignacego Loyoly „*Ad maiorem Dei Gloriam*” („Ku większej chwale Boga”). Z czasem stała się ona głównym mottem zakonu jezuitów.

Mezi nejzajímavější památky sakrálního umění, vedle už zmíněného náhrobu Arnošta z Pardubic, v kládkském farním kostele patří např.:

hlavní oltář s gotickou mariánskou sochou v zářící glorii pocházející z let 1727-1729, zhotovený podle projektu kládkského jezuitu Kryštofa Tausche,

socha Madony s čížkem zhotovená kol. 1360-1364 z dubového dřeva, jejíž autorem mohl být, jak se připouští, stavitel katedrály sv. Wita v Praze – mistr Petr Parléř,

socha Madony na hlavním oltáři, zhotovená kolem roku 1450 z lipového dřeva, pocházející pravděpodobně z dřívějšího gotického oltáře,

pomník pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic zhotovený z mramoru, vytesaný známým českým sochařem Janem Jandou,

oltář Nanebevzetí Panny Marie zhotovený Michaelem Klahrem starším v roce 1725, patříci mezi nejkrásnější oltáře vyrobené ve Slezsku v tomto období.

To jsou jen některé památky sakrálního umění, které se nacházejí ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie. Tento okázalý barokní chrám byl v důsledku téměř 350 let prací neustále zdokonalován a zkrášlován. Návštěvníci jen těžko odtrhnou oči od četných, nádherných soch a maleb, jedinečných oltářů a obřích zpodobnění. Vytvářené předními umělci v průběhu staletí dodnes okouzlují svou krásou.

Černá brána je jediná dochovaná část dřívější hřbitovni zdi u kostela Nanebevzetí Panny Marie. Tato krásná pozdně barokní brána, které se říká černá, byla na zakázku jezuitů postavena v roce 1703. Flankovaná dvojicí armovaných toskaňských sloupů, na jejím vrcholu se nacházejí sochy tří svatých. Vlevo se nachází socha sv. Františka Xaverského držícího kříž – symbol utrpení Páně. Uprostřed stojí zakladatel řádu jezuitů, sv. Ignác z Loyoly – držící ve své ruce knihu řehole. Napravo se nachází známý vyznavač a propagátor mariánského kultu, sv. František Borgia. Na výslu brány se nachází zkratka jezuitského hesla „A.M.D.G.“. Je to zkratka známého latinského výroku sv. Ignáce z Loyoly „*Ad maiorem Dei Gloriam*” („K větší slávě Boží“). Časem se z něj stalo hlavní motto jezuitů.

■ Kościół pw. św. Jerzego i św. Wojciecha oraz Chrystusa Króla i klasztor klarisek. Kościół został ufundowany przez krabiego kłodzkiego Henryka Starszego, powstał w XV w., ale był wielokrotnie przebudowywany i rozbudowywany. Przez lata nie stanowił interesującego celu wycieczek, ale niedawno dokonane odkrycie całkowicie to zmieniło. W 2015 r. pod pokrywającymi sklepienie warstwami farby znaleziono zapomniane **freski Karola Dankwarta**, wybitnego artysty epoki baroku, który był nadwornym malarzem króla Jana III Sobieskiego i twórcą m.in. dekoracji malarskiej w bazylice na Jasnej Górze w Częstochowie. Cenne kłodzkie freski są obecnie odświeżane, konserwowane i badane przez specjalistów.

Pierwsza wzmianka o istnieniu w tym miejscu kaplicy św. Jerzego przy szpitalu prowadzonym przez joannitów pojawiła się w źródłach z 1275 r. Po przeniesieniu się zakonu do centrum miasta kaplica uległa zniszczeniu, a w 1470 r. spaliła się ze szpitalem.

■ KOSTEL SV. JIŘÍ A SV. VOJTĚCHA

Kostel sv. Jiří a sv. Vojtěcha a Krista Krále a klášter klarisek. Kostel založený kládkským hrabětem Jindřichem starším vznikl v 15. století, ale byl mnohokrát přestavován a rozšiřován. Dlouhé roky nepředstavoval zajímavý cíl výletu, ale nedávny objev to zcela proměnil. Pod vrstvami barvy pokrývajících klenby byly v roce 2015 objeveny zapomenuté **fresky Karla Dankwarta**, předního malíře barokní epochy, dvorního malíře krále Jana III. Sobieského, tvůrce např. malířské výzdoby v bazilice na Jasné Hoře v Čenstochově. Hodnotné kládkské fresky se v současnosti odkrývají, konzervují a zkoumají je odborníci.

V roce 1275 se v pramenech objevuje první zpráva, že na tomto místě existovala kaple sv. Jiří u špitálu provozovaného johanity. Po přestěhování řádu do středu města podlehlá zřeká a v roce 1470 společně se špitalem shořela.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JERZEGO I ŚW. WOJCIECHA

W 1475 r. książę ziębicki Henryk I Podiebradowicz przekazał ten teren bernardynom i z żoną Urszulą Brandenburską ufundował im kościół i klasztor pw. św. Jerzego. Świątynia została poświęcona w 1479 r. przez biskupa wrocławskiego Rudolfa von Rüdeshaima, którego upoważnił do tego arcybiskup praski. Przy okazji konsekracji kościoła otrzymał współpatrona – św. Wojciecha. Dziewięć lat później umarł fundator kościoła, którego pochowano w krypcie pod prezbiterium. W 1517 r. miał miejsce pożar, który uszkodził oba obiekty. Odbudowa szła bardzo mozolnie. W związku z brakiem powołań, który wynikał z rozprzestrzenienia się reformacji w Kłodzku, w 1546 r. zakon przekazał Radzie Miejskiej oba budynki i opuścił miasto. W klasztorze urządzono szpital dla ubogich, a w kościele kaplice przyszpitalną. Obiekty uległy ostatecznemu zniszczeniu podczas wojny trzydziestoletniej, kiedy Kłodzko zostało zdobyte przez Austriaków.

W roce 1475 minstenberský kníže Jindřich I. z Poděbrad předal toto území františkánům-bernardynům a společně s manželkou Ursulou Braniborskou založil kostel a klášter zasvěcený sv. Jiří. Chrám byl vysvěcen v roce 1479 vatislavským biskupem Rudolfem z Rüdeshaimu, kterého k tomu oprávnil pražský arcibiskup. Při příležitosti konsekrace kostel dostal spolupatrona, kterým se stal sv. Vojtěch. O devět let později zesnul jeho fundátor a místo posledního odpočinku nalezl v kryptě pod presbytářem. V roce 1517 kostel a klášter zasáhl požár, který oba objekty poškodil. Obnova probíhala velmi klopotně. V souvislosti s tím, že se v Kladsku rozšířila reformace a scházeli novíci, řád město opustil (1546) a oba objekty předal městské radě. V klášteře byl zřízen špitál pro chudé a v kostele kaple u špitálu. Objekty podlehy definitivnímu zákeze za třicetileté války, kdy Kladsko dobyli Rakušané.

Ruiny pozostávaly bez opieki przez kilkanaście lat. W 1643 r. do miasta powrócili bernardyni, którzy rozpoczęli odbudowę kościoła i klasztoru, trwającą blisko 150 lat z przerwami. Zachowano gotyckie prezbiterium, nawa i kaplice otrzymały zaś wystrój późnobarokowy. Budowlę przykryto sklepieniem kolebkowym. W 1665 r. kardynał Ernst Adalbert von Harrach dokonał poświęcenia nowej świątyni. Następnie oblężenie Austriaków, w 1760 r. w czasie III wojny śląskiej, doprowadziło do kolejnego pożaru kościoła. Po zakończeniu działań zbrojnych odbudowano wieżę oraz dobudowano drugą – skromniejszą. W 1810 r. po kasacie zakonu kościół został zamieniony na magazyn stomy i siana dla garnizonu pruskiego. Natomiast w klasztorze urządzono biura dla oficerów, mieszkania dla żołnierzy i ich rodzin oraz szpital. W 1834 r. władze przekształciły kościół w ewangelicki kościół garnizonowy.

Po II wojnie światowej do klasztoru wprowadziły się Franciszkańki Najświętszego Sakramentu (dziś: Mniszki Klaryski od Wierzytwej Adoracji), a w 1947 r. otwarto kościół, który ponownie stał się świątynią katolicką. W latach 1956–1990 kościół nosił wezwanie Chrystusa Króla.

Kościół jest jednonawową budowlą z rzędem kaplic od północy, zbudowaną w stylu późnobarokowym z elementami gotyckimi. Został wzniesiony z cegieł, ściany są otynkowane. Ma 50 m długości i 10 m szerokości. W prezbiterium zakończonym półosiobokiem są dwa przęsła i dwie przypory. Są to jedyne pozostałości po gotyckiej architekturze. W północnej ścianie nawy są trzy okna; okna po stronie południowej zamurowano. Wyposażenie wnętrza jest surowe i skromne, ponieważ pierwotne się nie zachowało. Freski są współczesne, a stacje drogi krzyżowej wykonane z gipsu. Wieże nakryte są baniastymi hełmami z przeźroczkami. Do kościoła prowadzą portale z II poł. XVIII w.

Na południe od kościoła usytuowany jest barokowy budynek klasztoru, wniesiony w latach 1664–1665. Jest to czworoboczny budynek z wewnętrznym wyrydarzem, nakryty dachami dwuspadowymi, z elewacjami dzielonymi lizenami.

Zříceniny zůstávaly několik let bez jakékoli péče. V roce 1643 se do města vrátili františkánů-bernardynů, kteří zahájili obnovu kostela a kláštera trvajících s přestávkami téměř 150 let. Zachoval se gotický presbytář, loď a kaple získaly pozdně barokní podobu. Stavbu přikryla valená klenba. V roce 1665 kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu vysvětil nový chrám. Následně způsobilo obléhání Rakušanů v roce 1706, během třetí slezské války, další požár kostela. Po ukončení válečných operací se opravy dočkala věž a byla k ní přistavěna druhá – skromnější. V roce 1810, po zrušení řádu, se kostel proměnil ve sklad slámy a sena pro pruskou vojenskou posádku. V klášteře pak byly zřízeny kanceláře pro důstojníky, byty pro vojáky a jejich rodiny a nemocnice. V roce 1834 úřady kostel proměnili v evangelický posádkový kostel.

Po 2. světové válce se do kláštera nastěhovaly Sestry františkanky Nejsvětější svátosti (dnes: Sestry františkanky od Věčné adorace) a v roce 1947 se otevřel kostel, z něhož se opět stal katolický chrám. V letech 1956–1990 kostel nesl zasvěcení Krista Krále.

Kostel je jednodlní stavba s řadou kaplí na severu, vystavěná v pozdně barokním stylu, s gotickými prvky. Byl vztyčen z cihel, stěny jsou omítnuty. Má 50 m na délku a 10 m na šířku. V presbytáři s oktagonálním závěrem se nacházejí dva oblouky a dvě přípory. Jsou to jediné pozůstatky gotických rysů stavby. V severní zdi lody se nacházejí tři okna; okna na jižní straně byla zazděna. Vybavení interiéru je strohé a skromné, protože z toho původního se dodnes nic nedochovalo. Fresky jsou současné, zastavení křížové cesty vznikla ze sádry. Věže kryjí bání s průhledy. Do kostela vedou portály z 2. pol. 18. stol.

Jižně od kostela se nachází barokní budova kláštera vztyčená v letech 1664–1665. Jde o čtyřstrannou budovu s vnitřním rajským dvorem, pokrytou sedlovou střechou, s fasádou dělenou lizenami.

SZLAKIEM KŁODZKICH ZABYTKÓW SAKRALNYCH

■ Spacer rozpoczynamy u stóp twierdzy stojącej w miejscu grodu na Górze Fortecznej. Mieściły się tam kiedyś kościoły św. Marcina i św. Wacława oraz klasztor Augustianów.

» Północną pierzeją rynku kierujemy się w stronę ul. Łukasieńskiego. To jedna z najstarszych ulic miasta, dawniej nosiła nazwę Żąbkowicka, leży na szlaku z Pragi do Wrocławia. W XII w. na jej końcu joannici zbudowali szpital i kaplicę. Obecnie w tym miejscu znajduje się **kościół pw. św. Jęrzego i św. Wojciecha oraz Chrystusa Króla i klasztor klarysek**. Świątynia, ufundowana przez krabiego kłodzkiego Henryka Starszego, powstała w XV w. i przez długi czas nie budziła zainteresowania zwiedzających. Zmieniło się to po odkryciu pod jej sklepieniem fresków. Obecnie prowadzone są prace konserwatorskie i badawcze.

» Wracając tą samą drogą do centrum, po lewej stronie mijamy wzniesioną w XIX w. kaplicę św. Marii Magdaleny – część dawnego szpitala miejskiego. Na fasadzie, na wysokości drugiego piętra znajduje się **figura Dobrego Pasterza**. W kaplicy w pierwszą niedzielę każdego miesiąca odprawiane są msze trydenckie.

» Na rynku skręcamy w lewo na **gotycki most św. Jana**, którego budowę rozpoczęto pod koniec XIII w. Na jego balustradach znajduje się sześć barokowych figur, wśród których najstarsza, **Pieta**, pochodzi z 1655 r. Pozostałe ufundowano na początku XVIII w. i przedstawiają one: św. Wacława, św. Jana Nepomucena – praskiego kanonika utopionego w Węławie na rozkaz króla Czech, św. Franciszka Ksawerego – patrona Kłodzka, ukrzyżowanie oraz Trójcę Świętą z ukoronowaniem NMP.

» Z mostu na Młynówce schodzimy na Wyspę Piasek. Położone poza murami miejskimi zabudowania klasztorne, w których w XIII w. osiedlili się franciszkanie, były wielokrotnie niszczone zarówno podczas wojen, jak i powodzi. Obecnie znajduje się tam kościół pw. **Matki Bożej Różancowej**, zbudowany w latach 1629–1731. Już w 1783 r. kolejna wielka powódź załamała klasztor, a do dzisiaj na murach kościoła można dostrzec ślady po powodzi tysiąclecia z 1997 r. Szczególnie ciekawy jest znajdujący się wewnątrz olbrzymi

CESTOU KLADSKÝCH SAKRÁLNIÝCH PAMÁTEK

■ Procházku zahájíme u pevnosti stojící na místě původního hradu na Pevnostní hoře. Dříve zde stávaly kostely sv. Martina, sv. Václava nebo augustiniánský klášter.

» Severní stranou náměstí jdeme směrem k ulici Łukasieńskiego. Jedna se o jednu z nejstarších ulic ve městě. Dříve se jmenovala Frankenštejnská a nacházela se na obchodní cestě spojující Prahu s Vratislaví. Ve 12. století zde johanité postavili špitál a kapli. V současné době je zde **kostel sv. Jiří, sv. Vojtěcha, Krista Krále a klášter klarisek**. Kostel nechal v 15. století postavit kladský hrabě Jindřich Starší. Dlouhá léta byl turisty opomíjen, což se však změnilo po nedávném nálezu fresek na klenbách. V současné době zde probíhají restaurátorské a průzkumné práce.

» Cestou na náměstí mineme po levé straně kapli sv. Marii Magdaleny – součást dřívějšího městského špitálu. Na průčelí ve výšce druhého patra je **socha Dobrého pastýře**. Každou první neděli v měsíci se v této kapli konají předkoncilní mše v latině.

» Na náměstí odbočíme doleva na **gotický most sv. Jana Nepomuckého**, jehož stavba byla zahájena na konci 13. století. Na jeho zábradlí stojí 6 barokních sousoší. Nejstarší **Pieta** pochází z roku 1655. Ostatní sochy pocházejí z počátku 18. století a znázorňují sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého, ochránce před povodněmi, sv. Františka Xaverského – patrona Kladska, Ukrýžování a sousoší Svaté Trojice při korunovaci Panny Marie.

» Z mostu nad náhonem Mlýňovka sejdeme na ostrov Piasek). Klášterní komplex za městskými hradbami, obývaný od 13. století františkány, byl mnohokrát poničen válkami i povodněmi. Dnes je zde **kostel Panny Marie Růžencové**, postavený v letech 1629–1731. Již v roce 1783 klášter zaplavila další velká povodeň. Dodnes jsou na zdi kostela patrné stopy po poslední tisícileté povodni z roku 1997. Zajímavý je zejména velký refektář (10 × 18 m). Na jeho klenbě se dochovaly fresky Felixe Antonína Schefflera z roku 1744. Nástěnné

(10 m x 18 m) refektarz. Na jego sklepieniu zachowały się freski autorstwa Feliksa Antoniego Schefflera, pochodzące z 1744 r. Malowidła przedstawiają Trójcę Świętą, Najświętszą Marię Pannę, św. Franciszka oraz innych świętych, ojców Kościoła, męczenników i wyznawców. Wyjaśniają organizację zgromadzenia braci mniejszych, na którą składają się trzy zakony: frantiskán, klarysek i tzw. zakon trzeci – świecki.

➤ Idąc z Wyspy Piasek przez plac Franciszkański, gdzie znajduje się figura patrona zgromadzenia, a następnie ulicą Daszyńskiego i przez Park Sybiraków, kierujemy się po schodach prowadzących od ul. Zawiszy Czarnego do kościoła Jezuitów na placu Kościelnym. **Gotycka kolegiata pw. Najświętszej Marii Panny** to obecnie najstarsza świątynia w mieście. Kamień węgielny wmurowali w 1344 r. joannicy. Biskup praski Arnošt z Pardubic w 1364 r. zapisał w testamencie fundusze na budowę kościoła. W młodości przyszy arcybiskup pobierał nauki w kłodzkiej szkole joannitów, ale nie był pilnym i pobożnym uczniem. Według legendy całkowicie zmienił swoje postępowanie i poświęcił się służbie Bogu, gdy po jego modlitwie Madonna z obrazu na ołtarzu odwróciła od niego głowę. W kościele znajduje się nagrobek i biały marmurowy pomnik kłęczącego arcybiskupa Arnošta autorstwa niemieckiego rzeźbiarza Johanna Jandy z 1864 r. Z klasztoru Augustianów pochodzi także znajdująca się obecnie w przylegającej do kościoła kaplicy św. Jakuba Madonna z Czyżykiem – wysokiej klasy drewniana rzeźba datowana na II poł. XIV w. W 1624 r., gdy Kłodzko po wojnie trzydziestoletniej wróciło pod rządami katolickich Habsburgów, gotycka świątynia przeszła w ręce jezuitów. Wówczas surowe wnętrze kolegiaty zmieniło charakter dzięki wyjątkowo bogatemu barokowemu wyposażeniu. W centralnym miejscu znajduje się ołtarz główny, którego autorem jest wrocławski jezuita Christopher Tausch. W ołtarzu pod baldachimem stoi bogato zdobiona gotycka figura Madonny z drewna lipowego z 1450 r. Między otworami empor znajdują się popiersia 14 patronów Kłodzka. Szczególnie cenne elementy wystroju to dzieła rzeźbiarza Michała Klahra Starszego: ambona, konfesjonały i prospekt organowy.

malby zachycują Svatou Trojici, Pannu Marii, sv. Františka a další světce, církevní učitele, mučedníky a svědky viry. Přibližují rozdělení františkánských řádů, kterými jsou mužský františkánský řád (františkáni), ženský řád (klarisky) a sekulární františkánský řád (terciáři).

➤ Z ostrova Piasek pokračujeme přes Františkánské náměstí, na kterém stojí socha patrona řádu, a dále ulicí Daszyńskiego přes Park Sybiraków ke schodišti vedoucímu do ulice Zawiszy Czarnego. Míříme k jezuitskému kostelu na Kostelním náměstí. **Gotický kolegiální kostel Panny Marie** je v současné době nejstarším kostelem ve městě. Základní kámen položili johaniti v roce 1344 z iniciativy pražského biskupa Arnošta z Pardubic. Arnošt z Pardubic umíraje v roce 1364 zanechal závět, v ní odkázal velké finance na stavbu kostela. Budoucí arcibiskup v mládí chodil do kladské školy řádu maltézských rytířů (johanitů). Nebyl to však pracovitý a pobožný žák. Legenda praví, že se rozhodl pro radikální změnu a službu Bohu ve chvíli, kdy od něj po modlitbě Madonna z obrazu na oltáři odvrátila tvář. V kostele se nachází náhrobek a bílý mramorový pomník kłeckého arcibiskupa Arnošta, který v roce 1864 vyhotovil německý sochař Johannes Janda. Z augustiniánského kláštera spojeného s osobou Arnošta z Pardubic pochází rovněž socha, jež je dnes umístěna v kapli sv. Jakuba sousedící s kostelem. Jedná se o Madonu s čížkem, precizní dřevěnou z druhé poloviny 14. století. V roce 1642 se město po třicetileté válce dostalo opět pod vládu katolických Habsburgů a gotický chrám připadl jezuitům, kteří zahájili jeho intenzivní přestavbu. Strohý interiér kolegiálního kostela proměnila mimořádně bohatá barokní výzdoba. Uprostřed se nachází hlavní oltář (1727–1729), jehož autorem je vřatislavský jezuita Christopher Tausch. Na oltáři pod baldachýnem je umístěna bohatě zdobená gotická soška Madony z lipového dřeva pocházející z roku 1450. Mezi otvory empor se nacházejí busty 14 patronů Kladska. Mezi nejcennější prvky výzdoby se řadí díla řezbáře Michaela Klahra staršího: kazatelna, zpovědnice a varhanní prospekt.

➤ Z kościoła Wniebowzięcia NMP podążamy wzdłuż dawnego kolegium jezuitów uliczką noszącą imię błogosławionego Gerharda Hirschefeldera – niemieckiego księdza, dzwopasterza młodzieży i przeciwnika narodowego socjalizmu, który został aresztowany w 1941 r. i osadzony w obozie koncentracyjnym w Dachau, gdzie zmarł.

➤ Spacer szlakiem zabytków sakralnych kończymy przy **późnobarokowej kolumnie maryjnej** po zachodniej stronie ratusza. Figurę Najświętszej Marii Panny ufundowali w 1680 r. rajcy miejscy, jezuiti oraz proboszcz Różanki – jako wotum po zalegającej w Kłodzku zarazie i pożarze miasta. Stojąca na wysokiej kolumnie Maryję otaczają Archanioł Gabriel, Anioł Stróż, św. Józef i św. Florian. Poniżej na narożnych postumentach stoją czterej święci – orędownicy w chorobach zakaźnych: Franciszek Ksawery, Karol Boromeusz, Roch i Sebastian. We wnętrzu znajduje się rzeźba przedstawiająca śpiącą św. Rozalię, również chroniącą od zarazy. Kolumny maryjne były typowe dla sztuki krajów Monarchii Habsburskiej w XVII i XVIII w. Co ciekawe, kłodzka kolumna wzorowana była na ufundowanej w 1650 r. w Pradze, którą w 1918 r. zniszczył tłum antyhabsburskich demonstrantów.

■ Najbardziej wytrwali miłośnicy sztuki sakralnej mogą spod kolumny maryjnej wyruszyć na dalszą wycieczkę tropem rzeźb, posągów i kapliczek, których mnóstwo jest w mieście i jego okolicy.

➤ Z kostela Nanebevzetí Panny Marie se vydáme podél bývalé jezuitské koleje uličkou pojmenovanou po blahověčeném Gerhardu Hirschefelderovi. Německý kněz, duchovní kladské mládeže a odpůrce národního socialismu byl v roce 1941 zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Dachau, kde zemřel.

➤ Procházku po kladských sakralních památkách zakončíme u pozdně **barokního mariánského sloupu** na západní straně radnice. Zhotovení sochy Panny Marie financovali v roce 1680 městští radní, jezuité a farář z Różanky na památku morové epidemie a požáru města. U sochy Panny Marie na vrcholu sloupu jsou vyobrazeni archanděl Gabriel, anděl strážný, sv. Josef a sv. Florian. V narožích soklu pak stojí sochy čtyř světců – ochránců proti moru: František Xavérského, Karla Boromejského, Rocha a Sebastiana. Ve výklenku je umístěna socha spící sv. Rozálie, další protimorové patronky. Mariánské sloupy byly pro umění v zemích habsburské monarchie v 17. a 18. století typické. Zajímavostí je, že vzorem kladského sloupu byl mariánský sloup v Praze, jehož základní kámen byl položen v roce 1650 a který byl v roce 1918 svržen davem, jež v něm viděl symbol habsburského režimu.

■ Ti nejvytrvalejší milovníci církevních památek se mohou od mariánského sloupu vydat na další výlet po stopách reliéfů, soch a kaplicek, kterých je ve městě a jeho blízkém okolí opravdu mnoho.

KŁODZKIE STARE MIASTO

■ Kłodzkie Stare Miasto to doskonale zachowane zabytki świeckie i sakralne. Kłodzka twierdza, ratusz, wieże kościoła jezuitów czy franciszkanów – do tych miejsc z każdej strony prowadzą urokliwe ulice pełne śladów bogatej historii miasta i jego mieszkańców. Kłodzko, najstarsze i największe miasto regionu, przez stulecia było ważnym centrum komunikacyjnym, gospodarczym i obronnym. W zachowanej architekturze miasta widać **wpływy kultury czeskiej, niemieckiej i polskiej**. Miasto zachowało wiele ze swojego dawnego klimatu i na każdym kroku możemy się natknąć na elementy gotyku, renesansu, baroku, klasycyzmu, secesji czy eklektyzmu.

► Wycieczka rozpoczyna się przy **ratuszu miejskim** – neorenesansowej budowlie zbudowanej w latach 1887–1890 według projektu niemieckiego architekta Ewalda Bergera. Wzmianki o pierwszym ratuszu pochodzą z 1342 r. Pożary, które przez stulecia trawiły miasto, sprawiły, że każdy kolejny był budowany niemal od postaw. Najstarsza zachowana część obecnego ratusza to średniowieczna wieża z renesansową galerią na piętrze, zwieńczona barokową iglicą. Dach i elewacje są bogato zdobione detalami architektonicznymi. W 1896 r. na budynku zamontowano zegar podtrzymywany przez rzeźbę lwa. Obecnie ratusz jest siedzibą władz miasta. Wśród **kamienic** przy placu Chrobrego uwagę przyciągają znajdujące się na fasadach budynków figurki Murzynka, jelenia i niedźwiedzia (kamienice nr 5, 9, 13).

KLADSKÉ HISTORICKÉ CENTRUM to jsou dokonale dochované světské a sakrální památky. Kladská pevnost, radnice, věž jezuitského nebo minoritského kostela – k těmto místům vedou kouzelné uličky plné stop bohaté historie města a jeho obyvatel. Kladsko, nejstarší a největší město regionu, bylo po staletí významným dopravním, hospodářským a obranným střediskem. V dochované architektuře lze vidět **vlivy české, německé a polské**. Město si uchovalo mnohé ze své dřívější atmosféry a na každém kroku zde nacházíme stopy gotiky, renesance, baroka, klasicismu, secese nebo eklekticismu.

► Náš výlet zahájíme u **městské radnice** – novorenesanční budovy postavené v letech 1887–1890 podle návrhu německého architekta Ewalda Bergera. Zmínky o existenci první radnice pocházejí z roku 1342. Požáry, které město sužovaly po staletí, způsobily, že každá obnova radnice začínala téměř od základů. Nejstarší dochovanou částí dnešní radnice je středověká věž s renesanční galerií v patře, zakončenou barokní jehlicí. Střechu a průčelí bohatě zdobí architektonické detaily. V roce 1896 byly na budově nainstalovány hodiny držené sochou lva. Radnice je i dnes sídlem městského úřadu. Na fasádách **městských domů** na náměstí Boleslava Chrabrého zaujmou sošky mouchy, jelen a medvěda (domy č. 5, 9, 13).

► Druhý zastávek to **kolumna maryjna** postavená v 1680 r. po szalejacej w Kłodzku epidemii dżumy (zobacz opis str. 28). Podziwiając renesansowe i barokowe kamienice mieszczan oraz kupców i zostawiając za sobą twierdzę, wchodzimy w ul. Armii Krajowej. Mijając zachowane w wielu budynkach renesansowe portale, warto popatrzeć na wyższe piętra – zachwycają niezwykłymi detalami i bogatymi ornamentami (najciekawsze kamienice nr 7, 11, 15).

► Skracając głównym traktem w lewo, wchodzimy w ul. Wojska Polskiego. Przed sobą zobaczymy podcienia **dawnego kolegium jezuickiego** (obecnie LO im. B. Chrobrego), a skracając w prawo, trafimy Muzeum Ziemi Kłodzkiej mieszczącego się w murach XVII-wiecznego konwiku jezuickiego..

► Następnie udajemy się w lewo, wprost do najstarszej świątyni w mieście – **kościółta Wniebowzięcia NMP**. Budowę kolegiaty rozpoczęto w XIV w. na polecenie pierwszego praskiego arcybiskupa Arnošta z Pardubic (jego nagrobek oraz pomnik znajdują się wewnątrz kościoła). Charakterystyczne dla budowli są dwie wieże (zobacz opis str. 39). Surowe późnogotyckie mury kryją barokowy wystrój – sztukaterie na sklepieniach, rzeźbione konfesjonały, ołtarze, organy, ambonę oraz figury, obrazy i epitafia.

► Po wyjściu z fary przechodzimy stromymi schodami w dół i przez kładkę nad Młynówką w kierunku leżącego na Wyspie Piasek **kościółta Matki Boskiej**

► Druhou zastávkou je **maryjánský sloup** vztyčený v roce 1680 po řádění morové epidemie (viz popis na straně 28). Při obdivování původně renesančních a barokních domů měšťanů a kupců zanecháme za sebou pevnost a vstoupíme do ulice Armii Krajowej. Zatímco mijáme renesanční portály, dochované na řadě objektů, vyplatí se pozvednout svůj zrak vzhůru – průčelí nás okouzlí jedinečnými detaily a bohatými ornamenty (nejzajímavější domy č. 7, 11, 15).

► Zabočíme vlevo do ulice Wojska Polskiego a uvidíme před sebou typická podloubí **bývalé jezuitské koleje** (dnes gymnázium B. Chrabrého) a pokud odbočíme vpravo narazíme na Muzeum Kladská sídlicí ve zdech jezuitského konviktu ze 17. století.

► Pokračujeme vlevo k nejstaršímu dochovanému **kostelu Nanebevzetí Panny Marie**. Stavba kolegiátního kostela byla zahájena ve 14. století na příkaz prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic (jeho nagrobek a pomník k vidění v kostele). Stavbu obzvlášťují dvě věže (viz popis na straně 39). Strohé pozdně gotické zdi ukrývají bohaté zdobení barokní interiéru – štukovou výzdobu na klenbách, krásně vyřezávané zpodobnění oltáře, varhany, kazatelnu, sochy, obrazy a epitafia.

► Sejdeme dolů po strmých schodech a po lávce přejdeme přes Mlýnský náhon k dalšímu **kostelu Panny Marie Růžencové**. Současnou podobu má od konce 18. stol. U vstupu kostela je

Różanecowej. W obecnym kształcie istnieje on od XVIII w. Przy wejściu do kościoła zaznaczona jest wysokość, do jakiej sięgała woda podczas powodzi w 1997 r. Na Wyspie Piasek – ul. Grottgera, Braci Gierymskich, Matejki – dobrze zachowany jest klimat XVII- i XVIII-wiecznego Kłodzka. Na koniec skierujemy swoje kroki na **gotycki most św. Jana**. Z racji swojej formy i wystroju porównywany bywa do mostu Karola w Pradze, a choć mniejszy, to z całą pewnością jest od niego starszy – jedna z inskrypcji podaje 1281 r. jako rok rozpoczęcia jego budowy. Zdobiące most figury ufundowano później (XVI-XVIII w.). Wchodząc na most, widzimy kolejno po prawej stronie figury: św. Franciszka Ksawerego, Chrystusa na Krzyżu oraz Trójcę Świętą i ukoronowanie NMP, a po lewej: św. Wacława, Pięte i św. Jana Nepomucena. Z mostu możemy podziwiać fragmenty średniowiecznych murów miejskich oraz plac pod mostem, na którym odbywają się miejskie imprezy.

➤ Kierując się do góry ul. Wita Stwosza, wyjdziemy wprost na **barokową fontannę z figurą lwa w koronie** wspartego na tarczy herbowej miasta oraz replikę XVI-wiecznego miejskiego przegierza.

■ Spacer po kłodzkim Starym Mieście nie musi być jednorazową turystyczną przygodą – kłodzkie zabytki i ulice kryją tak wiele tajemnic i niespodzianek, że warto je co jakiś czas odkrywać na nowo.

wyznaczona wysokość wody bieżącej wódki w roku 1997. Zde, na ostrowie Piasek, se możemy chwili procházet ulicemi Grottgera, Braci Gierymskich, Matejki, a nasávat atmosféru Kladzka 17. a 18. století. Následně se vydáme ke **gotickému mostu sv. Jana Nepomuckého**, který je pro svou podobu a výzdobu přirovnáván ke Karlovu mostu v Praze a ačkoli menší, jistě starší, neboť jeden z nápisů na mostě uvádí jako rok zahájení stavby letopočet 1281. Sochy zdobící most byly doplněny později (v 16.–18. stol.). Na mostě vidíme postupně na pravé straně sochy sv. Františka Xaverského, Krista na kříži, Svatou Trojici a korunovaci Panny Marie, na levé straně sv. Václava, Pietu a sv. Jana Nepomuckého. Z mostu lze obdivovat zbytky středověkých městských hradeb a prostranství pod mostem, na kterém se konají městské akce.

➤ Půjdeme-li nahoru po ulici Wita Stwosza projdeme kolem repliky městského pranýře ze 16. století a dojdeme k radnici k **barokní fontáně se sochou korunovaného lva** opírajícího se o erbovní štít města.

■ Procházka starým městem Kladzka se však nemusí omezit na jednu turistickou procházku, po níž nám zůstanou jen krásné vzpomínky. Kladské památky a ulice ukrývají ještě mnoho tajemství a překvapení a vybízejí k jejich objevování.

Inne ciekawe budynki w mieście:

- **Poczta Polska** przy placu Jagiełły – budynek w stylu neorenesansowym, powstał w latach 1877–1879.
- **Straż Pożarna** przy ul. Traugutta – budynek z 1914 r., zbudowany dla potrzeb straży pożarnej, naprzeciwko w Parku Strażackim znajduje się kolorowa fontanna.
- **Dawna Miejska Łaźnia** przy ul. Floriana Szarego – secesyjny budynek z 1906 r.

Další zajímavé budovy ve městě:

- **Polská pošta** na náměstí Jagiełły – budova v novorenesančním slohu z období let 1877–1879.
- **Požární stanice** na ulici Traugutta – budova z roku 1914 vystavěná pro potřeby hasičského sboru, ve Stražackém parku naproti se nachází barevná fontána.
- **Dřívější městské lázně** v ulici Floriana Szarego – secesní budova z roku 1906.

ZAPOMNIANY SZLAK

■ O historii Kłodzka opowiadają nie tylko najważniejsze zabytki i turystyczne atrakcje, ale także miejsca mniej znane, prawie zapomniane, tajemnicze i zagadkowe.

➤ Wędrówkę zapomnianym szlakiem można rozpocząć, podążając od północnej pierzei rynku w dół **ulicą Czeską**. To najstarsza arteria miasta, część dawnego traktu łączącego Pragę z Wrocławiem. Niestety, ulica bardzo ucierpiała, gdy w latach 50. i 60. XX w. trzeba było rozebrać zabytkowe kamienice. Ściany budynków zaczęły rysować się i pękać, co było spowodowane osuwaniem się gruntu wymywanego przez spływającą z twierdzy wodę oraz przez sieć podziemnych korytarzy. Prowadzona w latach 60. i 70. **akcja zabezpieczająca podziemia** umożliwiła uratowanie części kłodzkiej starówki. Na ul. Czeskiej zachował się ciekawy przykład miejskiej architektury, budowanej przez mieszczan, ale i członków arystokracji – XVII-wieczny pałac pochodzący z Irlandii i Walii rodu Wallisów. To tu w 1800 r. zatrzymała się pruska królowa Luiza, gdy odwiedziła Kłodzko; witało ją 36 salw armatnich. Ulica prowadziła niegdyś do jednej z bram miejskich – Bramy Czeskiej.

➤ Gdy na końcu ulicy skręcimy w lewo, znajdziemy się na ul. Armii Krajowej. Po jej lewej stronie zachowały się fragmenty portali kilku kamienic. Widać na nich **pta-skorzeżby** – nożyce i koszulę lub kaftan – symbole krawca i sukiennika.

➤ Dalej idziemy na prawo ul. Muzealną do ul. Traugutta. Tutaj, na skaju parku znajduje się intrygująca pamiątka – kamień z wizerunkiem kapelusza, nazywany **Kamieniem Napoleona**. Według legend

ZAPOMENUTÁ STEZKA

■ O dějinách Kladzka vyprávějí nejen nejvýznamnější památky a turistické atrakce, ale také méně známá, téměř zapomenutá, tajemná a záhadná místa. Putování zapomenutou stezkou můžete zahájit tím, že se ze severní strany náměstí pusťte dolů **Českou ulicí** (Czeska). Jde o nejstarší dopravní tepnu města, dříve spojující Prahu s Vratislaví.

➤ Bohužel tato ulice velice utrpěla, když bylo v 50. a 60. letech 20. století nutné zdemolovat historické městské domy. Na zdech budov se začaly objevovat praskliny a trhliny způsobené sesuváním půdy podmačené vodou stékající z pevnosti a sítí podzemních chodeb pod městem. **Zpevňování podzemí prováděné** v 60. a 70. letech umožnilo část kladského historického centra zachránit. Na České ulici se dochoval zajímavý příklad městské architektury měšťanské, ale i aristokratické, kterým je palác ze sedmáctého století z Irska a Walesu pocházejícího rodu Wallisů. Palác v roce 1800 navštívila pruská královna Luisa během své zastávky v Kladzku, kdy jí zde vítalo rovněž 36 dělových salv. Česká ulice vedla dříve k jedné z městských bran – České bráně.

➤ Na konci ulice odbočíme doleva a ocitneme se v ulici Armii Krajowej. Na její levé straně se dochovaly fragmenty portálů několika domů. Jsou na nich **reliéfy** – nožky, košile, plášť – symboly krejčovského a soukenického řemesla.

➤ Pokračujeme doprava Muzejní ulicí na ulici Traugutta. Zde je na

upamiętnia on miejsce, gdzie wiatr strącił Napoleonowi kapelusz z głowy. Jednak wódz Francuzów nigdy w Kłodzku nie był. W Rzeczywistości kamień upamiętnia niemieckie zdobycze terytorialne w Afryce, a kapelusz to tropikalne nakrycie głowy niemieckich wojsk kolonialnych. Pomnik odsłonięto 19 września 1937 r. z inicjatywy miejscowej sekcji Niemieckiego Związku Kolonialnego (Deutscher Kolonialkriegerbund). Zatarty dziś napis na kamieniu głosi: „Gedenkt unserer Kolonien“.

▶ Nieopodal, na skrzyżowaniu z dzisiejszą ul. Wojska Polskiego znajdowała się nieduża brama miejska zwana Zieloną. Gdy spojrzymy w lewo na otaczający Liceum Ogólnokształcące im. B. Chrobrego mur, zobaczymy **marmurowego kota** spoczywającego na otwartej księdze. To bohater kłodzkiej bajki dla dzieci pt. „Tajemnica i czary Glacelli” napisanej przez Ładę Ponikowską i Martę Zilbert. Inne koty związane z książkami kłodzkich autorek możemy zobaczyć podczas dalszej wędrowki.

▶ Po prawej stronie, na niewielkim skwerku znajduje się pamiątkowy kamień – w miejscu kłodzkiej synagogi, spalonej przez bojówki hitlerowskie podczas „nocy kryształowej” z 9 na 10 listopada 1938 r.

▶ Schodząc w dół ul. Zawiszy Czarneho, minimy po lewej stronie gmach szkolny z 1910 r. z ciekawie zdobionymi portalami i kopułą obserwatorium astronomicznego.

▶ Z prawej strony, na murze otaczającym szkołę społeczną zobaczymy kolejnego **baśniowego kota** – żebra, a przy wejściu do niej jeszcze jednego – w studenci-birecie na głowie.

▶ Przez kładkę na Młynówce przejdziemy na ul. Daszyńskiego. Po prawej zobaczymy nowoczesny szklany monument, który kryje w sobie tajemnice dawnych wieków. W 1902 r. niemieccy mieszkańcy Kłodzka wzniesli tu pomnik generała Friedricha Wilhelma von Götzena. Monument był wyrazem wdzięczności kłodzaczan za obronę miasta podczas wojen napoleońskich. W 1949 r. pomnik przerobiono na symbol przyjaźni polsko-radzieckiej i wdzięczności dla Armii Czerwonej. Po 1989 r. wieńcząca obelisk pięcioramienna gwiazda została usunięta, a pomnik zamieniono na **kolumnę reklamową**, według projektu Tomasza Urbanowicza, wrocławskiego artysty i architekta.

▶ Wracając w stronę starówki wzdłuż muru klasztoru Franciszkanów, zobaczymy banery prezentujące ciekawe plansze

okrajki parku zajmawą pamątką – kámen s vyobrazením klobouku, nazývaný **Napoleonův kámen**. Podle pověsti má být v místě, kde vtr srazil Napoleonovi klobouk z hlavy. Francouzský vojevůdce však v Kladsku nikdy nebyl... Ve skutečnosti má kámen připomínat německé územní zisky v Africe a klobouk byl tropickou pokrývkou hlavy německých koloniálních vojsk. Pomník byl odhalen 19. září 1937 z iniciativy Německého svazu koloniálních válečníků.

▶ Nedaleko křižovatky s dnešní ulicí Wojska Polskiego se dříve nacházela Zelená městská brána. Podívali-li se vlevo na zeď obíhající Gymnázium Boleslava Chrabrého, uvidíme **mramorovou kočku** odpočívající na otevřené knize. Jde o hrdinku kladské pohádky Tajemství a kouzla Glacelly, napsané Ladou Ponikowskou a Martou Zilbertovou. Kočky z knížek kladských autorek můžeme spatřit během dalšího putování.

▶ Na pravé straně se na malém prostranství nachází pamětní deska v místech, kde stála kladská synagoga, vypálená nacistickými bojovkami během tzv. křišťálové noci z 9. na 10. listopadu 1938.

▶ Sejdeme-li dolů po ulici Zawiszy Czarneho, mineme vlevo školní budovu z roku 1910 se zajímavě zdobenými portály a s kopulí astronomické observatoře.

▶ Napravo, na zdi lemující školu, uvidíme další **pohádkovou kočku** – žebračka, a při vstupu do školy ještě jednu – se studentským kloboučkem na hlavě.

▶ Po lávce přes mlýnský náhon Młynówka dojdeme na ulici Daszyńskiego. Vpravo uvidíme moderní skleněný monument, skrývající tajemství dávných staletí. V roce 1902 obyvatelé Kladzka zde umístili pomník generálu Friedrichu Vilému Götzenovi. Monument vyjadřoval vděčnost kladských obyvatel za obranu města během napoleoňských válek. V roce 1949 byl pomník upraven na symbol polsko-sovětského přátelství a vděčnosti Rudé armádě. Po roce 1989 byla pěticípá hvězda z obelisku odstraněna a pomník byl přeměněn na reklamní sloup podle návrhu Tomasze Urbanowicze, wrocławského umělce a architekta.

▶ Při cestě zpět do historického centra si podél zdi františkánského kláštera můžeme prohléd-

dotyčace historii Kłodzka i ul. Daszyńskiego, představující m.in. powozie, wysiedlenia Niemców, Kłodzko w filmie czy Kłodzko w czasach PRL. Na placu Franciszkańskim, zaraz za plecami św. Franciszka z Asyżu, przysiadły na murze dwa kolejne **bajkowe koty**.

▶ Kierując się w stronę ul. Grottgera, zobaczymy we wnęce na ścianie kościoła pw. Matki Bożej Różańcowej **ekspresyjną rzeźbę św. Krzysztofa**, sygnowaną przez kłodzkiego rzeźbiarza Franza Wagnera w 1930 r. Ten sam artysta jest autorem płaskorzeźby nad portalem kamienicy „Pod Wilkiem” przy ul. Grottgera nr 5. **Wilk** stał się słynny, gdy podczas wielkiej powodzi z 7 lipca 1997 r. ta część miasta znalazła się pod wodą. Wówczas przypomniało sobie, że w 1975 r. lokalny jasnowidz przepowiedział, że kiedy zbiegną się trzy siódemki, wilk napije się wody (o legendzie czytaj na str. 35).

▶ Idąc w stronę rynku, przechodzimy gotyckim mostem św. Jana. Wśród stojących na nim figur pierwsza po prawej przedstawia św. Franciszka Ksawerego, patrona Kłodzka. Ufundowano ją w 1714 r. jako wotum z powodu zarazy, która nawiedziła miasto. Świętemu towarzyszą postacie trzech chorych i Hindus symbolizujący misjonarską działalność świętego na Dalekim Wschodzie.

■ Wędrowkę zapomnianym szlakiem kończymy przy pięknej **barokowej studni miejskiej z fontanną**, której centralną część zajmuje kłodzki lew z podwójnym ogonem. Legendy różnie tłumaczą pochodzenie tej niecodziennej anatomii.

nout panely přibližující zajímavá témata spojená s historií Kladzka a ulice Daszyňského, jako jsou povodně, odsun Němců, Kladsko ve filmu nebo Kladsko za socialismu. Na Františkánském náměstí, hned za zády sv. Františka z Assisi, usedly na zdi další dvě **pohádkové kočky**.

▶ Půjdeme-li směrem ke Grottgerevě ulici, uvidíme ve výklenku kostela Panny Marie Růžencové **expresivní sochu sv. Kryštofa**, signovanou kladským sochařem Franzem Wagnerem z roku 1930. Stejný umělec je autorem reliéfu nad portálem domu U **wilka** (Grottgera 5), který se proslavil během velké povodně 7. 7. 1997, když se tato část města ocitla pod vodou. Tehdy si lidé vzpomněli, že místní jasnovidec, kterému se říkalo Filípek, předpověděl v roce 1975, že až se v datu sejdu tři sedmičky, vlk se napije vody (přečtěte si legendu na straně 35).

▶ Cestou k náměstí projdeme po gotickém mostě sv. Jana Nepomuckého. První socha na mostě vpravo představuje sv. Františka Xaverského – patrona Kladzka. Byla zde umístěna v roce 1714 v souvislosti s epidemií, která zasáhla město. Světec provázejí postavy tří nemocných a Inda upomínajícího na misionářské působení světce na Dálném východě.

■ Putování zapomenutou stezkou zakončíme u krásné **barokní městské studny s fontánou**, jejíž centrální část zdobí kladský dvouocasý lev. Legendy jeho anatomickou zvláštnost vysvětlují různě.

DZIEŃ MILITARNY

VOJENSKÝ DEN

W miejscu, gdzie dziś wznosi się Twierdza Kłodzko, na górującym nad miastem skalistym wzniesieniu zwanym przez wieki Górą Zamkową lub Górą Forteczną, ponad 1000 lat temu powstał gród.

Według legendy gród wybudowała piękna, obdarzona nadludzką mocą kobieta o imieniu Valeska, która twardą ręką rządziła tym obszarem. Pozbawiona podstępem swojej siły i zamurowana żywcem w jednej z komnat grodu, przez stulecia straszyla wśród zamkowych zabudowań.

Po latach w miejscu drewnianego grodu powstał zamek, który w XVI i XVII w. intensywnie fortyfikowano. Największych przeobrażeń dokonano w II poł. XVIII w., gdy ziemia kłodzka została zdobyta przez wojska króla pruskiego Fryderyka II. O obecnym kształcie obiektu plastycznie napisał w swym poemacie XIX-wieczny poeta Bogusz Stęczyński:

*Nad miasteczkiem warownia panuje zuchwale,
Rozłożona szeroko na wysokiej skale,
Którą Fryderyk Drugi wystawił rozkazem
I za najlepszą twierdzę na Śląsku uważał.*

Twierdza wzbudza podziw do dziś. Historycy zgodnie uważają ją za jedno z najcenniejszych dzieł nowożytnej architektury obronnej w Polsce i jeden z najlepiej zachowanych XVII- i XVIII-wiecznych systemów obronnych w Europie.

Na miejscu, kde se dnes tyčí Pevnost Kladsko, nad skalnatým návrším čnicim nad městem po staletí nazývaným Góra Zamkova (Zámecká hora) či Gora Forteczna (Pevnostní hora), bylo před více než 1000 lety postaveno hradiště.

Podle legendy se tak stalo zásluhou krásné, nadpřirozenými schopnostmi obdařené ženy jménem Valeska, která v tomto kraji vládla pevnou rukou. Poté co byla úskokem zbavena své nadpřirozené síly, byla zaživa zadržena do jedné z místností hradiště, načež v jeho útrobcích po staletí strašila.

Po letech pak vystřídala dřevěný hrad kamenný zámek, který byl v 16. a 17. století systematicky opevňován. Největších změn doznal ve 2. polovině 18. století, kdy území Kladska se svými vojsky dobyl pruský král Fridrich II. V 19. století pojednal o tehdejší podobě objektu ve své poemě básník Bogusz Stęczyński:

*Nad městem pevnost vládu svou má,
na skále vysoké je rozkročená,
to Fridrich Druhý postavil jí dal
a za nejlepší ve Slezsku poté pokládal.*

Pevnost udivuje dodnes. V očích historiků jde o jedno z neunikátnějších děl novověké obranné architektury v Polsku a zároveň i o jeden z nejlépe dochovaných obranných systémů, které v Evropě v 17. a 18. století povstaly.

Komplex kladských fortifikací je značně rozlehlý – rozkládá se na území zahrnující až několik desí-

tek hektarů. Projekty jeho výstavby tehdy v 17. a 18. století připravili a posléze i na jejich realizaci dohlíželi tehdejší špičkoví inženýři specializující se na opevňovací systémy.

V rámci změn provedených ve 2. polovině 18. století zde byl postaven donjon obklopený řetězcem bastionů, redut, kleští a vnitřních příkopů. Vystavěny byly několikapodlažní kasematy se 42 palebnými postaveními pro artilerii, dále zbrojnice, sklady potravin, pekárna, prachárna a ubytovací prostory pro posádku. Na území dolního zámku spatřily světlo světa **bastiony: Vysoký, Dolní, Vyhlídkový, Strážní a Tumské kleště**. Celý zámek byl nadto obehnan hlubokými suchými příkopy.

Objekt pozbyl svůj pevnostní charakter ve 2. polovině 19. století – poté co byl přeměněn na skladisté a vězení. Umístování sem byli političtí vězni, vojáci podezřelí z podvrtné činnosti proti třetí říši a vojenští zajatci. Během II. světové války se zde nacházel tábor nucených prací. Od roku 1960 spadá pevnost pod ochranu památkové péče.

Z pewnością zachwyć może budzić pejzaż miasta podziwiany z **Wieży Bastionowej** czy widoczne na horyzontie pasma Sudeców. Zaskoczy, a niektórym dostarczy sporej dawki adrenaliny, wędrówka wielokilometrowym podziemnym labiryntem chodników kontrminowych. Wrażenia – bezcenne!

Dodatková atrakcją turystyczną jest były koszarowiec – **Wielkie Kleszcze** – który w ostatnich latach przeszedł modernizację. Można tu obejrzyć interesującą wystawę „W kleszczach armii” prezentującą różne aspekty codziennego życia stacjonujących przed laty w twierdzy pruskich żołnierzy. Niewątpliwym atutem jest wykorzystanie nowoczesnej technologii – multimedia dodatkowo potęgują wrażenie swoistej „podróży w czasie”. Warto też odbyć spacer edukacyjną ścieżką historyczną, prowadzącą m.in. po zewnętrznej części murów.

W twierdzy Kłodzko można też skorzystać z oferty edukacyjnej. Prowadzone są tu np. fabularyzowane spacery po obiekcie, nocne zwiedzanie, gry edukacyjne, coroczne **Dni Twierdzy** czy impreza **Oktober Festung**. Oprawdazający po twierdzy przewodnicy ubrani są w stroje wzorowane na umundurowaniu pruskich żołnierzy, a przewodniczki – w stroje markietanek z XVIII w.

Objekt pozbył svůj pevnostní charakter ve 2. polovině 19. století – poté co byl přeměněn na skladisté a vězení. Umístování sem byli političtí vězni, vojáci podezřelí z podvrtné činnosti proti třetí říši a vojenští zajatci. Během II. světové války se zde nacházel tábor nucených prací. Od roku 1960 spadá pevnost pod ochranu památkové péče.

Hluboký dojem v návštěvníkovi zaručeně vyvolá pohled na město z **bastionové věže**, potažmo na pásmo Sudet vinoucí se na obzoru. Nemałym překvapením a pro mnohé i slušnou dávkou adrenalinu je též procházka několikakilometrovým labiryntem minérských chodeb.

Dodatečným turistickým lákadlem jsou někdejší kasárna **Velké kleště**. Lze zde zhlédnout zajímavou výstavu „W kleszczach armii” (Ve vojenských kleštích) a seznámit se na ní takéž s rozličnými aspekty každodenního života pruských vojáků v této pevnosti. Nepochybnitelným plusem je zde využití moderních technologií, kdy multimedia ještě zvyšují dojem svěbytného „cestování časem”. Doporučujeme též projít naučnou historickou stezku vedoucí mj. po vnější části opevnění.

V Pevnosti Kladsko je možné také využít nabídku k nabytí vědomostí. Součástí průvodcovských služeb jsou i komentované prohlídky po objektu, noční prohlídka, naučné hry, každoroční **Dny pevnosti** anebo slavnost **Oktober Festung**. Průvodci jsou oděni v dobových kostýmech pruských vojáků a průvodkyně provázejí návštěvníky převlečené za markýtančky z 18. století.

DLA DOCIEKLIWYCH

» KŁODZKI RYNEK – PLAC BOLESŁAWA CHROBREGO

Charakterystyczną cechą kłodzkiego rynku jest znaczny spadek terenu. Północna pierzeja prostokątnego placu znajduje się znacznie wyżej od południowej. Centralną część zajmuje ratusz, który stanął tu prawdopodobnie ok. 1324 r. Najstarszą zachowaną częścią ratusza jest średniowieczna wieża z renesansową galerią na piętrze i barokowym hełmem z iglicą. Ciekawostką jest pozostałość po działającej w budynku ratusza od 1821 r. kasie oszczędnościowej (Städtische Sparkasse) – żelazny sejf umożliwiający samodzielną wpłatę pieniędzy, schowany za tablicą informacyjną obok wejścia do biblioteki.

Los kłodzkiego ratusza był niepewny, gdy w latach 50. i 60. XX w. kłodzka starówka zaczęła się osuwać i rozbierano grożące zawaleniem budynki. W latach 1967–1969 trwała walka o jego uratowanie, zlikwidowano wówczas podziemne wyrobiska pod rynkiem, budynkami pierzei południowej, wschodniej i częściowo zachodniej. Nie udało się niestety uratować zabudowy po północnej stronie rynku, gdzie mieściła się niegdyś komendantura wojskowa. W latach 90. powstała tu zabudowa uzupełniająca. Najciekawsze zabytkowe kamieniczki na rynku zachowały się na pierzei południowej.

» KŁODZKI LEW

Na kłodzkim rynku po wschodniej stronie ratusza znajduje się dawna studnia z piękną barokową fontanną. Pośrodku cysterny wznosi się duża koncha wsparta na czterech delfinach. Na szczytcie stoi wsparty na traczy herbowej dwuogonowy lew w koronie. Taki lew trzyma też zegar na ścianie ratusza i znajduje się w herbie Kłodzka. Legendy różnie wyjaśniają tę anatomiczną osobliwość. Jedna mówi o tym, że nieuważni miesz-

PRO ZVÍDAVÉ

KLADSKÝ RYNEK – NÁMĚSTÍ BOLESŁAVA CHROBREGO

Charakteristickou vlastností kladského náměstí je výrazný sklon. Severní strana obdélného náměstí se nachází mnohem výše než strana jižní. Centrální část zaujímá radnice, která zde byla postavena kolem roku 1324. Nejstarší dochovaná část radnice tvoří středověká věž s renesanční galerií v patře a s barokní helmicí s jehlicí. Zajímavostí je artefakt po městské spořitelně, působící v budově radnice od roku 1821, kterým je železný trezor, umožňující samostatně vkládat peníze. Dnes se nachází za informační tabulí vedle vstupu do knihovny.

Osud kladské radnice v 50. a 60. letech byl nejistý. Kladské staré město se ve 20. století začalo sesouvat a zřícením ohrožené domy byly strženy. V letech 1967–1969 probíhal boj za jeho záchranu, došlo k likvidaci podzemních děl pod náměstím a budov na jeho jižní, východní a částečně západní straně. Bohužel se nepodařilo zachránit zástavbu na severní straně náměstí, kde se kdysi nacházelo vojenské velitelství. V 90. letech zde vznikla doplňující zástavba. Nejzajímavější historické městské domy se na náměstí dochovaly na jižní straně.

KLADSKÝ LEV

Na kladském náměstí se na východní straně radnice nachází stará studna s nádhernou barokní fontánou. Uprostřed nadržé se tyčí velká lastura, podpíraná čtyřmi delfiny. Na vrcholu stojí dvouocasý lev s korunou, podpíraný erbovním štitem. Stejný lev drží i hodiny na zdi radnice a je i součástí městského erbu. Legendy dvouocasost lva vysvětlují různě. Jedna mluví o tom, že neopatrní

czanie, wracający z Pragi z otrzymanym od króla herbem, przypadkowo utknęli lwu ogon; inna zrzuca odpowiedzialność za utratę ogona na zbójców, którzy napadli na kłodzcan wiozących kamienny herb; kolejna opowiada o roztargnionym królewskim malarzu, który zapomniał o namalowaniu ogona na tarczy herbowej. Mieszczanie wrócili do króla z lwem bez ogona, a ten, w dowód królewskiej łaski, kazał wykonać na wszelki wypadek lwa z dwoma ogonami. Tym razem kłodzczanie bez przeszkód dotarli do domu, a lew pozostał już dwuogonowy.

W rzeczywistości to sam Przemysław Otakar II, jako margrabia morawski, w 1247 r. przyjął za swój herb lwa Przemysławidów, ale rozwidlił mu ogon. Gdy w 1253 r. królem Czech został Przemysław, oficjalnym herbem królestwa stał się taki właśnie lew.

» BALSAM JEROZOLIMSKI

Na południowej pierzei kłodzkiego rynku od dawna działają dwie apteki: „Pod Złotym Jeleniem” i „Pod Murzynem”. Związana jest z nimi historia cudownego specyfiku – Balsamu Jerozolimskiego. W 1860 r. Johannes Treutler, pustelnik z Mariánskiej Górki koło Kłodzka, przyniósł jego recepturę do Louisa Ambrosiusa z apteki „Pod Złotym Jeleniem”. Razem opracowali skład specyfiku i wskazania do jego zażywania. Balsam zalecano w doległościach żołądkowych i jelitowych, przeziębieniu, chorobach dróg oddechowych, astmie, osłabieniu i chorobach serca. Ubogi mnich szybko się wzbogacił, jednak przez brak uprawnień do produkcji leków został skazany na karę grzywny. Podejrzewał, że doniósł na niego Ambrosius. W 1886 r. nowym współnikiem Treutlera został Johannes Schittny z apteki „Pod Murzynem”. Zmodyfikowali recepturę Balsamu, który z kropelek przekształcił się w 30-procentową nalewkę. Po śmierci pustelnika w 1892 r. Johannes Schittny odkupił wyłączne prawa do produkcji Balsamu od franciszkanek z przytułku, w którym zmarł Treutler. Dzięki dochodowej produkcji specyfiku wybudował w 1901 r. okazałą willę, a w 1911 r. gruntownie przebudował, nadając fasadzie secesyjny wygląd. Zarówno właściciele apteki „Pod Złotym Jeleniem”, jak i inni konkurenci nie chcieli uznać monopolu Schittnego na produkcję Balsamu. Ostatecznie w 1931 r. sąd uznał, że produkcja Balsamu Jerozolimskiego przez inne apteki jest legalna, ale tylko apteka „Pod Murzynem” może firmować lekarstwo nazwiskiem pustelnika.

męśtané, wracající se z Prahy se znakem obdrženým od krále, náhodou urazili lvovi ocas, jiní svalují zodpovědnost za ztrátu ocasu na loupežníky, kteří přepadli kladské radní dopravující kamenný znak, další pověst vypráví o roztržitém královském malíři, který zapomněl namalovat na erbovní štít ocas. Měšťané se vrátili ke králi se lwem bez ocasu a ten, na důkaz královské milosti, přikázal zhotovit pro všechny případy lva s dvěma ohony. Tentokrát kladští měšťané bez překážek dorazili domů a lev již zůstal dvouocasý.

Ve skutečnosti samotný Přemysl Otakar II. jako moravský markrabě v roce 1247 přijal za svůj znak přemyslovského lva, ale rozekal mu ocas. Když se Přemysl Otakar II. stal v roce 1253 českým králem, oficiálním znakem české koruny se stal právě tento lev.

JERUZALÉMSKÝ BALZÁM

Na jižní straně kladského náměstí odedávna působí dvě lékárny: U zlatého jelena a U mouřenina. S nimi se pojí příběh Jeruzalémského balzámu – záračného přípravku. V roce 1860 poustevník z Mariánské hůrky u Kladska, Johannes Treutler, přinesl Louisovi Ambrosiovi z Lékárny U zlatého jelena jeho recepturu. Společně vypracovali složení přípravku a pokyny k jeho užívání. Balsám se doporučoval při žaludečních a střevních potížích, při nachlazení, nemocech dýchacích cest, astmatu, slabostech a při srdečních chorobách. Chudý mnich rychle zbohatl, ale protože neměl oprávnění k výrobě léků, byl odsouzen k uhrazení pokuty. Měl podezření, že ho udal Ambrosius. V roce 1886 se novým Treutlerovým společníkem stal Johannes Schittny z lékárny U mouřenina. Upravili recepturu balzámu a z kapek ho postupně proměnili na 30% alkoholický nápoj. Po smrti poustevníka Johannes Schittny odkoupil v roce 1892 výhradní práva na výrobu balzámu od františkáněk, v jejichž péči Treutler zemřel. Díky výnosné výrobě laktury na si v roce 1901 postavil honosnou vilu a v roce 1911 ji přestavěl v secesním slohu. Jak majitel lékárny U zlatého jelena, tak i jiní výrobci nechtěli uzнат Schittneho monopol na výrobu balzámu. Nakonec v roce 1931 soud rozhodl, že je výroba Jeruzalémského balzámu jinými lékárnami legální, ale jen lékárna U mouřenina může lék uvádět na trh pod jménem poustevníka.

**DLA MIŁOŚNIKÓW
NIEZWYKŁYCH HISTORII**

**PRO MIŁOŃNIKY
NEOBYCZNYCH PRÍBĚHŮ**

» GOTYCKÝ MOST ŠV. JANA

Most św. Jana na Młynówce to jeden z najcenniejszych zabytków Kłodzka. Łączy stare miasto z Wyspą Piasek. Jego budowę rozpoczęto pod koniec XIII w., a ukończono być może dopiero wiek później. Został wykonany z kamienia, a według dawnych przekazów do łączenia kamiennych bloków użyto zaprawy z dodatkiem białek jaj kurzyc. Most opiera się na przyczółkach i trzech potężnych filarach. Budowa środkowego po stronie zachodniej, na którym znajduje się gwiazdzisty pomost, wskazuje, że miała tam stać kapliczka mostowa. Most zamykały niegdyś dwie bramy miejskie – Górna i nieco młodszą Bramą Dolną – rozebrano je dopiero na początku XX w. Na kłodzkim moście, w XVII i XVIII w., ustawiono na balustradach sześć figur: św. Franciszka Ksawerego, Chrystusa na krzyżu z postacią św. Marii Magdaleny, Trójcę Świętą i ukoronowanie NMP, św. Wacława, Pietę oraz św. Jan Nepomucena. Na niektórych postumentach znajdują się herby fundatorów – członków znacznych okolicznych rodów: von Götzen, von Hoditz, von Fitschen.

» GOTICKÝ MOST SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Most sv. Jana Nepomuckého na náhonu Młynówka je jednou z nejceněnějších památek Kladské. Spojuje staré město s Pískovým ostrovem. Jeho stavba byla zahájena na konci 13. století a dokončena mohla být možná teprve o století později. Most byl postaven z kamene a podle starých pověstí se ke spojování tesaných kvádrů používala malta s příměsí vaječných bílků. Most podírá předmostí a tři silné pilíře. Hvězdicový tvar mostovky u prostředního pilíře naznačuje, že se zde měla nacházet mostní kaple. Most kdysi uzavíraly dvě městské brány, Horní a o něco mladší Dolní brána, obě zrušené až na počátku 20. století. Na zábradlí mostu bylo v 17. a 18. století umístěno šest soch: sv. František Xavérský, Kristus na kříži s postavou sv. Máří Magdalény, Svatá Trojice u korunovace Panny Marie, sv. Václav, Pietta a sv. Jan Nepomucký. Na některých soklech se nacházejí erby fundátorů – členů významných okolních rodů Goetzenů, Hoditzů a Fitschenů.

» ZBRODNIA SPRZED STULECI

Z jedną z rzeźb z mostu św. Jana wiąże się historia rodzinnej zbrodni. W 1689 r. Otto Ferdynand von Fitschen, właściciel dóbr w Gorzuchowie koło Kłodzka, zamordował – według różnych przekazów osobiście lub za pośrednictwem najętych zbirów – swoją żonę Barbarę. W 1696 r. został ścięty na kłodzkim rynku. Jego syn, baron Franz Ferdynand von Fitschen, ufundował w 1714 r. jako wotum przebłągalne za zbrodnię ojca Trójcę Świętą z ukoronowaniem NMP. Oprócz wątku kryminalnego dotyczącego przyczyny powstania rzeźby ciekawa jest także jej wymowa ideologiczna, stanowiąca odpowiedź katolików na poglądy protestantów, którzy nie uznawali kultu Maryi, a czcili wyłącznie Trójcę Świętą. W 1647 r. cesarz Ferdynand III Habsburg wydał dekret o oddaniu księstw austriackich pod opiekę Marii Immaculaty (Niepokalanej). Kłodzka rzeźba przedstawia Trójcę Świętą koronującą Matkę Boską na tle wielkiego obłoku – symbolu nieba.

ZLOČIN Z DÁVNÝCH VĚKŮ

S jednou sochou na mostu sv. Jana Nepomuckého se pojí příběh rodinné tragédie. V roce 1689 Otto Ferdinand Fitschen, majitel statků v Gorzuchově u Kladské, zavraždil, podle různých sdělení osobně nebo prostřednictvím najatých hrdlořežů, svou ženu Barbaru. V roce 1696 byl baron stát na kladském náměstí. Jeho syn Franz Ferdinand Fitschen nechal roku 1714 postavit za odčinění otčova zločinu sochu Svaté Trojice při korunovaci Panny Marie. Kromě těchto pohnutek je zajímavé i náboženské vyznění sochy jako reakce katolika na názory protestantů, kteří neuznávali mariánský kult a uctívali výhradně Svatou Trojici. V roce 1647 vydal císař Ferdinand III. Habsburský dekret o svěření rakouských knížectví do péče Immaculaty (Panny Marie Neposkvrněné). Kladská socha zachycuje Svatou Trojici při korunovaci Panny Marie na pozadí velkého oblaku, symbolu nebe.

Kłodzko
na 7 dni

NA CHWILĘ ZADUMY

Szukając ucieczki od codzienności, trafiemy w Kłodzku na wiele miejsc, w których można się wyciszyć i znaleźć wewnętrzny spokój. Do kontemplacji zachęcają np. świątynie, z których największą i najważniejszą jest kościół Wniebowzięcia NMP znajdujący się przy placu Kościelnym.

Dzieje Kłodzka są ściśle związane z zakonami, które przez stulecia znacząco wpłynęły na rozwój miasta. Oprócz posługi religijnej i budowy kościołów zakonnicy prowadzili szpitale i szkoły. U wylotu ul. Wojska Polskiego znajduje się rozległy kompleks budynków, których budowę zainicjowali joannici (kościół WNMP), a kontynuowali jezuiti (rozbudowa kościoła, kolegium i konwikt). W konwiktie mieści się obecnie Muzeum Ziemi Kłodzkiej. Nieopodal, w kolegium znajduje się Liceum im. Chrobrego – budynek posiada wewnątrz ogromny wirydarz z fontanną i zegarem słonecznym.

Czy wiesz, że:

Z Kłodzkiem związana jest jedna z najważniejszych postaci średniowiecznej Europy – Arnošt z Pardubic (1300–1364). Arcybiskup, inicjator budowy katedry św. Wita i Uniwersytetu Karola w Pradze, zaufany współpracownik cesarza Karola IV i kandydat na papieża, spędził w Kłodzku dzieciństwo. Będąc uczniem szkoły kłodzkich joannitów, Arnošt przeżył widzenie, które naznaczyło go na całe życie: Najświętsza Paniąka odwróciła się do niego plecami. Prawie 100 lat po śmierci arcybiskupa z nagrobka zaczęła wyciekać oleista ciecz o intensywnym i przyjemnym zapachu, co szybko uznano za cud, zwłaszcza że zdarzenie powtórzyło się w Dzień Bożego Ciąta. W kłodzkim kościele znajduje się XIV-wieczny nagrobek Arnošta autorstwa Piotra Parlera oraz klęczący pomnik ufundowany z okazji 500. rocznicy śmierci arcybiskupa.

ČAS K ZAMYŠLENÍ

Pokud hledáte únik před každodenním shonem, najdete v Kladsku mnoho míst, kde se můžete ztížit a najít vnitřní klid. Ke kontemplaci vybízejí svato-stánky, z nichž největším a nejvýznamnějším je kostel Nanebevzetí Panny Marie na Kostelním náměstí.

Dějiny Kladska úzce souvisí s řeholními řády, které během staletí vývoj města výrazně ovlivnily. Řeholníci zde kromě pastorační činnosti a stavby kostelů vedli špitály a školy. U vyústění ulice Polského vojska se nachází rozsáhlý komplex budov, jejichž vznik iniciovali johanité (kostel Nanebevzetí Panny Marie), a po nich jezuité (rozšíření kostela, kolegium a konvikt). V konviktu dnes sídlí Muzeum Kladska. Ne daleko, dnes je zde Gymnázium Boleslava Chrabrého. Rozsáhlá čtvercová budova lemuje velkou rajskou zahradu s fontánou a slunečními hodinami.

Víte, že:

S Kladskem je spojena jedna z nejvýznamnějších osobností středověké Evropy – Arnošt z Pardubic (1300–1364). Arcibiskup, iniciátor stavby katedrály sv. Víta a Karlovy univerzity v Praze, důvěrou obdařený spolupracovník císaře Karla IV. a kandidát na papežský stolec, strávil v Kladsku své dětství. Jako žák školy kladských johanitů prožil vidění, které ho ovlivnilo na celý zbytek života: Marie, matka Ježíšova, se k němu obrátila zády. Téměř 100 let po smrti arcibiskupa začala z náhrobku vytekat olejovitá tekutina intenzivní a příjemné vůně, což bylo prohlášeno za zázrak, obzvláště poté, co se tato událost opakovala na svátek Božího Těla. V Kladském kostele má arcibiskup náhrobek ze 14. století, jehož autorem byl Petr Parléř, a klečící sochu, zhotovenou při příležitosti 500. výročí jeho úmrtí.

Kłodzko
na 7 dni

POD ZIEMIĄ

PODZIEMNA TRASA TURYSTYCZNA IM. 1000-LECIA PAŃSTWA POLSKIEGO

Podziemia wycieczna w labiryncie kłodzkich podziemi w latach 60. XX w. Prowadzi od ul. Czeskiej do ul. Zawiszy Czarnego i ma długość ok. 600 m.

Liczni kupcy i rzemieślnicy budowali swoje domy w mieście otoczonym murem i korytem Nysy Kłodzkiej. Miejsca było mało, często wybuchały pożary, dlatego korzystano z podziemnych komór, gdzie stała, niska, ale przez cały rok dodatnia temperatura sprzyjała przechowywaniu żywności i innych towarów. Pod ziemię przenoszono niektóre warsztaty, np. piekarnie. Głębokie podziemia przydawały się także podczas licznych wojen przetrzymujących się przez ziemię kłodzką.

PODZEMÍ

PODZEMNÍ TURISTICKÁ TRASA TISÍCILETÍ POLSKÉHO STÁTU

Podzemní turistická trasa Tisíciletí polského státu byla vyznačena v labyrintu kladského podzemí v 60. letech 20. století. Začíná od ulice České (Czeska) do ulice Zawiszy Czarnego a je dlouhá asi 600 metrů.

Kupci a řemeslníci si stavěli své domy mezi hradbami a tokem Kladské Nisy. Místa se nedostávalo a docházelo k požárům, využívali proto podzemní komory, v nichž stála, nízká, ale po celý rok kladná teplota umožňovala skladování potravin a jiného zboží. Do podzemí se přestěhovaly také některé výroby, např. pekařské. Hluboké podzemí přišlo vhod i během válek.

KŁODZKIE PIWO

Piwo było podstawowym napojem, zdecydowanie bardziej bezpiecznym od wody. Strażnicy na kłodzkim zamku w ramach wynagrodzenia otrzymywali duży dzban piwa do spożycia w czasie warty. Rzemieślnicy na tzw. rozmowach porannych w szynkach, popijając aromatyczny trunek, omawiali ważne sprawy zawodowe.

Od średniowiecza do XVII w. Kłodzko było jednym z ważniejszych ośrodków produkcji złocistego napoju w regionie. Sprzyjały temu liczne przywileje, które mieszczanie otrzymywali od władców. Najważniejszym było prawo mili, które zakazywało sprzedaży piwa innego niż kłodzkie w promieniu mili od miasta. Produkcja piwa była ściśle ustalona. Posesje należące do kłodzkich mieszczan miały pozwolenie na pewną liczbę warów (miara objętości). Kłodzkie piwo produkowano w większości z jęczmienia importowanego z ziemi żąbkowickiej, szyski chmielowe przywożono z tamtych okolic lub z Czech. Uwarzone jesienią piwo leżało w podziemiach przynajmniej do wiosny.

Najważniejszym i najstarszym kłodzkim lozalem była nieistniejąca już Taverna na rynku (róg ul. Wita Stwosza). Po I wojnie światowej w Kłodzku było jeszcze osiem browarów, ale drugą przetrwał tylko jeden – Müller's Lagerbierbrauerei (Browar Müllera), należący od 1908 r. do Franza Thiela. Browar działał jeszcze od 1945 do 1976 r. jako Kłodzkie Zakłady Piwowarsko-Słodownicze. Obecnie na ziemi kłodzkiej powraca się do produkcji i sprzedaży piwa rzemieślniczego.

KLADSKÉ PIVO

Pivo bylo základním a bezpečným nápojem. Dokonce strážci kladského hradu dostávali džbán piva na hlídky. Remeslníci probírali u výčepu důležité profesní záležitosti a popíjeli přitom oblíbený nápoj.

Od středověku až do 17. století bylo Kladsko jedním z nejvýznamnějších středisek výroby zlatého moku v regionu. Nahrávala tomu četná privilegia, která měšťané obdrželi od panovníků. Nejdůležitějším bylo milové právo, které zakazovalo prodej jiného než kladského piva v okruhu jedné míle od města. Výroba piva byla přísně regulována. Nemovitostí patřící kladským měšťanům měly povolení k výrobě daného počtu várek. Kladské pivo se vařilo převážně z ječmene dováženého z Frankenštejska (dnešní Žąbkowice Śląské), chmelové šišky se vozily také z tohoto regionu nebo z Čech. Pivo uvařené na podzim leželo ve sklepích minimálně do jara.

Nejstarším kladským hostincem byla dnes již neexistující Taverna. Po první světové válce působilo v Kladsku ještě osm pivovarů, ale druhou válku přežil jen jeden – pivovar Müller's Lagerbierbrauerei, patřící od roku 1908 Franzí Thielovi. V období 1945–1976 byl pivovar v provozu pod označením Kladské pivovarničko-słodovnícké závody. Dnes se výroba a prodej piva vrací díky minipivovarům.

Kłodzko
na 7 dni

WYDARZENIA KULTURALNE

Odwiedzając Kłodzko, możemy uczestniczyć w wielu imprezach kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.

W przestrzeni miejskiej takie wydarzenia odbywają się najczęściej na rynku, na placu pod mostem św. Jana, w Parku Strazackim, na stadionie oraz na os. Kruczkowskiego. Koncerty, wystawy i spektakle są organizowane przez Kłodzki Ośrodek Kultury, Muzeum Ziemi Kłodzkiej oraz Urząd Miasta.

Kłodzki Ośrodek Kultury (budynek dawnego hotelu przy placu Jagiełły) mieści dużą salę widowiskową, galerię i kawiarnię. Od wielu lat działa tu Kłodzki Klub Fotograficzny. Do najważniejszych imprez organizowanych przez KOK należy Festiwal Teatralny „Zderzenie”. Podczas edycji letniej występują teatry uliczne; w listopadzie można obejrzeć spektakle sceniczne polskie i zagraniczne.

Muzeum Ziemi Kłodzkiej zaprasza na wystawy, wernisaże, kameralne koncerty, wykłady i warsztaty dla dzieci i dorosłych. Co roku w maju odbywa się Noc Muzeów – można wówczas zobaczyć artystyczne performance i niecodzienne instalacje. Muzeum organizuje spacery ulicami miasta, a w czasie wakacji i ferii zimowych warsztaty dla najmłodszych.

Muzykę poważną możemy posłuchać w kościele Matki Bożej Różańcowej na placu Franciszkańskim, w kościele Wniebowzięcia NMP na placu Kościelnym oraz w kościele pw. św. Jerzego i św. Wojciecha przy ul. Łukasieńskiego.

Najważniejszą imprezą związaną z historią miasta są sierpniowe **Dni Twierdzy**. Można zobaczyć inscenizację szturm wojsk napoleońskich, odwiedzić obóz wojskowy i spotkać się z kłodzkim regimentem. Jednym z elementów Dni Twierdzy jest Jarmark Forteczny, podczas którego można spróbować lokalne przysmaki, nalewki i tradycyjne potrawy.

KULTURNÍ UDÁLOSTI

Při návštěvě Kladska můžete se zúčastnit mnoha kulturních, sportovních a rekreačních akcí.

V městském prostředí se také většinou události konají nejčastěji na hlavním náměstí, na prostranství pod mostem sv. Jana, v Hasičském parku, na stadionu a na Kruczkowského sídlišti. Koncerty, výstavy a divadelní představení pořádá Kladské kulturní centrum, Muzeum Kladska a městský úřad.

Kladské kulturní centrum působí v historické budově bývalého hotelu na náměstí Jagiełły. Najdete v něm velký divadelní sál, galerii, kavárnu. Mnoho let zde působí Kladský fotografický klub, který s českými kluby pořádá společné výstavy. Mezi nejvýznamnější akce patří Divadelní festival Zderzenie. Během letní verze vystupují pouliční divadla. V listopadu lze shlédnout přední scénická představení polská i zahraniční.

Muzeum Kladska pořádá výstavy, wernisaže, komorní koncerty, přednášky a workshopy pro děti i dospělé. Každý rok v květnu se probíhá Muzejní noc, během níž lze shlédnout umělecké performance a nevěšední instalace. Muzeum pořádá i procházky ulicemi města a během letních a zimních prázdnin workshopy pro nejmladší.

Vážnou hudbu si můžete poslechnout v kostele Panny Marie Růžencové na Minoritském náměstí, v kostele Nanebevzetí Panny Marie na Kostelním náměstí a v kostele sv. Jiří a Vojtěcha na ulici Łukasieńskiego.

Nejdůležitější akcí zaměřenou na historii města jsou srpnové **Dny pevnosti**. Během nich lze shlédnout útok napoleoňských vojsk, navštívit vojenské ležení a tváří v tvář se setkat s kladzkým regimentem. K dostání jsou zde místní speciality, likéry a tradiční jídla.

WYPRAWA PO OKOLICY

Kiedy zwiedzimy już wszystkie kłodzkie zabytki i nasycimy się klimatem miasta, warto wybrać się na wycieczkę po ziemi kłodzkiej.

Polanica-Zdrój – jedno z pięciu kłodzkich uzdrowisk. Miasto zachwyca rozległym Parkiem Zdrojowym oraz zabytkową Piłalnią z halą spacerową, w której można spróbować wód leczniczych i mineralnych (12 km od Kłodzka).

Wambierzyce – nazywane Kłodzką Jerolimą. Główną atrakcją jest XVIII-wieczna monumentalna bazylika z barokowym wystrojem, z cudowną figurką Matki Boskiej Królowej Rodzin (23 km od Kłodzka).

Kaplica Czaszek – pochodzący z XVIII w. niezwykły obiekt zbudowany z ponad 3 tys. ludzkich czaszek i szkieletów znajduje się w Kudowie-Czermnej (38 km od Kłodzka).

Błędne Skały – skalny labirynt z osobiwymi formami skalnymi o wysokości 6–11 m, po którym prowadzi kilkusetmetrowa trasa turystyczna (36 km od Kłodzka).

Szczeliniec – najwyższy szczyt (919 m n.p.m.) w Górach Stołowych, należący do Korony Gór Polskich. Szlak składa się z 665 schodów (37 km od Kłodzka).

Śnieżnik – najwyższy szczyt (1426 m n.p.m.) w Sudetach Wschodnich, jeden z siedmiu okolicznych szczytów należących do Korony Gór Polskich (33 km od Kłodzka).

Jaskinia Niedźwiedzia – znajdująca się w Kletnie jedna z najdłuższych i najgłębszych jaskiń w Polsce; długość sal i korytarzy wynosi ponad 5 km, głębokość – ponad 100 m. Na trasie turystycznej zobaczmy dobrze zachowaną szatę naciekową oraz dużą ilość kości zwierząt z epoki lodowcowej (35 km od Kłodzka).

VYCHÁZKY DO OKOLÍ

Když jsme už navštívili všechny kłodské památky a nasáli atmosféru města, je čas vypravit se i do okolí.

Polanica-Zdrój – jedno z pěti kladských lázeňských středisek. Město okouzljuje krásným a rozsáhlým lázeňským parkem a historickým lázeňským altánem s promenádní halou, v níž můžete (za poplatek) ochutnat léčivé a minerální prameny (12 km od Kladska).

Vamberice (Wambierzyce) – nazývané kladským Jeruzalémem. Hlavní atrakcí je zde monumentální bazilika s barokním interiérem z 18. století se záračnou soškou Panny Marie královny rodin (23 km od Kladska).

Kostnice – jedinečný objekt pocházející z 18. stol., vystavěný z více než 3 tis. lidských lebek a koster, se nachází v Kudově-Czermné (38 km od Kladska).

Błędne Skały – skalní labirynt s pozoruhodnými skalními útvary vysokými 6–11 metrů, kterými vede několikasetmetrová turistická trasa (36 km od Kladska).

Velká Hejšovina (Szczeliniec) – nejvyšší vrchol (919 m n.m.) Stołowych hor, řazen do Koruny polských hor, na který vede stezka tvořená 665 schody (37 km od Kladska).

Králický Śněžnik (Śnieżnik) – nejvyšší vrchol (1426 m n.m.) Jesenické oblasti, jeden ze sedmi okolních vrcholů řazených ke Koruně polských hor (33 km od Kladska).

Medvědí jeskyně – jedna z nejdelších a nehlubších jeskyní v Polsku (místní část Kletno), celková délka domu a chodeb přesahuje 5 kilometrů, hloubka přes 100 metrů. Na turistické trase uvidíme jedinečnou a dobře dochovanou krasovou

Czarna Góra i Zieleniec – největší na zemi kłodzkiej ośrodki narciarskie z doskonale przygotowanymi trasami i infrastrukturą do uprawiania narciarstwa zjazdowego i biegowego. W sezonie letnim na Czarnej Górze dostępne są także trasy do uprawiania kolarstwa ekstremalnego (ok. 30 km od Kłodzka).

Czechy – granica przebiega już 35 km od Kłodzka. Po czeskiej stronie warto zobaczyć: wspaniałe zamki (Nachod, Kuks, Ratibořice), browary produkujące lokalne piwa (Nachod, Broumov, Rychnov nad Kněžnou), Skalne Mesto (Adršpach), fortyfikacje (Jaromeř) czy ZOO Park Safari (Dvůr Králové).

Nachod – miasto partnerskie Kłodzka w Czechach. Warto zwiedzić renesansowy pałac rodu Piccolomini, muzeum regionalne, rynek, a na nim: kościół św. Wawrzyńca, nowy ratusz, przegierz i hotel (z miejskim teatrem) „U Beránka”. W hotelowym lobby znajduje się „kamień z atomowego domu w Hiroszimie” i niewielka wystawa poświęcona Janowi Letzlowi (1880–1925), twórcy Pałacu Handlowo-Wystawienniczego w centrum Hiroszimy (42 km od Kłodzka).

Warto także zobaczyć:

wieże widokowe – dostępnych jest 10 czynnych wież, m.in. Borówkowa, Trójmorski Wierch, Suszyna;
muzea – Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju, Filumenistyczne w Bystrzycy Kłodzkiej, Bajek w Międzygórzu, Kultury Ludowej Ziemi Pogranicznej w Pstrążnej, Zabawek w Kudowie-Zdroju;
kopalnie-muzea – węgla w Nowej Rudzie, złota w Złotym Stoku, uranu w Kletnie;
zamki i pałace – Gorzanów, Kamieniec, Trzebieszowice, Bożków, Sarny, Piskowice, Międzyzlesie, Kapitanowo.

KoniecznIE spróbuj:

pastrga kłodzkiego – w ofercie pastrąg smażony, grillowany, wędzony;
kłodzkie miody – ze względu różnorodność upraw oraz bogactwo okolicznych lasów lokalne miody są wyjątkowo smaczne;
przetwory z ekologicznej aronii – górski, nieco surowy klimat dobrze służy uprawie aronii, która jest wspaniałym antidotum na choroby cywilizacyjne: nadciśnienie, miażdżycę, nowotwory i schorzenia oczu.

Kłodzko – stąd wszędzie jest bliżej!

wyzdobu a velké množství koster-ních pozůstatků zvířat doby ledové (35 km od Kladska).

Czarna Góra a Zieleniec – nejvyšše položená lyžařská střediska Kladské kotliny s dokonale připravenými trasami a infrastrukturou určenou pro sjezdové a běžecké lyžování. V letní sezóně jsou na Czarnej Górze v provozu trasy pro extrémní cyklistiku (cca 30 km od Kladska).

Česko – polsko-česká hranice vede pouhých 35 km od Kladska. Na české straně rozhodně stojí za návštěvu nádherné hrady a zámky (Nachod, Kuks, Ratibořice), pivovary vyrábějící místní piva (Nachod, Broumov, Rychnov nad Kněžnou), skalní města (Adršpach), pevnosti (Jaromeř) nebo ZOO Safari Park (Dvůr Králové).

Náchod – partnerské město Kladska v České republice. Tady nevynechejte prohlídku renesančního zámku rodu Piccolomini, regionálnímu muzeu, náměstí s kostelem sv. Vavřince, radnici, pranýř a hotel (s městským divadlem) U Beránka. V hotelovém lobby se nachází kámen z Památníku míru v Hirošimě a malá výstava věnovaná Janu Letzlovi (1880–1925), tvůrci Obchodně-výstavního pavilonu v centru Hirošimy (42 km od Kladska).

Za návštěvu také stojí:

rozhledny – 10 veřejnosti přístupných (např. Borůvková hora, Klepáč/Trójmorski Wierch, Suszyna)
muzea – Muzeum papírnictví v Duszníkách-Zdroji, Muzeum zápalek v Kladské Bystřici, Muzeum pohádek v Międzygórzu, Muzeum lidové kultury v Pstrążně, Muzeum hraček v Kudově-Zdroji
doly a muzea – Muzeum uhlí v Nowej Rudě, Muzeum zlata ve Złotém Stoku, Muzeum uranu v Kletně

hrady a zámky – Gorzanów, Kamieniec, Trzebieszowice, Bożków, Sarny, Piskowice, Międzyzlesie, Kapitanowo

Rozhodně ochutnejte:

grilovaného, uzeného
kladský med – díky druhové pestrosti pěstovaných plodin a okolních lešů je zdejší med výjimečně chutný
výrobky z bio aronie – horské, poněkud drsné klima dobře vyhovuje pěstování aronie (černého jeřábu), který je skvělou protilátkou u civilizačních neduhů – vysokého krevního tlaku, aterosklerózy, nádorových onemocnění a na očích onemocnění.

Kladsko – odtud je to všude blíž

➤ ČESKÁ SKALICE

Česka Skalica i okolice to region związany z pisarką **Boženą Němcovą** i **Dolíną Babuni**, wojną prusko-austriacką z 1866 r. oraz z tzw. **Morzem Wschodnioczeskim**, czyli **zalewem Rozkoš**. Region ten, nazywany Czeskoskalicko, obejmuje 17 gmin i stanowi część obszaru turystycznego Pogranicze Kłodzkie. Naturalne centrum to miasto Česká Skalica.

Największą atrakcją turystyczną regionu jest narodowy pomnik przyrody i kultury – Dolina Babuni (Babiččino údolí). Oprócz zachwycającej przyrody w dolinie rzeki Úpy można odwiedzić również miejsca i budynki znane z powieści Bożeny Němcovej „Babunia”.

Kolejne obszary objęte ochroną w tym regionie to **Rezerwat Przyrody Dubno** i **Pomnik Przyrody Pod Rýzmburkem**. W przypadku Rezerwatu Przyrody Dubno przedmiotem ochrony jest zachowany drzewostan, a także łąki torfowe, które stanowią idealne środowisko dla licznych gatunków mięczaków, płazów i motyli. Z kolei Pomnik przyrody Pod Rýzmburkem to siedlisko kilku gatunków płazów, które znajdują się pod ścisłą ochroną.

W 1866 r. w wielu miejscach północno-wschodnich Czech rozgrywały się wydarzenia wojny prusko-austriackiej zmieniające bieg historii. Konflikt zbrojny dotknął oprócz miejscowości Česka Skalica i Sviništan, także Vysokov, Studnice i inne. Miejsca związane z wojną prusko-austriacką można poznać, nie tylko wędrując szlakią dydaktyczną, ale i poprzez aplikację mobilną *Wojna 1866* (czes. *Válka*).

Wielu odwiedzających ten region przyjeżdża tutaj ze względu na Morze Wschodnioczeskie – ulubione miejsce do rekreacji – które pełni funkcję obiektu hydrotechnicznego i jest równocześnie ważnym regionem ornitologicznym.

Česká Skalica a její okolí je region spojený s **Boženou Němcovou** a **Babiččíným údolím**, prusko-rakouskou válkou 1866 a tzv. **Východočeským mořem**, tedy **vodní nádrží Rozkoš**. Czeskoskalicko, jak se oblast nazývá, je součástí turistické oblasti Kladské pomezí a je vymezeno 17 obcemi. Přírodním centrem je město Česká Skalice.

Největším turistickým lákadlem regionu je národní přírodní i národní kulturní památka Babiččino údolí. Ta nabízí kromě krásné přírody v povodí řeky Úpy i budovy a prostředí známé z knihy Boženy Němcové Babička.

Dalšími chráněnými lokalitami v území jsou **Přírodní rezervace Dubno** a **Přírodní památka Pod Rýzmburkem**. V případě Dubna je předmětem ochrany zachovalý lesní porost a slatině louky, které představují ideální prostředí pro mnoho druhů měkkýšů, obojživelníků a motýlů. Přírodní památka Pod Rýzmburkem je domovinou několika zvláště chráněných druhů obojživelníků.

V roce 1866 se na několika místech především v severovýchodních Čechách přepisovaly dějiny Evropy. Czeskoskalicko bylo jedním z nich – kromě České Skalice a Sviništan byly válečným konfliktem zasaženy obce Vysokov, Studnice a další. Kromě naučné stezky mapuje místa spojená s prusko-rakouskou válkou i mobilní aplikace *Válka 1866*.

Mnoho návštěvníků do regionu míří za Východočeským mořem, která je oblíbeným místem pro rekreaci. Zároveň však plní i vodo hospodářskou funkci a je významnou ornitologickou lokalitou.

Na tym obszarze dostępnych jest kilka ścieżek dydaktycznych. Najczęściej odwiedzana jest **ścieżka Dolina Babuni** – z 25 stanowiskami, prowadząca z Czeskiej Skalicy do Rýzmburka przez Dolinę Babuni. Dwie ścieżki dydaktyczne prowadzą do miejsc, w których toczyła się akcja powieści i opisywane były wydarzenia związane z bohaterami „Babuni” – Jakubem Milą i żydowską dziewczyną Justynką. Ścieżka dydaktyczna Česká Skalice – Svinišřany – Josefov opisuje wydarzenia z 1866 r., kiedy przez Českoskalicko przetoczyły się walki wojny prusko-austriackiej. Inne ścieżki dydaktyczne koncentrują się na atrakcjach przyrodniczych.

Również mniejsze miejscowości tego regionu mają wiele do zaoferowania. Oprócz licznych pomniczków, kapliczek i krzyży pokutnych, rozsianych po całym tutejszym terenie, można zachwycić się kościołami o różnych stylach zabudowy, zachowanymi zabytkami historycznymi czy mniejszymi pomnikami. Wymienić należy choćby zamek Chvalkovice (nieдоступny dla turystów) i cmentarz żydowski, dzwonnice w miejscowościach Vestec i Mezileč, kapliczkę na Czerwonej Górze lub sanktuarium maryjne w Boušinie. W miejscowości Třtice interesujące jest źródło z wodą mineralną, tzw. Vostrá voda, z wysoką zawartością żelaza, a z kolei z wieży widokowej Žernov, w miejscowości o tej samej nazwie, przy dobrych warunkach atmosferycznych można podziwiać prawie cały region Českoskalicko.

Regionem prochází i několik naučných stezek. Nejnavštěvovanější je **Naučná stezka Babiččino** údolí s 25 zastaveními, která provází Babiččiným údolím od České Skalice až na Rýzmburk. Dvě naučné stezky vedou do míst, v nichž se odehrávaly příběhy postav z Babičky – Jakuba Mily a židovské dívky Justynky. Naučná stezka Česká Skalice – Svinišřany – Josefov popisuje dění z roku 1866, kdy se Českoskalickem prohnaly boje prusko-rakouské války. Další naučné stezky jsou zaměřeny na přírodní zajímavosti či historii.

I menší obce v regionu mají co nabídnout. Kromě mnoha pomniců, božích muk a smířících křížů roztroušených po krajině zde najdete kostely v různých stavebních slozích, dochované historické stavby či drobnější památky. Namátkou jmenujme chvalkovický zámek (nepřístupný) a židovský hřbitov, zvoníčky ve Vestci a Mezileči, kapličku v Červené hoře či mariánské poutní místo Boušín. Zajímavostí je i minerální pramen, tzv. Vostrá voda, s vysokým obsahem železa ve Třtici. Výhled na téměř celé Českoskalicko nabízí za dobrého počasí Rozhledna Žernov ve stejnojmenném městyši.

Mapa	2
Wstęp / Úvod	4
Twierdza Kłodzko / Kladská pevnost	6
Podziemna Trasa Turystyczna im. 1000-lecia Państwa Polskiego / Podzemní turistická trasa tisíciletí polského státu	12
Muzeum Ziemi Kłodzkiej / Muzeum země kladské	16
Most Gotycki / Gotický most	20
Park Miniatur Minieuroland w Kłodzku	24
Rynek w Kłodzku / Hlavní náměstí v Kladsku	26
Zabytkowe kamienice / Historické městské domy	31
Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej / Kostel Panny Marie Růžencové	36
Kościół pw. Wniebowzięcia NMP / Kostel Nanebevzetí Panny Marie	39
Kościół pw. św. Jerzego i św. Wojciecha / Kostel sv. Jiří a sv. Vojtěcha	43
Szlakiem kłodzkich zabytków sakralnych / Cestou kladských sakrálních památek	46
Kłodzkie Stare Miasto / Kladské historické centrum	50
Zapomniany szlak / Zapomenutá stezka	53
Kłodzko na 7 dni / Kladsko během 7 dnů	
• dzień militarny / wojskowy den	56
• dla dociekliwych / pro zvědavé	58
• dla miłośników niezwykłych historii/ pro milovníky neobyčejných příběhů	60
• na chwilę zadumy / čas k zamyšlení	62
• pod ziemią / podzemí	63
• wydarzenia kulturalne / kulturní události	65
• wyprawa po okolicy / vycházky do okolí	66
Czeska Skalica / Česká Skalice	68

Teksty:

Łada Ponikowska, Marta Zilbert, Artur Tarka, Sławomir Machlowski,
Miasto Czeska Skalica

Korekta polska:

Justyna Mroczkowska

Tłumaczenie czeskie:

Tadeusz Kuczejda

Zdjęcia:

D. Jakubowski, J. Krzeszowski, M. Solska, T. Gmerek, Z. Chojeta

Kartografia:

Studio PLAN Anna Dębska, www.plan.pl

Projekt i opracowanie graficzne:

Patrycja Pawlik, Studio Plan Anna Dębska, www.plan.pl

Urząd Miasta Kłodzko

Pl. Bolesława Chrobrego 1

57-300 Kłodzko

www.klodzko.pl

ISBN: 978-83-66931-05-3

Wydanie I, 2021

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt „My turyści - Wy turyści” współfinansowany jest ze środków EFRR oraz z budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Glacensis.